

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Bc. Eliška Genčurová

Tibet: Zapomenutá uprchlická krize

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Simona Šafaříková, Ph.D.

OLOMOUC 2018

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Eliška GENČUROVÁ**
Osobní číslo: **R150077**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Tibet: zapomenutá uprchlická krize**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce s názvem Tibet: zapomenutá uprchlická krize je rozdělena na dvě části. První je teoretická a věnuje se popisu historie a vývoje Tibetu, dále definuje také pro práci důležité pojmy jako jsou migrace, uprchlík a tibetský uprchlík. Druhá část je analytická a zabývá se analýzou migračních cest tibetských uprchlíků, jejich důvodů k útěku ze země a analýzou cílových zemí migrace.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **20 - 25 tisíc slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

- **Kauffmann T. 2015. The Agendas of Tibetan Refugees: Survival Strategies of a Government-in-Exile in a World of Transnational Organizations. Oxford: Berghahn Books - Cutts M., UNHCR. 2000. The State of the World's Refugees: Fifty Years of Humanitarian Action. Geneva: UNHCR - Forbes A. 1989. Settlements of Hope: An Account of Tibetan Refugees in Nepal (Cultural Survival Report). UK: Cultural Survival - Kapstein M. Dějiny Tibetu. 2011. ČR: Grada**

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Simona Šafaříková, Ph.D.**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: **4. ledna 2016**
Termín odevzdání diplomové práce: **15. dubna 2017**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 29. ledna 2016

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje tématu Tibetu jako zapomenuté uprchlické krizi. Uprchlictví je v dnešní době hojně diskutovaným tématem, nicméně o uprchlictví z Tibetu se již příliš často nemluví. Každý rok však podnikají další a další Tibetané nebezpečnou cestu přes horské průsmyky Himalájí, aby se z tohoto místa dostali. Od čínské invaze, která započala v polovině 20. století, se život v Tibetu výrazně změnil a více než sto tisíc Tibetanů se kvůli čínskému útlaku vydalo na cestu za hledáním nového domova v exilu. Tato diplomová práce se zaměřuje na historické příčiny migrace z Tibetu, na využívané migrační cesty a na cílové země tibetských uprchlíků. Práce uvádí také přehled počtu tibetských uprchlíků v jednotlivých cílových zemích, reflektuje důvody, které Tibetany k emigraci každoročně vedou, a věnuje se také dopadům, které emigrace na tibetské uprchlíky má. Téma je uzavřeno kapitolou o současné situaci v Tibetu a úvahou nad potenciálním budoucím vývojem.

Klíčová slova: *Tibet, tibetská diaspora, uprchlíci, migrace, migrační cesty z Tibetu, exil*

ABSTRACT

This diploma thesis is devoted to the topic of Tibet as a forgotten refugee crisis. Although refugee crisis is a strongly discussed topic today, we often do not hear about migration and refugees from Tibet. However, every year, Tibetan migrants/refugees are still making the dangerous journey through the Himalayan mountain passes in hopes of escaping their traditional homeland. Since the Chinese invasion, which began in the mid-20th century, life in Tibet has changed significantly, and more than one hundred thousand Tibetans have begun the journey to search for a new home in exile as a result of Chinese repression. This thesis focuses on the historical causes of migration from Tibet, on the migration routes used by Tibetan refugees and on the receiving countries where refugees in exile live. This thesis also provides an overview of the number of Tibetan refugees in each receiving country. Furthermore, this thesis also reflects the reasons which lead Tibetans to emigrate annually, and focuses on the impact that emigration has on the Tibetan refugees. This topic is closed with a chapter on the current situation in Tibet and potential future development of the situation.

Keywords: *Tibet, Tibetan Diaspora, Refugees, Migration, Migration Routes from Tibet, Exile*

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci na téma *Tibet: zapomenutá uprchlická krize* vypracovala samostatně, a že jsem veškeré použité zdroje uvedla v závěrečném seznamu literatury.

V Olomouci, dne 4. 5. 2018

---

vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Simoně Šafaříkové, Ph.D. za odborné vedení, motivující přístup, za pomoc a cenné rady při zpracování této práce. Mé poděkování patří také mé rodině a přátelům, kteří mě během psaní diplomové práce i celého studia podporovali.

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK.....	9
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	10
MALÝ VÝKLADOVÝ SLOVNÍK TIBETSKÝCH POJMŮ.....	11
ÚVOD	13
CÍLE A METODY PRÁCE.....	15
LIMITY DIPLOMOVÉ PRÁCE	17
1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ POJMŮ	20
1.1 MIGRACE, MIGRANT	20
1.2 UPRCHLÍK, AZYLANT	21
1.2.1 Princip <i>non-refoulement</i>	23
1.3 DIASPORA	24
2 TIBET	26
2.1 TIBET, GEOGRAFICKÉ A DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE	26
2.2 HISTORICKÝ VÝVOJ TIBETU.....	29
2.2.1 Historie před rokem 1949	29
2.2.2 Historický vývoj po roce 1949.....	33
3 MAPOVÁNÍ MIGRAČNÍCH CEST A POČTU TIBETSKÝCH UPRCHLÍKŮ V JEDNOTLIVÝCH CÍLOVÝCH ZEMÍCH.....	39
3.1 MAPOVÁNÍ MIGRAČNÍCH CEST	39
3.2 POČTY UPRCHLÍKŮ V JEDNOTLIVÝCH CÍLOVÝCH ZEMÍCH..	43
3.2.1 Od uprchlictví k organizované diaspoře	46
4 DŮVODY MIGRACE Z TIBETU A DOPADY MIGRACE NA ŽIVOTY UPRCHLÍKŮ.....	51
4.1 DŮVODY MIGRACE Z TIBETU.....	51
4.1.1 Náboženská represe.....	53

4.1.2	Čínské ekonomické politiky	54
4.1.3	Vzdělání	57
4.1.4	Politická represe	58
4.2	DOPADY MIGRACE NA ŽIVOTY UPRCHLÍKŮ	59
4.2.1	Problémy na cestě	60
4.2.2	Život v cílových zemích migrace.....	63
5	SOUČASNÁ SITUACE A POTENCIÁLNÍ BUDOUCÍ VÝVOJ.....	85
5.1	SOUČASNÁ SITUACE.....	85
5.2	POTENCIÁLNÍ BUDOUCÍ VÝVOJ	86
	ZÁVĚR	90
	BIBLIOGRAFIE	94

SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

OBRÁZKY

OBRÁZEK 1: HISTORICKÉ ÚZEMÍ TIBETU.....	27
OBRÁZEK 2: ÚNIKOVÉ CESTY TIBETSKÝCH UPRCHLÍKŮ.	42
OBRÁZEK 3: TIBETSKÉ OSADY V INDII, NEPÁLU A BHÚTÁNU.	68
OBRÁZEK 4: TIBETSKÉ OSADY V NEPÁLU.	75
OBRÁZEK 5: TIBETSKÉ OSADY V BHÚTÁNU.	80

GRAFY

GRAF 1: TIBETSKÁ POPULACE (2010).....	45
GRAF 2: TIBETSKÁ POPULACE V EXILU (2010).	46
GRAF 3: SLOŽENÍ PŘÍCHOZÍCH OSOB Z TIBETU DO Jižní ASIE (2006).	52

TABULKY

TABULKA 1: POČET TIBEŤANŮ V JEDNOTLIVÝCH ZEMÍCH EXILU A V TIBETU SAMOTNÉM.	44
---	----

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CTA	Central Tibet Administration (Ústřední tibetská správa)
CTRC	Central Tibetan Relief Committee
ČLR	Čínská lidová republika
HRW	Human Rights Watch
ICT	International Campaign for Tibet (Mezinárodní kampaň pro Tibet)
IOM	International Organisation for Migration (Mezinárodní organizace pro migraci)
KRC	Kathmandu Reception Center (Káthmánské přijímací centrum)
MWA	Middle Way Approach (Politika střední cesty)
OSN	Organizace spojených národů
TAO	Tibetská autonomní oblast
TJC	Tibet Justice Centre
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky)
USA	The United States of America (Spojené státy americké)
USAID	United States Agency for International Development

MALÝ VÝKLADOVÝ SLOVNÍK TIBETSKÝCH POJMŮ

V textu diplomové práce jsou uvedeny pojmy, které nejsou v českém prostředí příliš známé. Tento malý výkladový slovník poskytuje rychlou orientaci v těchto pojmech.

- **Amdo:** historické označení severovýchodního Tibetu, dnes součástí čínské provincie Čching-chaj (Kolmaš, 2011)
- **Cang:** historické označení západní části Centrálního Tibetu s centrem v Žikace, tzv. Zadní Tibet (Kolmaš, 2011)
- **Dalajláma:** „výše stojící“, jehož moudrost je velká jako oceán; čestný buddhistický titul pro nejvýše postavené lámy školy Gelug (Franz, 2012)
- **Džókhang:** nejposvátnější tibetský buddhistický chrám – cíl buddhistických poutníků, nachází se ve Lhase, (Kapstein, 2011)
- **Gelug:** doslova „ctnostná řehole“, buddhistická škola založená počátkem 15. století Conghapou, nazývaná také Žlutá sekta či Žaser, tzn. Žluté čepice (Kolmaš, 2011)
- **Kailás:** nejposvátnější hora pro buddhismus, posvátná ale také pro hinduismus, džinismus i bönismus. Originální název Gang rinpoče (v překladu Ledový klenot), měří 6714 metrů, leží v Transhimálaji v západním Tibetu, západně od Lhasy. Kolem hory vede buddhistický poutní okruh o délce 52 kilometrů (Buddhismus.cz, 2018)
- **Kašag:** tibetská exilová vláda, která je tvořena sedmi ministry (jeden za každé ministerstvo), funkční období Kašagu je 5 let (TIBINFO, 2000)
- **Kham:** historické označení východního Tibetu, dnes jde o západní část čínské provincie S'čchuan (Kolmaš, 2011)
- **Láma:** „výše stojící“, v tibetském buddhismu označení pro úzkou vrstvu duchovních (nejde o označení všech mnichů), duchovní učitel, mistr učení, rádce (Franz, 2012)
- **Ngari:** nejzápadnější část historického Tibetu s centrem v Garthogu (Kolmaš, 2011)
- **Pančenláma:** titul druhého nejvýše postaveného představitele školy Gelug (Franz, 2012)
- **Sakja:** reformovaná škola tibetského buddhismu založená v 11. stol. (Kolmaš, 2011)
- **Ů:** historicky východní část Centrálního Tibetu s centrem v Lhase, tzv. Přední / Střední Tibet (Kolmaš, 2011)
- **Ů-cang:** společné označení pro provincie Ů a Cang, tzn. Centrální Tibet (Kolmaš, 2011)

V textu je použito slovo dalajláma s malým počátečním písmenem v případě prostého označení náboženského titulu – například u označení pořadí jednotlivých dalajlámů (př.: 13. tibetský dalajláma vládl v roce...). V obdobných případech je uvedeno slovo dalajláma s malým počátečním písmenem. Stejně slovo uvedené s velkým počátečním písmenem je používáno tehdy, když se v práci hovoří konkrétně o současném 14. dalajlámovi Tändzinu Gjamcchovi a místo jeho celého jména je uváděno jen zkrácené označení Dalajláma.

To stejné pravidlo je použito také u náboženského titulu pančenláma. V případě, že je zkráceně hovořeno konkrétně o 11. pančenlámovi Gedhun Choekyi Nyimovi, je místo celého jména v některých částech práce uváděno jen zkrácené označení Pančenláma, tedy označení s velkým počátečním písmenem. Pokud se mluví pouze o náboženském titulu, je slovo pančenláma napsáno s malým počátečním písmenem.

ÚVOD

Téma migrace a uprchlictví je dnes zmiňováno velmi často, v našem kontextu mluvíme nejvíce o situaci, která se nás bezprostředně týká – tedy o migraci do Evropy. Je však třeba mít na paměti to, že tato migrační vlna není jediná na světě. Lidé se od nepaměti přemísťují a vedou je k tomu nejrůznější důvody. Tato diplomová práce připomíná již dlouho trvající „zapomenutou“ uprchlickou krizi z území Tibetu. I když se o tomto tématu nemluví tolik jako o novodobé migrační krizi, každý rok podnikají stále další a další Tibetané nebezpečnou cestu přes horské průsmyky Himalájí, aby se z tohoto místa dostali. Od čínské invaze, která započala v polovině 20. století, se život v Tibetu výrazně změnil a více než sto tisíc Tibetanů se kvůli čínskému útlaku, náboženské nesvobodě, porušování lidských práv a dalším důvodům vydalo hledat svůj nový domov do exilu.

Tato práce se snaží na problematiku znovu upozornit a věnuje se uprchlictví z Tibetu se zaměřením na historické příčiny migrace, na využívané migrační cesty a cílové země, kde uprchlíci našli svůj nový domov. Práce se dále snaží reflektovat důvody Tibetanů k opuštění země a popisuje také dopady emigrace na životy uprchlíků. V samotném závěru se snaží o stručné nastínění současné situace v Tibetu a zamýšlí se i nad potenciálním budoucím vývojem.

Diplomová práce je rozdělena na pět kapitol, které korespondují s předem stanovenými výzkumnými otázkami, které byly zvoleny, aby bylo dosaženo cíle práce, kterým je: **analyzovat a popsat uprchlictví z Tibetu se zaměřením na využívané migrační cesty, na důvody k opuštění země původu a na dopady emigrace na životy uprchlíků.**

První kapitola vymezuje teoretické pojmy, které jsou pro další části práce stěžejní. Jsou zde vysvětleny pojmy jako migrace, migrant, uprchlík, azylant a diaspora.

V druhé kapitole se práce věnuje území Tibetu, a to jak historickému pojetí Tibetu, tak současné Tibetské autonomní oblasti. Jsou zde uvedeny základní geografické a demografické údaje. Kapitola se dále zaměřuje na historický vývoj Tibetu, z kterého jsou patrné i historické příčiny migrace Tibetanů z tibetského území. Podkapitola o historickém vývoji situace v Tibetu je rozdělena do dvou částí, první se zabývá historickým vývojem do roku 1949, druhá část pak období po tomto přelomovém roce.

Třetí kapitola této práce je zaměřena na využívané migrační cesty tibetských uprchlíků a na cílové země, kde Tibetané našli své nové domovy. V této kapitole je rovněž uveden přehled o počtech Tibetánů v jednotlivých zemích exilu.

Ve čtvrté kapitole jsou popsány důvody, které Tibetány k emigraci vedou. Stejná kapitola se věnuje také dopadům migrace na životy tibetských uprchlíků. Ty jsou rozděleny na dvě části: na problémy, se kterými se mohou uprchlíci setkat na cestě z Tibetu, a na život uprchlíků v jednotlivých cílových zemích migrace.

Pátá kapitola této práce se soustředí na současnou situaci v Tibetu a na potenciální budoucí vývoj situace.

Všechny kapitoly jsou shrnuty v závěru diplomové práce, kde jsou uvedeny také stručné odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

Osobní motivace autorky pro napsání této práce

Autorčinou motivací k napsání této práce byla její zahraniční odborná praxe, kterou vykonávala v Indii. Zde strávila několik měsíců a získala mnoho cenných zkušeností i zážitků. Mimo jiné ji praxe dovedla také do indického státu Himáčalpraděš, konkrétně do města Dharamsala, kde sídlí Ústřední tibetská správa včetně současného 14. dalajlámy Tändzina Gjamccha. A zde měla autorka příležitost navštívit Tibetské muzeum a školy pro budoucí tibetské mnichy, ale především také osobně poznat několik tibetských uprchlíků, kteří strastiplnou cestu přes Himaláje do Indie absolvovali. Vyprávěli jí o tom, jak pro ně byla cesta náročná, a jak měli pocit, že ji nemohou zvládnout. Ostatně viděla na vlastní oči mnoho uprchlíků, kteří kvůli cestě přes Himaláje přišli o prsty či celé končetiny, jelikož měli těžké omrzliny. Pro tyto uprchlíky je následný život v Indii ještě těžší než pro ty, kterým se podaří absolvovat cestu bez zranění. Stěží si najdou práci a indický stát se o ně nepostarává, často jim tak nezbyvá nic jiného než žebrat na ulici. Když autorka viděla, v jak zoufalých podmínkách někteří Tibetané v Indii žijí, rozhodla se, že se tomuto tématu bude věnovat více. A to pro ni bylo důvodem k napsání této diplomové práce.

CÍLE A METODY PRÁCE

Cílem této diplomové práce je: **popsat uprchlictví z Tibetu se zaměřením na analýzu využívaných migračních cest, na mapování důvodů k opuštění země původu a na rozbor dopadů emigrace na životy uprchlíků.**

K dosažení výše uvedeného cíle práce bylo stanoveno šest výzkumných otázek, na které se diplomová práce bude snažit odpovědět. Jsou to tyto otázky:

- 1. Jaké jsou historické příčiny hromadné migrace Tibetánů z území Tibetu?**
- 2. Jakých migračních cest využívají/využívali tibetští uprchlíci?**
- 3. Jaké jsou cílové země tibetských uprchlíků a jaké jsou počty tibetských uprchlíků v těchto zemích?**
- 4. Z jakých hlavních důvodů opouštějí tibetští uprchlíci Tibet?**
- 5. Jaké má migrace z Tibetu dopady na životy tibetských uprchlíků?**
- 6. Jak vypadá situace v Tibetu dnes a jak se bude dál pravděpodobně vyvíjet?**

Pro vypracování této práce je využita metoda literární rešerše a kompilace. Před zahájením psaní práce byla provedena rešerše zdrojů, byly vyhledány vhodné informace a literatura relevantní k tématu práce. Následně pak byly tyto informace zpracovány a pomocí metody kompilace autorkou interpretovány a sepsány.

Diplomová práce využívá jak knižních, tak elektronických zdrojů. Všechny zdroje, ze kterých je v práci čerpáno, byly napsány buď v českém, nebo anglickém jazyce.

V první kapitole (Teoretické vymezení pojmů) je pro objasnění termínů týkajících se migrace, uprchlictví a azylu čerpáno z knihy *Slovník sociologických pojmů* z roku 2012 od autora Jandourka, z knihy *Atlas lidské migrace* od autora Kinga (2008), ale také z internetových zdrojů organizací IOM, UNESCO, UNHCR a OSN (Úmluva OSN o právním postavení uprchlíků z roku 1951) a dalších.

Pro část práce, která se věnuje historickému vývoji Tibetu, jsou stěžejní knihy od autorů Žagabpy: *Dějiny Tibetu* z roku 2000, dále kniha stejného názvu od autora Kapsteina z roku 2011 a dílo od autora Kolmaše z roku 2011: *Stručná historie států – Tibet*. Čerpáno je rovněž z knihy z roku 2012 od autora Franze: *Tibet*. Z elektronických zdrojů jsou důležitým zdrojem internetové stránky Tibetského muzea (The Tibet Museum, 2014)

a zdroj TIBINFO, kde je autorem mnohých článků Lubomír Sklenka, který se podílí také na vydávání Tibetských listů a je spoluzakladatelem občanského sdružení Lungta.

Diplomová práce využívá hojně zdroje přímo od CTA, tedy od Centrální tibetské správy – neboli tibetské exilové vlády. Tyto zdroje jsou využity ve většině kapitol práce (mimo kapitoly Teoretické vymezení pojmů a podkapitoly věnující se historickému vývoji Tibetu).

V části práce, které se věnuje cílovým zemím tibetských uprchlíků a počtům Tibetanů v jednotlivých cílových zemích, jsou stěžejní dvě publikace od autorů Bentz, Ghoso a MacPherson z roku 2008, které se věnují tibetské diaspoře v exilu. První publikace se nazývá: *Global Nomads: The Emergence of the Tibetan Diaspora (Part I)* a druhá publikace nese název: *The Tibetan Diaspora: Adapting to Life outside Tibet (Part II)*. Dále byl pro tuto část práce důležitý internetový zdroj Tibet Data, kde byly zveřejněny informace o počtech tibetských uprchlíků v jednotlivých zemích k roku 2015. Čerpáno bylo hojně také z reportů organizace Tibet Justice Centre s názvem: *Tibet's Stateless Nationals* z let 2002, 2011 a 2016. Důležitými autory byli také: Berne-Wabern, 2013; Bernstorff a Welck, 2004; Falcone a Wangchuk, 2008; McConell, 2011; Pelkyi, 2016; Phuntso, 2018 a Roemer, 2008.

Pro část práce o důvodech, proč Tibetané migrují z Tibetu a v části, která mapuje migrační cesty z Tibetu, bylo využíváno reportů od International Campaign for Tibet z let 2004, 2006 a 2011. Pro mapování migračních cest byl citován také článek ze zdroje Daily Signal od autora Petersona z roku 2015 a report organizace Human Rights Watch z roku 2014.

Pro poslední kapitolu o současné situaci v Tibetu a potenciálním budoucím vývoji je důležitým zdrojem internetová stránka *Middle Way Approach*, která je zřízena Centrální tibetskou správou a report s názvem *Freedom in the World 2018* vydaný organizací Freedom House (2018).

LIMITY DIPLOMOVÉ PRÁCE

Před zahájením samotného tématu diplomové práce je důležité zmínit, jaké jsou její limity. Těm se věnují následující strany.

➤ **Problematické mapování počtu tibetských uprchlíků v jednotlivých zemích exilu**

V rámci této práce se hovoří o počtu tibetských uprchlíků v jednotlivých zemích exilu, a je proto potřeba zmínit také limity, které se s uvedenými počty pojí. Podkapitola 3.2 této práce je zaměřena přímo na otázku počtu uprchlíků v jednotlivých státech, stejným údajům se však práce věnuje také v podkapitole 4.2 – v části o životě uprchlíků v cílových zemích migrace. Pro lepší přehlednost je v podkapitole 3.2 uvedena tabulka. Tabulka 1 zaznamenává počty Tibetčanů v jednotlivých zemích exilu a v Tibetu samotném, které jsou zkompileovány zdrojem Tibet Data (2015) z nejaktuálnější dostupných zdrojů k roku 2015.

Poslední ucelený přehled tibetské diaspory v exilu byl proveden Ústřední tibetskou správou v roce 2010. Data z tohoto demografického průzkumu však nereflektují počet Tibetčanů ve všech exilových zemích, a pro některé země už data z tohoto průzkumu nepatří mezi nejaktuálnější, jelikož byla provedena novější sčítání lidu, která přinesla aktuálnější data o počtu Tibetčanů žijících na jejich území. Z těchto důvodů byla zdrojem Tibet Data (2015) provedena kompilace z různých aktuálně dostupných zdrojů k roku 2015. V několika případech se zdroj Tibet Data (2015) odkazuje na autory Bentz, Ghoso, MacPherson (2008_a), kteří podobný přehled vytvořili v roce 2008. A to především v případech, kdy zdroj Tibet Data (2015) nezískal aktuálnější data pro některé cílové země, než jaká byla uvedena v přehledu z roku 2008.

Data o počtu Tibetčanů v jednotlivých zemích exilu se obvykle získávají ze sčítání lidu provedených konkrétními státy, se zaměřením na uvedené místo narození / zemi původu uprchlíků, na jejich etnický původ a rodinné předky. Tato data je však obtížné získat, jelikož místo narození / země původu tibetských uprchlíků bývá ve většině případů uvedena jako Čína, Indie, Nepál či jiná země. Při dotazování na etnický původ a na rodinné předky jsou odpovědi Tibetčanů velmi často zaznamenány v kategorii „ostatní“, jelikož podíl Tibetčanů k počtu majoritní populace je velmi malý a mnohdy tak pro ně není vytvořena speciální kategorie. Tyto překážky dělají mapování počtu tibetských uprchlíků

v jednotlivých exilových zemích ještě složitější a je potřeba brát na tato případná zkreslení zřetel.

Sčítání lidu navíc probíhá v různých zemích v různou dobu, není tedy možné z těchto národních zdrojů vytvořit ucelenou statistiku Tibetánů v exilu, jelikož nejsou měřeny ve stejný čas.

Data rovněž nemohou být předmětem srovnání, jelikož sčítání tibetského lidu žijícího v exilu bylo provedeno různými organizacemi či státními orgány. Např. UNHCR se zaměřilo na tibetskou diasporu pouze v Nepálu. Dostupná data od UNHCR jsou tedy pouze pro tuto zemi (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). CTA vydalo nejucelenější report v roce 1998, který se zaměřoval na tibetskou diasporu po celém světě. Tento zdroj však již nepatří mezi aktuální data, jelikož poslední průzkum byl proveden již před dvaceti lety. Z těchto důvodů uvádí diplomová práce (pro účely popsání počtu Tibetánů v jednotlivých zemích exilu) zdroj Tibet Data (2015), který čerpá z různých nejaktuálnějších dostupných zdrojů a pokouší se tak popsat rozložení tibetského obyvatelstva co nejbližší současnému stavu (viz. Tabulka 1).

Mapování počtu tibetských uprchlíků v jednotlivých zemích exilu je problematické také proto, že mnozí uprchlíci jsou již v cílových zemích naturalizováni, jsou tedy považováni za občany dané cílové země a nejsou již více počítáni do statistik / sčítání lidu jako Tibetané. To stejné mnohdy platí i u Tibetánů, kteří si vzali občana cílové země.

Je také možné, že se v některých statistikách odráží vztah jednotlivých cílových zemí s Čínskou lidovou republikou. Ty státy, které uznávají nadvládu ČLR nad Tibetem, ve svých statistikách tibetské uprchlíky pravděpodobně vůbec neuvádí. Také z tohoto důvodu není jednoduché určit přesný počet Tibetánů žijící v exilu. Tento argument je však pouze domněnkou autorky.

➤ **Bližší zaměření pouze na diaspory v Indii, Nepálu a Bhútánu**

Z důvodu doporučeného rozsahu diplomové práce jsou ve čtvrté kapitole – v části o dopadech migrace na životy uprchlíků, více popsány pouze diaspory v Indii, Nepálu a Bhútánu, velmi stručně pak diaspory mimo Asii. Rozsah práce v tomto směru neumožňuje, aby se autorka detailně věnovala všem cílovým zemím, kde tibetští uprchlíci

žijí. Detailněji byly popsány právě diaspory Tibetanů v Indii, Nepálu a Bhútánu, jelikož jsou to sousedící země s Tibetem (a tím pádem pro migraci z tohoto území významné), a jelikož v Indii a Nepálu je tibetská diaspora v exilu nejpočetnější.

1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ POJMŮ

První kapitola diplomové práce se věnuje teoretickému vymezení důležitých pojmů, které budou v dalších částech práce využívány.

1.1 Migrace, migrant

Migrací je označován přesun lidí z jednoho místa na druhé a jejich následné přizpůsobení se novému prostředí. Je to fenomén, který je starý jako lidstvo samo a lidská evoluce je s ním neoddělitelně spjata. Tak je migrace popsána v knize Atlas lidské migrace (King, 2008). Jandourek (2012, s. 158) ve Slovníku sociologických pojmů definuje migraci jako: „pohyb osob, skupin nebo i větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru spojený s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu, migraci se také říká prostorová mobilita.“ Jiný autor popisuje migraci takto: „Migrace je pozitivní životní strategie ke zvýšení vyhlídek jedince, rodiny nebo celé komunity a bude realizována jakýmkoliv prostředky, které jsou k tomu nutné“ (Düvell, 2005, s. 8).

Přesuny lidí po světě jsou v dnešní době velmi rozmanité a jednotlivá členění migrace bývají mnohdy nejednoznačná a nepřesná. Nicméně King v Atlasu lidské migrace uvádí, že migraci můžeme dělit na vnitřní či mezinárodní, na dobrovolnou či nucenou a také na dočasnou či trvalou migraci (King, 2008). Tato členění migrace však nejsou vždy jasná. Nejednoznačnost můžeme vidět např. v dělení na vnitřní či mezinárodní migraci. Je obtížné určit, o jaký z těchto typů migrace jde, v případě, že odchází skupina osob z místa, které je považováno jednou skupinou jako samostatné a druhou je vnímáno jako součást jiného státu. Zde můžeme vidět paralelu s Tibetem. Pro skupinu lidí, která by zastávala názor, že Tibet je samostatný stát, by šlo v případě migrace Číňanů do Tibetu o migraci mezinárodní. Naopak ti, kteří jsou přesvědčeni, že Tibet je součástí Číny, si budou myslet, že v případě přesunu obyvatel Číny na tibetské území, jde o migraci vnitřní. Pro účely této práce je za migraci mezinárodní považován přesun obyvatel z území Tibetu do zemí mimo Čínu (vezmeme-li v potaz, že Tibet, dnes oficiálně jen Tibetská autonomní oblast, je v současnosti jednou z provincií Čínské lidové republiky). Za migraci vnitřní je v této práci považována migrace v rámci jednotlivých čínských provincií.

Pro tuto práci je důležité vysvětlit také dělení migrace na dobrovolnou a nucenou. Dobrovolnou migrací rozumíme to, když se k migraci člověk rozhodne sám z vlastní vůle,

bez vnějšího nátlaku. Nucenou migrací označujeme situaci, kdy je člověk k migraci donucen z nejrůznějších možných důvodů. I zde může být příkladem migrace z Tibetu, kdy jsou Tibetané z důvodu porušování jejich základních lidských práv a svobod donuceni opustit svou vlast. Další důvody, které vedou k nucené migraci, jsou důvody politické, socioekonomické, bezpečnostní a další (King, 2008). Důvodům, proč Tibetané ze své země odcházejí, se věnuje 4. kapitola této práce.

Migraci můžeme dle Kinga (2008) dělit také na dočasnou a trvalou. Dočasná může být například migrace za prací, kdy se po určité době lidé vrací zpět do své země. Trvalou migrací rozumíme to, když lidé opustí svojí zemi a již nemají v úmyslu, nebo se nemohou do své země původu vrátit. V případě Tibetu se objevují oba typy migrace, Tibetané se vydávají do ciziny často jen dočasně, aby získali vzdělání, mohli navštívit náboženské instituce a účastnit se náboženských poutí, nebo se do ciziny vydávají, aby prodávali sezónní zboží. Mnoho Tibetanů však opouští Tibet natrvalo, jelikož se již nemohou vrátit zpět, protože by jim zde hrozilo nebezpečí. Více o této problematice je zmíněno v dalších částech práce.

Migrantem je dle UNESCO každá osoba, která trvale či dočasně žije v zemi, ve které se nenarodila, avšak ve které získala významné sociální vazby (UNESCO, 2017). Mezinárodní organizace pro migraci (z angl. *International Organisation for Migration*, dále zkráceně jen jako IOM) uvádí, že migrant je člověk, který žije mimo místo svého původního pobytu déle než jeden rok, a který svůj dřívější trvalý pobyt změnil z osobních důvodů a dobrovolně, za účelem sloučení rodiny nebo za účelem nalezení lepších životních podmínek (IOM, 2011). Oxford Dictionaries (2015) říká, že migrantem je někdo, kdo se přesouvá z jednoho místa na druhé za účelem, aby našel práci či lepší životní podmínky.

Dle těchto definic mohou být Tibetané opouštějící území Tibetu v mnoha případech považováni za migranty (v případě, že opouštějí Tibet výhradně z důvodů, aby našli v zahraničí lepší práci či vzdělání, nebo aby se přistěhovali za svou rodinou v exilu), pro účely této práce však budou obecně považováni za uprchlíky.

1.2 Uprchlík, azylant

Pojem uprchlík je definován v Úmluvě OSN o právním postavení uprchlíků z roku 1951 (známá též jako Ženevská úmluva, dále jen Úmluva) a také v Newyorském

protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků z roku 1967 (dále jen Protokol). Dle těchto dokumentů je uprchlíkem osoba, která se nachází mimo svou vlast, protože ve své vlasti měla odůvodněné obavy před pronásledováním z náboženských, národnostních či rasových důvodů, nebo z důvodu zastávání určitých politických názorů či členství v určité sociální skupině (OSN, 1951). Vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá uprchlík ochranu své vlasti. Většinou se nemůže do své země vrátit či se návratu obává. Válka a etnické, kmenové a náboženské násilí jsou hlavními příčinami, proč uprchlíci opouštějí země, kde trvale žili (UNHCR, 2017).

Úmluvu, která se snaží práva uprchlíků chránit, podepsalo 145 zemí světa (UNHCR, 2017). Indie a Nepál, ve kterých se nachází největší počet tibetských uprchlíků, však tuto Úmluvu o právním postavení uprchlíků nepodepsaly (IRIN, 2013; McConnell, 2011; UNHCR, 2015). Úmluvu nepodepsal ani Bhútán (UNHCR, 2015). O následcích, které má toto rozhodnutí na uprchlíky, kteří v těchto zemích žijí, je více hovořeno ve čtvrté kapitole diplomové práce, v části o životě uprchlíků v jednotlivých cílových zemích.

Termíny: uprchlík, azylant a žadatel o azyl / mezinárodní ochranu, nejsou totožné. Termín žadatel o azyl / mezinárodní ochranu je často s termínem uprchlík a azylant zaměňován. Žadatelem o azyl / mezinárodní ochranu je člověk, který o sobě tvrdí, že je uprchlík a žádá proto mezinárodní ochranu v jiném státu než v místě jeho původu, aby byl chráněn před pronásledováním nebo nebezpečím vážné újmy ve své zemi původu. Každý uprchlík je tedy nejprve žadatelem o azyl / mezinárodní ochranu, než se případně stane azylantem (UNHCR, 2016).

Azylant je pak někdo, kdo již výše zmíněnou ochranu cizího státu získal. Ne každý žadatel o azyl / mezinárodní ochranu však status azylanta získá. O nároku na udělení tohoto statusu je rozhodováno na základě právních úprav jednotlivých států. Lidé, jejichž žádost není schválena, mohou být vráceni do země původu (UNHCR, 2016). Důležité v případě vyhoštění osob zpět do země původu je dbát na tzv. princip *non-refoulement*, viz níže.

Tibeťané mohou o azyl požádat, nicméně tím, že Indie, Nepál a Bhútán nepodepsaly Úmluvu o právním postavení uprchlíků, nejsou tyto cílové země zavázány azyl Tibeťanům (které za uprchlíky uznají) poskytnout. (IRIN, 2013; McConnell, 2011;

UNHCR, 2015). V ostatních cílových zemích je Tibetánům, kteří jsou vyhodnoceni jako uprchlíci, poskytnut azyl či mezinárodní ochrana (TJC, 2014).

Na základě výše uvedeného vymezení pojmu uprchlík jsou pro účely této práce Tibetané opouštějící Tibet obecně bráni jako uprchlíci, jak již bylo řečeno. Autorka si je vědoma toho, že ne všichni Tibetané, kteří Tibet opouštějí, jsou dle definice UNHCR za uprchlíky považováni – například ti, kteří migrují pouze dočasně např. z obchodních či náboženských důvodů, nebo ti, kteří Tibet opouštějí výhradně z důvodů, aby našli v zahraničí lepší práci či vzdělání, nebo aby se přistěhovali za svou rodinou do exilu, přičemž jim žádné nebezpečí a strach z pronásledování nehrozí. Tato diplomová práce si však neklade za cíl jasně rozlišovat, zda jsou Tibetané uprchlíci, nebo migranti, jelikož důvody k odchodu ze země původu mohou být komplexní a toto rozlišení tak není jednoznačné. Zjednodušeně tak bude v této práci hovořeno o Tibetánech (kteří opouštějí Tibet) jako o uprchlících.

1.2.1 Princip *non-refoulement*

Non-refoulement, neboli princip nenavrácení, přesněji řečeno: „zákaz vyhoštění a navrácení“, je jedním ze základních principů mezinárodního uprchlického práva, který je zakotven v čl. 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků. Princip *non-refoulement* je v Úmluvě definován takto: „Žádný smluvní stát nevyhostí jakýmkoli způsobem nebo nevrátí uprchlíka na hranice zemí, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení.“ Z tohoto principu mohou být vyloučeny osoby, které jsou z vážných důvodů považovány jako nebezpečné, nebo osoby, které jsou usvědčeny ze zvláště těžkého trestného činu a představují pro společnost v přijímající zemi nebezpečí (OSN, 1951).

Tento princip zaručuje uprchlíkům to, že nebudou navraceni do země, kde by jim hrozilo nebezpečí a pronásledování. Smluvní státy, které se Úmluvou zavázaly, musí tento princip dodržovat (Vejevodová, 2017). Jak již bylo zmíněno, Tibetané žijící v Indii, Nepálu a Bhútánu však tímto principem chráněni nejsou, jelikož uvedené země se Úmluvou nezavázaly (UNHCR, 2015).

1.3 Diaspora

Slovo diaspora pochází z řečtiny a označuje rozptýlenost lidí po světě. Tento termín býval původně využíván především k popisu různorodého usazení židovské komunity, která byla nucena opustit území Palestiny. Židovské komunity byly v cílových zemích velmi často vyloučeny ze společnosti, žily v uzavřených obcích, zachovávaly si své náboženské a kulturní zvyklosti, avšak jazykově se asimilovaly do majoritní společnosti (Yemini, Berthomiere, 2005). Termín diaspora se však netýká pouze židovské komunity, ale je využitelný i na jiné komunity migrantů a uprchlíků, na což upozornil Gabriel Sheffer (1986), který také uvádí tři hlavní znaky, které definují diasporu. Prvním znakem je udržování a rozvoj kolektivní identity členů diaspory. Druhým znakem je odlišná vnitřní organizace komunity od společnosti v hostitelské zemi a třetím důležitým znakem je udržování kontaktu s rodnou zemí, ať už se jedná o skutečné kontakty, či pouze symbolické. Safran (1999) vysvětluje pojem diaspora jako rozptýlení jakékoliv populace z její původní země a následné usazení na jednom či na více různých místech.

Diasporu tedy můžeme vysvětlit jako skupinu jedinců narozených v jedné zemi, která dnes však žije v zemi jiné. Tato skupina je obvykle nábožensky a etnicky homogenní, lidé pocházejí ze stejné země, případně ze stejného regionu. Diaspory se mnohdy neintegrují do společnosti v nové zemi. Mezi důležité znaky diaspor patří pocit sounáležitosti migrantů s původním společenstvím, udržování vzájemných sociálních vazeb a dodržování původních tradic a zvyků (Jandourek, 2012; Matoušek, 2008).

Diaspora může zvyšovat migrační mobilitu. To znamená, že návaznost diaspory na původní společnost může umocnit tendence k emigraci dalších osob z této společnosti. Je tomu tak proto, že původní společnost díky diaspoře získává kontakty v zahraničí, utváří se síť kontaktů – tzv. sociální remitence, které mohou sloužit jako zdroj informací pro nové potenciální migranty a případně také jako zázemí v přijímající zemi. Díky sociálním remitencím se snižují rizika, která s migrací souvisejí a proces migrace se tak stává pro nové migranty snazším (Tanner, 2005).

Tibeťany žijící v exilu je možné jednoznačně definovat jako diasporu. Významnou roli v přeměně tibetských uprchlíků v tibetskou diasporu hraje CTA, tedy Centrální tibetská správa – exilová vláda (vyhlášena 14. dalajlámou v roce 1959), která se o tibetské uprchlíky stará a celou komunitu organizuje. Usiluje o udržování tradic

a tibetské kultury, o pokračování tibetského vzdělávání, jazyka a náboženství. Tibeťané v exilu se navíc mnohdy nechtějí plně začlenit do nových přijímajících společností, jelikož stále doufají, že se jednoho dne do Tibetu vrátí. Současně se také snaží o soudržnost tibetské komunity v exilových zemích. Více o tibetské společnosti v exilu jako o diaspoře je napsáno ve 3. kapitole této práce v části *Od uprchlictví k organizované diaspoře*.

2 TIBET

Pro tuto práci je stěžejní přiblížit, co je vlastně myšleno pojmem Tibet, a kde se nachází. Je důležité uvést základní geografická fakta a popsat, jak se liší historické území od současného pojetí Tibetu – tedy od Tibetské autonomní oblasti. Je nezbytné tyto dva pojmy jasně vymezit. V této kapitole je dále stručně popsán historický vývoj Tibetu s bližším zaměřením na historické události od roku 1949 (kdy byla založena Čínská lidová republika). Práce se věnuje blíže právě této části novodobé historie, jelikož doba mezi roky 1949–1951 byla přelomovým obdobím v tibetské historii a události následných let měly zásadní vliv na migraci z tohoto území. Tento historický přehled je nezbytný k pochopení důvodů migrace z Tibetu a je tedy stěžejní pro celou práci.

2.1 Tibet, geografické a demografické údaje

Tibet je historické území, které se nachází ve střední Asii. Z velké části se rozkládá na Tibetské náhorní plošinu, která má průměrnou výšku 4000 metrů nad mořem a díky tomu je Tibet nejvýše položenou obydlenou oblastí světa (Thinley, 2005). Na území Tibetu se nacházejí také nejvyšší velehory světa – Himaláje (Procházka, 1993). Z těchto důvodů je Tibet často označován jako „střecha světa“. (Thinley, 2005). Pramení zde většina významných asijských řek, např. Brahmaputra, Žlutá řeka, Jang-c-t'iang, Indus, Ganga a Mekong (Procházka, 1993).

Historické území Tibetu bylo definováno ekosystémem s vysokou nadmořskou výškou a obyvateli, kteří byli etnickými Tibetany. Ve výrazném kontrastu pak stáli čínští, indičtí a nepálští agrární obyvatelé žijící v úrodných nížinných pláních, které se táhly od Tibetské vysočiny a himálajských podhůří (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Dominantním náboženstvím Tibetu je mahájánový buddhismus (Procházka, 1993; Thinley, 2005).

Z geografického hlediska je dnes termínem Tibet označována pouze Tibetská autonomní oblast (dále jen TAO) Čínské lidové republiky (dále jen ČLR), čínsky *Xizang Zizhiqu*, která byla založena ČLR v roce 1965. Na dnešních mapách je území Tibetu zobrazeno už pouze jako TAO (Procházka, 1993).

Hospodářství TAO závisí převážně na zemědělství a pastevectví (CTA_e, 2018). Lesy a louky zauímají velkou část země, avšak území je významné také pro své bohatství minerálů a nerostných surovin (Procházka, 1993). Špatné dopravní spojení však omezilo jejich využívání. Dostupnost TAO je však dnes lepší než kdy dříve a cestovní ruch se stává dalším důležitým příjmem země (BBC, 2017). Dle čínské vlády navštívilo TAO v roce 2014 celkem 15 milionů turistů (Peterson, 2015_b).

Historický Tibet se rozkládal na území větším než 2,5 milionu kilometrů čtverečních a byl rozčleněn na tři provincie: Amdo, Kham a Ů-Cang. Na severu se nacházela provincie Amdo, na východě provincie Kham a zbylé území bylo provincií Ů-Cang. V současnosti je západní část historické provincie Kham a provincie Ů-Cang součástí Tibetské autonomní oblasti. Zbylé provincie historického Tibetu byly rozděleny mezi čínské provincie Čching-chaj, S'čchuan, Kan-su a Jün-nan (Thinley, 2005).

Historické území Tibetu je zobrazené v Obrázku 1.

Obrázek 1: Historické území Tibetu.

Zdroj: Protibet.cz, 2018.

Tibetská autonomní oblast dnes zauímá pouze přibližnou polovinu z historicky velkolepého území Tibetu, rozloha činí 1 228 400 kilometrů čtverečních (Franz, 2012; Potala, 2018; Procházka, 1993). TAO je dle své rozlohy považována za druhou největší

čínskou provincií, avšak zalidněnost je především kvůli hornatosti území velmi nízká (Thinley, 2005). Průměrná hustota zalidnění je v TAO velmi nerovnoměrná, nejhustěji osídlenou oblastí je hlavní město Lhasa a údolí řeky Cangpo, kde je průměrná hustota zalidnění 15 osob / km², kdežto rozsáhlé západní části TAO nejsou zalidněny téměř vůbec (Kolmaš, 2011).

Tibetská autonomní oblast hraničí s čínskými provinciemi S'-čchuan a Čching-chaj, s Ujgurskou autonomní oblastí (Sin-ťiang), a dále pak sdílí hranice s Myanmarem, Bhútánem, Indií a Nepálem. Hlavním městem Tibetské autonomní oblasti je Lhasa, kde žije přibližně 250 000 lidí (Franz, 2012).

Obyvatelstvo historického Tibetu tvořili především Tibeťané, což se však změnilo po čínské anexi (blíže popsáno v podkapitole 2.2 o historickém vývoji Tibetu). Kromě nich dnes obývají území také etničtí Číňané – čili Chánové, dále pak i mnoho jiných etnických menšin, jako např.: Mongolové, Ujguři, Nepálci, Kašmířané, Khamové a Šarpové (Procházka, 1993).

Na území historického Tibetu žije v současnosti vedle 8 milionů Číňanů přes 6 milionů Tibeťanů, z toho přibližně 2,83 milionu žije v TAO a zbylí Tibeťané žijí na území historického Tibetu (dnes už součást čínských provincií) mimo autonomní oblast (Sklenka, 2006). Dle čínského sčítání lidu v roce 2010 žilo na území historického Tibetu (tedy provincie Kham, Amdo a Ů-Cang) 6 282 187 Tibeťanů (Tibet Data, 2015). Přesun čínského obyvatelstva na tibetské území může být velkou hrozbou pro starobylou tibetskou kulturu (Sklenka, 2006). Do TAO se přesídluje ne-tibetské obyvatelstvo z mnoha důvodů. Mezi ně patří přelidnění jiných čínských provincií, snazší možnosti přepravy a čínské vládní finanční iniciativy, které motivují k přesídlení do TAO a dalších západních čínských provincií. Z těchto důvodů v TAO neustále klesá podíl tibetské populace, i přesto, že se populační růst Tibeťanů zvyšuje. Tento populační růst může být vysvětlen nárůstem plodnosti a snížením úmrtnosti, ale také možnou snahou kompenzovat ztráty obyvatel způsobené pokračující emigrací (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Velké množství Tibeťanů žije v exilu, uvádí se, že až 130 000 (CTA, 2010; Potala, 2018).

Podíl Tibeťanů ku ne-tibetským obyvatelům v TAO tedy klesá, což uvádějí i čínské statistiky. V roce 2002 místopředseda Komise pro plánování a rozvoj Tibetu uvedl, že z 200 000 obyvatel Lhasy byla pouze polovina tvořena Tibeťany, zbytek byl

tvořen dalšími 31 etnickými menšinami (Pošta, 2013). V jiných tibetských městech tvoří Tibetané méně než 10 procent populace. Očekává se, že tento populační trend bude pokračovat, a to zejména poté, co byla v roce 2006 otevřena železnice Čching-chaj – Tibet. Šlo o velkolepý projekt, který spojil Lhasu s Pekingem (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; Pošta, 2013). Do 1. července 2006, kdy byl vypraven první vlak na této železnici, byla Lhasa s okolím spojena pouze horskými silnicemi vedoucími na jihozápad do Nepálu, na východ do čínské provincie S'-čchuan a na sever do provincie Kan-su (Siwek, 2012). Železnice tak značně zvýšila počet návštěvníků Tibetu, ale přispěla také k výraznému přesunu čínského obyvatelstva do této oblasti (Pošta, 2013).

Ústřední tibetská správa (z anglického názvu: *Central Tibetan Administration*, dále jen CTA) je názvem pro tibetskou vládu v exilu, která má sídlo v indickém městě Dharamsala. Po první hromadné emigraci Tibetánů v roce 1959 se sem dřívější tibetská vláda přesunula. Hlavou CTA je 14. tibetský dalajláma čili duchovní vůdce Tibetánů, Tändzin Gjamcho (dále v textu označován zkráceně jen jako Dalajláma), který vládne od roku 1950 do současnosti (CTA_a, 2018). CTA je administrativním orgánem, který však není žádným státem na světě uznán za oficiální vládu (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Nejvyšším legislativním orgánem CTA je Shromáždění tibetských lidových zástupců, které má 46 členů a výkonnou moc vykonává vládní kabinet – kašag, který je tvořen sedmi ministry. Exilová vláda má zahraniční zastoupení v Novém Dillí, Káthmándú, New Yorku, Tokiu, Pretorii, Londýně, Paříži, Ženevě, Budapešti, Moskvě, Canbeře a v Tchaj-peji (Potala, 2018).

2.2 Historický vývoj Tibetu

Historie Tibetu před rokem 1949 je v této části práce popsána jen velmi stručně, slouží pouze jako úvod do tématu a k přiblížení vzniku a vývoje Tibetu. Více podrobně se pak práce věnuje vývoji a důležitým událostem od roku 1949, které jsou pro tuto práci a pro pochopení důvodů k migraci z Tibetu stěžejní.

2.2.1 Historie před rokem 1949

Dějiny moderního Tibetu se datují od 7. století, v této době se dostal k moci král Söngcan Gampö, který je považován za jednoho z nejvýznamnějších tibetských panovníků, jelikož se mu podařilo sjednotit území okolo řeky Jarlung, kde dříve existovala pouze

kmenová společenství (Kolmaš, 2011; Procházka, 1993; Protibet.cz_a, 2018; Žagabpa, 2000). Vznikl tak první feudální tibetský stát, který již naplňoval znaky oficiálního státu – měl vlastní vojsko, vládu, zákonodárství a vytvořené hranice s ostatními zeměmi. Z Tibetu se stala stabilní říše (Kolmaš, 2011). V roce 632 došlo k inkulturaci tibetského písma ze severoindického království Gupta (Franz, 2012). V tomtéž století se do Tibetu z Indie dostává buddhismus (Kolmaš, 2011). Tibet prožíval svou vrcholnou éru a rozšiřoval své území napříč střední Asií. V období vlády dalších králů (v r. 779) se buddhismus stal státním náboženstvím (Franz, 2012; Protibet.cz_a, 2018). Vztahy s Čínou byly relativně přátelské, země spolupracovaly (Kolmaš, 2011). Došlo také k několika sňatkům mezi tibetskými králi a čínskými princeznami (Žagabpa, 2000).

Už v tomto raném období se však objevují první nepokoje mezi Čínou a Tibetem. Jednou z událostí, která vyvolala rozpory, bylo tři týdenní obsazení hlavního čínského města Čchang-an tibetským vojskem. Následovalo sepsání mírové smlouvy v roce 783, avšak ani to výpady Tibetu nezastavilo (nejen do Číny, ale i na západ). V tomto roce nastává vrchol Tibetské říše. V roce 822 Čína a Tibet podepsaly další mírovou smlouvu. Smlouva mimo jiné zahrnovala detailní popis hranic mezi zeměmi (Žagabpa, 2000). Vrcholné období končí rokem 842, kdy se rozpadá jednotná Tibetská říše a následujících 400 let Tibet nemá jednotnou svrchovanou vládu (Kolmaš, 2011).

Ve 13. století se k moci dostávají Mongolové. Na mongolskou vládu měla velký vliv tibetská buddhistická škola Sakja a její představitel Sakja Pandita byl Mongoly v roce 1276 dosazen za správce Tibetu. Ten byl pověřen výkonem nejvyšší duchovní moci v zemi, avšak správa státu a vojenství byly řízeny Mongoly. Tibet tak spadl pod Mongolskou říši (Protibet.cz_a, 2018; Franz, 2012). V roce 1279 vládne v Tibetu dynastie Juan, která vznikla poté, co si Mongolsko podmanilo také Čínu. Roku 1368 však dochází k úpadku této dynastie a tím i ke konci mongolské nadvlády nad Tibetem. Dynastii Juan nahradila čínská dynastie Ming, která očekávala, že když nastupuje po předchozí dynastii, automaticky bude mít i právo na správu Tibetu. Ke sblížení Číny a Tibetu však nedošlo. Odpojením od Mongolska se k moci v Tibetu opět dostává buddhistická škola Sakja, která je však v druhé polovině 14. století kvůli nespokojenosti lidu svržena. Následovalo poměrně časté střídání světských vůdců, a v souvislosti s tím i k častým bojům mezi jednotlivými buddhistickými školami. Významným králem této doby byl Congkhapa Lonzangdagpa, který založil školu Gelug a usiloval o získání moci. Jeho škola však neměla

dostatek příznivců, a proto Congkhapa navázal bližší vztahy s mongolským vládcem Altanem, který mu následně v roce 1578 udělil mongolsko-tibetský titul dalajláma (Kolmaš, 2011). Tento titul označuje nejvýše postavené lámy buddhistické školy Gelugpa. Předávání titulu dalajláma trvá dodnes (Franz, 2012).

V roce 1624 byl Tibet navštíven prvními Evropany, portugalskými misionáři, kterým se podařilo postavit na tibetském území první křesťanský kostel (Franz, 2012; Protibet.cz^a, 2018). Roku 1642 byla školou Gelug svržena dosavadní tibetská dynastie a tibetský král a na jeho místo byl dosazen 5. dalajláma, který se stal prvním světským a současně i duchovním vládcem Tibetu (Protibet.cz^a, 2018). Počátkem 18. staletí byl Tibet krátce opět pod nadvládou Mongolska, čínská vojska se však postarala o to, že Mongolové byli z Tibetu vytlačeni. Čína Tibetu ponechala vnitřní nezávislost. Na konci 18. století chtěli i další aktéři ovládnout tibetské území, do Tibetu vpadli nepálsí Gurkhové. Za nedlouho byli opět poraženi čínskou armádou (Franz, 2012; Kolmaš, 2011).

Není divu, že byl Tibet v 18. a 19. století velmi uzavřený vůči cizincům. Diplomatické, obchodní, ale i náboženské snahy o navázání kontaktu s Tibeťany byly mnohdy nerealizovatelné a potýkaly se s obrovskými překážkami. Evropští misionáři byli opakovaně vypovídáni ze země. V 19. století se stal Tibet, i přes obtížné pronikání do země, středem zájmů několika mocností. Především pak Anglie a Ruska v rámci tzv. Velké hry. Angličané tajně mapovali Tibet již od 60. let 19. století.

V roce 1903 začali Britové připravovat vojenskou expedici, která se snažila dosáhnout otevření Tibetu pro britské obchodní cíle a snížit pravděpodobnost přiklonění se k ruskému impériu. Když o rok později moderně vyzbrojená expedice s 3 000 vojáky a se 7 000 šerpy překročila tibetské hranice, tibetští generálové uznali britskou vojenskou převahu a snažili se dohodnout o neútočení. S tím britská expedice předběžně souhlasila, nicméně i tak si tato akce vyžádala několik tisíc tibetských životů (Protibet.cz^b, 2018). Dne 7. září 1904 došlo k uzavření tzv. Lhaské dohody, díky které získala Velká Británie politické a hospodářské výhody (Kolmaš, 2011). V dohodě se Tibet také zavazuje, že bez britského souhlasu nepodstoupí žádnou část ze svého území jiné mocnosti, ani neudělí jiným mocnostem koncese na výstavbu železnic, dolů a telegrafních linek (Protibet.cz^b, 2018).

Na sblížení Tibetu s Velkou Británií však negativně reaguje Čína, která se snaží o obnovení svého vlivu, a v roce 1910 čínská vojska obsazují Lhasu a 13. dalajláma utíká do indického exilu, kde nachází politický azyl. O dva roky později vzniká Čínská republika a čínská vojska se díky uzavření mírové smlouvy s Tibeťany stahují z Tibetu, 13. dalajláma se vrací zpět do země (Franz, 2012). Od tohoto roku až do 40. let 20. století byla britská posádka jedinou zahraniční vojenskou složkou na tibetském území (Protibet.cz_b, 2018). V roce 1913 byla 13. dalajlámou vydána Deklarace tibetské nezávislosti a do oběhu byly uvedeny tibetské bankovky a mince (Sklenka_a, 2000). Čína však odmítala Tibet uznat jako nezávislý stát (Kolmaš, 2011). Tibeťané prosazovali úplnou nezávislost na území znovu v roce 1913–1914 při konferenci v Simle, která se konala v Indii, a která byla svolána na žádost Británie, s cílem jasně stanovit hranice mezi Čínou a Tibetem. Tibet usiloval o úplnou nezávislost celého Tibetu, tedy TAO i všech historických tibetských provincií. Čína však nezávislost Tibetu opět neuznala a uvedla, že tibetské území bylo z pohledu historických událostí vždy součástí Číny. Konference vyústila v dohodu, že tzv. Vnější Tibet – oblast, která přibližně odpovídá dnešní Tibetské autonomní oblasti, bude pod správou tibetské vlády, ovšem pod čínskou suverenitou a další území zůstanou pod správou Číny. Ve výsledku však Čína dohodu stejně nepodepsala (Žagabpa, 2000).

Tibetská armáda v čele s důstojníky vycvičenými Brity poráží v roce 1918 čínská vojska, která v tomto roce opět pronikla do Tibetu. Následkem toho bylo podepsání mírové smlouvy mezi Tibetem a Čínou, ta ji však následně znovu odmítla ratifikovat (Sklenka_a, 2000).

V roce 1933 umírá 13. dalajláma a o dva roky později se narodil Tändzin Gjamccho, budoucí 14. dalajláma. Intronizován je roku 1940 (Sklenka_a, 2000).

Velká Británie v roce 1943 potvrzuje, že Tibet je již samosprávný a připravený udržet si nezávislost, avšak Čína s tímto tvrzením stále nesouhlasí. Britská mise, která se nacházela ve Lhase, je v roce 1947 přemístěna do Indie, která tímto rokem získává nezávislost (Sklenka_a, 2000). Mezi roky 1947–1949 vysílá Tibet obchodní mise do USA a Velké Británie a dovolává se rovněž k OSN. Usiluje totiž o reakci proti čínské agresi a uznání nezávislosti. USA ani Velká Británie však tibetskou nezávislost oficiálně neuznaly (The Tibet Museum, 2014).

2.2.2 Historický vývoj po roce 1949

Přelomovým rokem tibetské historie byl rok 1949, kdy byl komunistickou stranou Číny (pod vedením Mao Ce-tunga) vyhlášen vznik Čínské lidové republiky (dále označováno také zkráceně jako ČLR). I přesto, že byla v roce 1949 vyhlášena nezávislost Tibetu, následující rok Rádio Peking oznámilo, že úkolem Lidové osvobozené armády pro rok 1950 je osvobození Tibetu od západních imperialistů. To bylo pro Tibetany velkým překvapením, jelikož od roku 1947, kdy Indie získala nezávislost na Velké Británii, a Tibet přestal být předmětem zájmu Britů, se na tibetském území žádní imperialisté nenacházeli. Dne 7. října 1950 však 40 000 čínských vojáků napadlo Tibet bez jakéhokoliv ohledu na jeho právo na svrchovanost. Tibet musel začít rychle jednat. Napadení způsobilo, že se zvyšoval nátlak na 14. dalajlámu, aby se předčasně ujal své funkce, ještě dříve než dosáhne své plnoletosti. Velmi krátce poté, 17. listopadu 1950, dostal tehdy patnáctiletý Tändzin Gjamccho (současný – 14. dalajláma) plnou pravomoc k tomu, aby se stal duchovní hlavou státu a dočasným politickým vůdcem (The Tibet Museum, 2014).

Tibet na vpád čínských vojáků reagoval tak, že sdělil světu i ČLR, že nechce být „osvobozen“ a vláda ve Lhase následně požádala o pomoc Velkou Británii a Indii. Vláda Indie si však tehdy nemohla dovolit s Číňany v Tibetu bojovat a Velká Británie byla skeptická, že by Čína mohla zabrat Tibet vojenskou silou, a proto radila Tibetanům, aby ČLR neprovokovali odvážnými prohlášeními o nezávislosti (The Tibet Museum, 2014). Tibet si na postup čínské vlády následně stěžoval u OSN (Žagabpa, 2000).

Tibet, ve snaze vyřešit celou situaci mírovou cestou, sestavil pětičlennou delegaci, která měla za cíl vést s Čínou mírové rozhovory. Čínský velvyslanec s tímto nápadem souhlasil a následně pozval delegaci v roce 1951 na vyjednávání do Pekingu. Čína na Tibet vyvíjela nátlak a předložila mu Sedmnáctibodovou dohodu, která oficiálně stanovovala Tibet součástí ČLR. Čína v této dohodě uvedla, že se nebude vměšovat do tibetské vlády ani společnosti. Smlouva byla pod nátlakem podepsána tibetskou stranou dne 23. května 1951 (The Tibet Museum, 2014). Přítomnost čínských vojáků a hrozba obsazení Lhasy a úplného zničení Tibetu způsobily to, že Tibetané neměli jinou možnost než smlouvu podepsat. Tímto momentem se Tibet dostal pod svrchovanost Čínské lidové republiky (Protibet.cz, 2018).

K podpisu došlo bez předchozího projednání s tibetskou vládou a Dalajlámou, jelikož tibetské delegaci byla tato možnost ze strany Číny upřena. Byla tak porušena obecně platná pravidla mezinárodního práva (Žagabpa, 2000). Číňané v dohodě slíbili, že nebudou měnit stávající politický systém v Tibetu, a že ve věcech týkajících se různých reforem v Tibetu nebude použito žádného nátlaku ze strany centrální autority (The Tibet Museum, 2014).

Od roku 1950, po vpádu čínské armády do Tibetu, došlo k postupnému obsazení celého území a Číňané systematicky budovali strategické silnice vedoucí do Tibetu, aby posílili své postavení, jelikož následně na místo vyslali své vojenské a policejní jednotky. S rostoucí vojenskou převahou rostl nátlak nejen na tibetskou vládu, ale i na obyčejný tibetský lid (Sklenka, 2006). V roce 1953 Mao Ce-tung, předseda Komunistické strany ČLR, slíbil Dalajlámovi, že Číňané opustí Tibet, jakmile bude „osvobození“ dokončeno (The Tibet Museum, 2014). Avšak přetrvávající agresivní proti-tibetská politika Číňanů vedla k eskalaci tibetského odporu a 10. března 1959 propuklo ve Lhase národní povstání, které bylo následně brutálně potlačeno čínskou vojenskou silou. Odhaduje se, že bylo zabito asi 430 000 Tibetanů (čínský odhad je však odlišný, uvádí se asi 87 000 mrtvých). Stejněho dne, ze strachu, že Číňané zamýšlejí únos Dalajlamy do Pekingu, 300 000 Tibetanů obklopilo a střežilo palác Norbulinka, který Dalajláma obýval (The Tibet Museum, 2014). V následujících dnech napětí ve společnosti ještě více narůstalo a 12. března demonstrovalo asi 5 000 tibetských žen za nezávislost Tibetu. Následkem těchto událostí a vyhrocené situace byl Dalajláma 17. března 1959 donucen utéct ze země do indického exilu (Sklenka, 2006). Utekl přestrojený jako obyčejný voják a následně ho tisíce Tibetanů následovaly do exilu (The Tibet Museum, 2014). Vláda v Tibetu byla 28. března rozpuštěna a její pravomoci převzal Přípravný výbor TAO. Následně vznikla v Indii tibetská exilová vláda, přičemž Dalajláma zůstal duchovním vůdcem tibetského národa a oficiálním představitelem této exilové vlády (Kolmaš, 2011).

V roce 1960 vydalo Valné shromáždění OSN první rezoluci týkající se Tibetu, která formálně vyjadřovala vážné obavy Organizace spojených národů nad pokračujícím porušováním základních lidských práv a svobod Tibetanů. Rezoluce vyžadovala dodržování základních práv tibetského lidu a respektování kulturního a náboženského života Tibetanů (Kolmaš, 2011; The Tibet Museum, 2014).

Mezi lety 1960–1962 zakusilo 340 000 tibetských rolníků a kočovníků první zaznamenané hladomory na tibetském území, které byly způsobeny destabilizací ekonomiky po přílivu čínských osadníků a nucenou modernizací zemědělství, kdy byly indukované plodiny zcela nevhodné pro tibetské klimatické podmínky (Procházka 1993; The Tibet Museum, 2014). V tomto období (v roce 1961) vydalo Valné shromáždění OSN již druhou rezoluci o Tibetu, v níž bylo uznáno právo tibetského lidu na sebeurčení (Kolmaš, 2011).

Rok 1965 je pro Tibet klíčový z pohledu definování svého území, neboť Čína znovu upravuje hranice Tibetu tím, že vyhlásila takzvanou Tibetskou autonomní oblast (TAO) tvořenou tibetskými provinciemi Ů-Cang a malou částí provincie Kham. Velká část Tibetu, která ležela mimo oblast TAO, byla začleněna do čtyř čínských provincií: Čching-chaj, S'-čchuan, Kan-su a Jün-nan (Franz, 2012). OSN vydává již třetí rezoluci (Kolmaš, 2011).

Komunistická ideologie Čínské lidové republiky a její programy vyústily také v Kulturní revoluci, která probíhala mezi lety 1966 až 1976 (CTA_b, 2018). Během ní bylo zničeno přes 6000 buddhistických klášterů, chrámů a svatyní, kde žilo téměř 600 000 mnichů a mnišek. Ti byli z klášterů vyhnáni, cenná umělecká díla byla vyplněna a rozprodána. Následky Kulturní revoluce jsou pro Tibet zásadní a bohužel nevratné (Sklenka, 2006).

V roce 1976 zemřel Mao Ce-tung, což ovlivnilo další vývoj situace na tibetském území (Kolmaš, 2011). Od této události docházelo k mírnému uvolňování politických poměrů (Sklenka, 2006).

Tibet'ané v roce 1978 znovu protestovali a ve Lhase policie opět střílela do demonstrantů, kteří vyžadovali nezávislost. Na konci 70. let Dalajláma častěji politicky promlouval v zahraničí a mezinárodní podpora Tibetu díky tomu rostla (The Tibet Museum, 2014). Smrt Mao Ce-tunga a konec Kulturní revoluce v Číně a Tibetu vedly k otevření Číny vnějšímu světu. Tato změna vedla také k většímu otevření Tibetu a od roku 1959 také k prvnímu kontaktu mezi Pekingem a CTA v Dharamsale, který byl navázán v březnu 1979 (Bernstorff, Welck, 2004). Ve stejném roce byl Tibet poprvé od velkého povstání v roce 1959 otevřen i zahraničnímu turismu (Kolmaš, 2011). V roce 1980 slibuje vláda ČLR, že uvolní situaci v Tibetu a umožní tibetskému lidu větší autonomii.

Mnoho Tibetánů, a to jak na území Tibetu, tak mimo Tibet, využilo této uvolněné situace k tomu, aby podniklo náročnou cestu přes horské průsmyky Himalájí, aby mohli navštívit své rodinné příslušníky a příbuzné. Mnoho rodin se opět setkalo po dvou desetiletích odloučení. I po uplynutí několika let, odchod uprchlíků z Tibetu neustával a stále více lidí se vydalo hledat azyl do Indie a Nepálu (Bernstorff, Welck, 2004).

Současně se však s vlnou uvolnění prohlubovalo ničení země, které souviselo s ekonomickou okupací. Ta může mít pro Tibet ještě horší následky než předchozí okupace vojenská. V první fázi okupace se v Tibetu usazovali především čínští vojáci, kteří si zde vytvořili strategickou vojenskou základnu. V rámci druhé fáze okupace – při okupaci ekonomické, se však do Tibetu přesunulo velké množství civilního obyvatelstva z Číny (Sklenka, 2006). Číňané sem byli ve velkém organizovaně přesouváni poté, co čínská vláda v 80. letech vyhlásila program tzv. „konečného řešení tibetské otázky“, kdy bylo na území Tibetu přesídleno až 7 milionů Číňanů. Dnes již tak počet čínského obyvatelstva v Tibetu převyšuje počet toho tibetského (Sklenka_b, 2000).

Dalajláma v roce 1987 přednesl v Kongresu USA tzv. „Pětibodový mírový plán“ pro řešení tibetské situace a o rok později měl Dalajláma projev také v Evropském parlamentu ve Štrasburku, ve kterém požadoval skutečnou autonomii pro Tibet, spíše než úplnou nezávislost (Žagabpa, 2000). Tímto projevem tak uznal oficiální nadvládu Číny nad Tibetem (Franz, 2012).

V roce 1989 propukly další protesty ve Lhase, které ukázaly, že Tibetáné jsou stále ochotni riskovat svůj život a svobodu, aby se postavili proti čínské nadvládě. Čínské úřady na protesty zareagovaly opět brutální silou a policie zavraždila až 400 Tibetánů (Kolmaš, 2011). Mnoho osob bylo zatčeno, bylo vyhlášeno stanné právo a Tibet se znovu uzavřel pro cizince.

Dalajláma získal 10. prosince v tomtéž roce Nobelovu cenu míru, za svou kampaň mírového návratu tibetské nezávislosti a tento den byl poté stanoven jako Mezinárodní den lidských práv (The Tibet Museum, 2014). Mezi lety 1991–1992 byl vyhlášen „Rok Tibetu“, který se připomíná ve 36 zemích světa (Kolmaš, 2011).

Dne 14. května 1995 určil Dalajláma šestiletého chlapce Gedhuna Choekyi Nyima, za 11. inkarnaci pančenlámy – druhého nejdůležitějšího duchovního vůdce v Tibetu. O pouhé tři dny později, dne 17. května 1995, byl mladý Pančenláma (spolu

s jeho rodinou) zadržen čínskými autoritami a odvezen z jeho rodné vesnice neznámo kam. Od té doby se stále neví, kde se Pančendláma nachází a není ani jisté, zda je ještě naživu. Gedhun Choekyi Nyima byl v době svého únosu jedním z nejmladších politických vězňů na světě a dnes je nejdéle vězněným politickým vězněm vůbec. Řada odborníků na lidská práva a pracovní skupiny OSN vyzývají dlouhá léta Čínu, aby zveřejnila údaje o unesené rodině. Dodnes se tak však nestalo (BBC, 2015; Grasdorff, 1999; Saldon, 2017). ČLR tímto krokem znemožnila, aby Pančendláma určil nového nástupce – 15. reinkarnaci Dalajlámy, jakmile zemře, což je tradičním postupem předávání nejvyššího buddhistického titulu dalajlámy. Krátce po únosu Pančendlámy si ČLR zvolila vlastního pančendlámu, chlapce ze stejné vesnice, kde žil 11. pančendláma. Tímto krokem se ČLR snaží ovlivnit budoucí dění v Tibetu ve svůj prospěch (BBC, 2014; Grasdorff, 1999; Saldon, 2017).

V roce 1996 zahájila ČLR v Tibetu vlasteneckou reedukační kampaň, při které odstraňovala fotky Dalajlámy z klášterů. Čtyřicáté výročí tibetského povstání v roce 1999 bylo poznamenáno dalšími protesty v Lhase (The Tibet Museum, 2014).

Jednou z kuriozit v čínské snaze ovlivnit dění v Tibetu bylo to, že v roce 2007 čínský Státní úřad pro náboženské záležitosti vydal nařízení o tom, že reinkarnace je pro lámy nezákonná, pokud předem nedostanou souhlas od čínské vlády. Čína se tak snaží ovlivnit buddhistickou tradici předávání titulů včetně určení budoucího nástupce samotného Dalajlámy (The Tibet Museum, 2014).

Největší protesty od roku 1959 se v Tibetu objevily v roce 2008 – před olympijskými hrami v Pekingu, s více než stem samostatných incidentů po celé Tibetské náhorní plošině. Tibeťané ze všech věkových kategorií a společenských vrstev vyrazili do ulic a demonstrovali proti čínské nadvládě a požadovali změnu situace. Čínské orgány na to reagovaly opět silou proti neozbrojeným demonstrantům, což vyvolalo mezinárodní pobouření. Dle údajů tibetské exilové vlády bylo při povstáních zabito 203 Tibeťanů, dalších tisíc bylo zraněno a necelých 6000 zatčeno. Čínské prameny zato uvádějí, že zavražděno bylo pouze 22 lidí (TJC, 2016; The Tibet Museum, 2014; Franz, 2012). Protesty proti útlaku Tibetu propukly v tomto roce i v řadě dalších zemí po celém světě. Příznivci Tibetu zdůrazňovali pokrytectví Číny pramenící ze zabíjení nevinných Tibeťanů (The Tibet Museum, 2014).

V příštích několika měsících, ale i v následujících letech, přijala čínská vláda sérii opatření určených k tomu, aby zabránila Tibetanům uniknout z Tibetu do Nepálu. Tato opatření zahrnovala omezení volného pohybu Tibetanů, zintenzivnění čínské vojenské přítomnosti na hranicích a spolupráci s nepálskými bezpečnostními silami na nepálské straně hranice. Následkem těchto opatření počet uprchlíků z Tibetu výrazně poklesl. Již v roce 2008 byl počet uprchlíků, kteří dorazili do Nepálu výrazně nižší. Z přibližně 2 600 uprchlíků v roce 2006, klesl počet na 652 uprchlíků za rok 2008. V roce 2014 se již do Nepálu podařilo utéct asi jen stovce uprchlíků (TJC, 2016).

V roce 2009 navštívil Dalajláma USA, Dánsko, Nizozemsko, Island, Francii, Polsko, Německo, Švýcarsko a Slovensko a o rok později se Tibet už po deváté účastnil rozhovorů s Čínskou lidovou republikou. Dalajlamovi zástupci zde předložili „Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský lid“. Cílem memoranda bylo dosáhnout skutečné kulturní a politické autonomie Tibetu a ochrany práv tibetského lidu v TAO i v sousedních čínských provinciích (Kolmaš, 2011).

Po roce 2009 dosáhl čínský útlak nové alarmující úrovně, což donutilo Tibetany uchýlit se k drastickým protestním prostředkům: od roku 2009 je zaznamenáno více než 130 aktů sebeupálení, jako vyjádření protestu proti čínskému vykořisťování. Vysoký komisař OSN pro lidská práva a mnoho zahraničních vlád a parlamentů (včetně USA, Evropské unie, Francie, Japonska, Austrálie, Brazílie a Nového Zélandu) vydalo prohlášení, ve kterém je Čína znovu vyzývána, aby ukončila útlak na území Tibetu a obnovila dialog s tibetskou stranou (MWA_a, 2014; The Tibet Museum, 2014). Dialog mezi vyslanci Dalajlámy a čínským vedením se však nepodařilo navázat. A vzhledem ke stále novým případům sebeupalování Tibetanů se situace v Tibetu neuklidňuje. Navzdory zhoršujícím se podmínkám uvnitř Tibetu je však tibetský závazek – dosáhnout alespoň skutečné autonomie v rámci ČLR, neochvějný. Tohoto cíle však Tibetané chtějí dosáhnout mírovou cestou skrze dialog. Ve své víře v tuto nenásilnou politiku jsou posilováni tím, že se těší neustále rostoucí podpoře od mezinárodního společenství, včetně podpory mnoha Číňanů, kteří věří v mír a spravedlnost (MWA_a, 2014).

3 MAPOVÁNÍ MIGRAČNÍCH CEST A POČTU TIBETSKÝCH UPRCHLÍKŮ V JEDNOTLIVÝCH CÍLOVÝCH ZEMÍCH

Třetí kapitola je rozdělena na dvě části. První se věnuje mapování migračních cest, které tibetští uprchlíci pro útěk z Tibetu využívají. Druhá potom mapování počtu tibetských uprchlíků v jednotlivých cílových zemích, kde tibetští uprchlíci našli své nové domovy. V této druhé části je rovněž popsán vývoj tibetského uprchlictví v organizovanou diasporu žijící v exilu.

3.1 Mapování migračních cest

Tibet je obklopen strmými horami, a to především z jihu od Nepálu, Indie a Bhútánu a z východu od čínské provincie S-čchuan. Území Tibetu je nejpřístupnější ze severu, od čínské provincie Kan-su. Z této provincie je však třeba překonat celou Tibetskou náhorní plošinu (šířka dosahuje více než 1 000 km). Od roku 2006 je provincie Kan-su spojena s TAO díky novému úseku železnice (Golmud–Lhasa), který propojil Si-ning (hlavní město provincie Čching-chaj¹) s Lhasou. Tento úsek mezi městem Golmud, který leží na okraji Tibetské náhorní plošiny ve výšce 2800 m. n. m., a Lhasou byl postaven mezi lety 2001–2006. Do této doby byla Lhasa dostupná pouze horskými silnicemi, které vedou na jihozápad do Nepálu, na východ do S-čchuanu a na sever do provincie Kan-su. Od roku 1965 je možné dostat se do Lhasy i letecky, jelikož je v její blízkosti postavené nejvýše položené letiště na světě, letiště Gonggar, které leží ve výšce 3570 m n. m. (Siwek, 2012).

Avšak vzhledem k tomu, že Čína udržuje přísné kontroly a sankce proti vnější i vnitřní migraci Tibetánů, většina uprchlíků musí tajně uniknout přes skryté průsmyky Himaláje do Nepálu a Indie, aby se mohli v Jižní či Jihovýchodní Asii usadit, nebo cestovat dále na Západ (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; Franz, 2012).

Tajemnice exilového ministerstva bezpečnosti CTA během rozhovoru s *The Daily Signal* v Dharamshale v Indii uvedla, že Tibetáné jsou v Číně téměř uvězněni, jelikož nemohou volně cestovat ani mimo své vlastní vesnice. Lidé z rurálních oblastí potřebují často nejméně pět povolení k cestě do Lhasy. Vláda ČLR těmito opatřeními reguluje pohyb Tibetánů i v rámci čínského území (Peterson, 2015_a).

---

¹ Provincie Čching-chaj je severovýchodní částí historického území Tibetu původně nazývanou jako provincie Amdo

Po roce 2008 (následkem protestů proti čínskému útlaku před olympiádou v Pekingu) se navíc ještě více zintenzivnila čínská pohraniční kontrola, stejně jako čínská podpora a výcvik nepálských pohraničních hlídek (klíčová cesta pro tibetské uprchlíky vede přes Himaláje právě do Nepálu), což má za následek, že je pro Tibetany ještě těžší uniknout než dříve. Podle CTA se po roce 2008 snížil počet tibetských uprchlíků z přibližně 2 000–3 000 uprchlíků ročně na zhruba 300–400 (Peterson, 2015_a; TJC, 2016). V roce 2015 se podařilo dorazit až do Dharamsaly v Indii pouze 87 tibetským uprchlíkům, což je obrovský pokles oproti dřívějším letům, kdy většina zdrojů uvádí, že do Dharamsaly přišlo ročně 1 500–3 500 Tibetanů (TJC, 2016).

Hranice mezi Indií a Čínou je z velké části uzavřena a pro uprchlíky je tak téměř nemožné dostat se z Tibetu pryč. Čína investuje značné množství peněz na ochranu hranic, aby Tibetanům před útekem zabránila. K jakýmkoli pokusům o útěk je zcela netolerantní a v rámci zintenzivnění kontroly přestala také vydávat tibetské pasy a ty již existující byly vzaty zpět. Tento krok čínské autority podnikají především proto, aby ještě více omezily pohyb Tibetanů a také kvůli obavě, že by se Tibetané ze svých legálních zahraničních cest už nikdy nevrátili zpět. V kontrastu k tomu však stále více čínských občanů smí volně cestovat do zahraničí, ale také do TAO (ICT, 2015; Peterson, 2015_a).

Tibetané, kteří se pokoušejí přejít z Tibetu přímo do Indie, narazí na indické pohraniční úřady, které jim neumožní vstup a musí se tak buď vrátit zpět do svých domovů, nebo se pokusit najít únikovou cestu do Nepálu. Pokud navíc Tibetané dorazí do Indie jinou cestou, než přes příjmací centrum v Káthmándú, neobdrží zvláštní vstupní povolení (z angl. *Special Entry Permit*), což pro ně znamená, že v Indii nebudou moci získat ani registrační certifikát (z angl. *Registration Certificate*) a jejich přítomnost tak bude nezákonná (TJC, 2016).

Mezi Tibetem a Nepálem však existují významné historické a kulturní vazby. Od osmého století přecházeli nomádi, poutníci, stejně jako obchodníci a podnikatelé (tibetští i nepálští) běžně v obou směrech státní hranice. Mnoho z těchto starobylých obchodních cest, jako například Nangpa La – 5 716 metrů nad mořem (používána již za dob Hedvábné stezky), jsou stále využívány tibetskými obchodníky a pastevci, kteří vedou své karavany jakž z Tibetu do Nepálu (ICT, 2006).

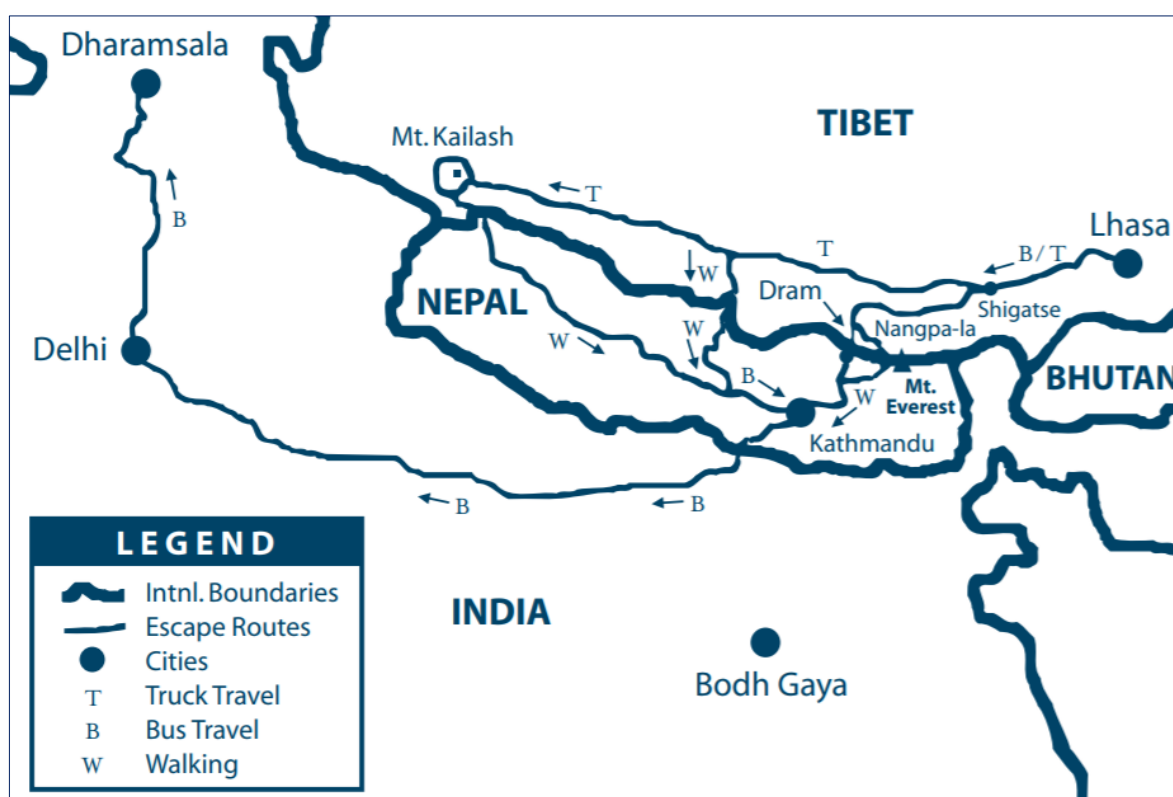
Tibeťané nelegálně přecházejí do Nepálu skrze jeden ze čtyř bodů. Kromě průsmyku Nangpa La jsou další tři body daleko na severozápadu, první v blízkosti hory Kailás – vzdálené pro buddhisty posvátné hory, druhý ve městě Dram, kde jsou dva národy spojeny tzv. Čínsko-nepálským mostem přátelství, a třetím bodem je nepálský region Mustang, který se nachází severovýchodně od Káthmándú. Většina přechází právě přes průsmyk Nangpa La, který je nejbliže k hlavnímu městu Tibetu – Lhase (TJC, 2016).

Starodávná cesta přes průsmyk Nangpa La spojuje tibetské město Dingri s nepálskými podhorskými městy Namche Bazaar, Lukla a Jiri. Trasa vede poblíž Everestu a je známá také jako „pašerácká stezka“. Za ideálních klimatických podmínek trvá cesta z Dingri do horského průsmyku Nangpa La obvykle dva až tři dny, ale může trvat i pět až deset dní. Další dva dny pak trvá přejití zamrzlého průsmyku Nangpa La. Dva až tři následující týdny pak uprchlíci stráví při pěší cestě do Káthmándú (ICT, 2006). Někteří uprchlíci poslední část trasy do Káthmándú dojedou autobusem (Johnson, 2008).

Město Dram (čínsky: *Zhangmu*, nepálsky *Khasa*) ve výšce 2299 m. n. m. je vstupní branou do Tibetu pro mnoho indických a nepálských řidičů nákladních automobilů, kteří zde čekají na povolení a následně pokračují do svých cílových destinací. V tomto místě se tibetští uprchlíci pokoušejí dostat do Nepálu. Musí zde překročit Čínsko-nepálský most přátelství. Je však nebezpečné zdržovat se dlouho na nepálské straně mostu, jelikož jakmile se čínská policie dozví o tom, že se zde uprchlíci skrývají, odvezou je zpět do Tibetu. Z Khasy – nepálské části města Dram, trvá cesta do Káthmándú více než týden až deset dní pěšky, nebo šest až sedm hodin autobusem přes nepálská pohraniční města Kodari, Tatopani a Barabise (ICT, 2006).

Někteří Tibeťané projíždějí regionem Purang, podél řeky Humla Karnali. Tato trasa vede poblíž hory Kailás, jedné z nejposvátnějších hor v Tibetu, která je uctívána nejen buddhisty, ale také hinduisty, sikhy a dalšími (ICT, 2006). Tibeťané využívají také cesty přes nepálský region Mustang, konkrétně přes údolí Chosar, které bylo kdysi známým tranzitním bodem pro tibetské karavany jaků, které přes himálajské průsmyky nosily do Nepálu zásoby soli (ICT, 2006; Wong, 2013). Od roku 2008 je však toto údolí významně střeženo nepálskou pohraniční stráží, která je finančně i jinými způsoby podporována Čínou, aby zabránila dalším útěkům Tibeťanů do Nepálu. Proto dnes již tato trasa nepatří mezi často využívané (Wong, 2013).

Většina Tibetánů však přechází do Nepálu přes nebezpečný průsmyk Nangpa La, a to především během zimy, což má za následek případy těžkých omrzlin, až po amputace prstů a někdy i celých končetin (ICT, 2006). Mimo rizika smrti způsobené výškovou nemocí či podchlazením, hrozí na této trase uprchlíkům také zajištění čínskou pohraniční stráží (Peterson, 2015_a). Pokud se jim však podaří dostat se až do Nepálu, v hlavním městě je pro ně zřízeno Káthmánské přijímací centrum (založeno CTA, za spolupráce s UNHCR), které uprchlíkům nabízí přístřeší, jídlo a lékařskou péči, a následně Tibetánům pomáhá s jejich další cestou do Indie (nejčastěji do Dharamsaly, kde sídlí Dalajláma) či do jiné cílové země (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; Johnson, 2008).

Obrázek 2: Únikové cesty tibetských uprchlíků.

Zdroj: ICT, 2001.

Poznámka – překlad legendy do ČJ: *Intl. Boundaries* – mezinárodní hranice, *Escape Routes* – únikové cesty, *Cities* – města, *Truck Travel* – cestování nákladním vozidlem, *Bus Travel* – cestování autobusem, *Walking* – chůze.

Vložený obrázek (Obrázek 2) znázorňuje, jaké únikové cesty tibetští uprchlíci využívají, aby se z Tibetu dostali. Je z něj také patrné, jaké úseky cesty absolvují uprchlíci pěšky, a jaké za pomoci nákladních vozů či autobusů. Tento obrázek dává jasnou a ucelenou představu o využívaných migračních cestách Tibetánů.

3.2 Počty uprchlíků v jednotlivých cílových zemích

Dle sčítání lidu provedeného v roce 1998 Ústřední tibetskou správou v Dharamsale v Indii, žilo k tomuto roku v exilu přibližně 122 000 Tibeťanů. Tento údaj v sobě zahrnuje jak ty osoby, které se v Tibetu přímo narodily, tak ty, které mají tibetské předky. Tibeťané se v exilu usadili hlavně v Asii a Oceánii, Evropě a Severní Americe. Většina Tibeťanů však žije pochopitelně v Číně (pod kterou dnes území Tibetu spadá), která byla v roce 2000, dle čínského sčítání lidu, domovem asi pro 5,4 milionů osob s tibetskou národností. Přičemž méně než polovina z tohoto čísla žila v Tibetské autonomní oblasti a ostatní v komunitách, které jsou nyní absorbovány v západních provinciích Číny (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

Sčítání lidu provedené CTA v roce 1998 ukázalo však také nezvykle vysoké míry vnitřní sezónní migrace a dočasné migrace do Jižní Asie. Tito migranti, kteří upustili Tibet jen dočasně, tvořili až 63,7 % ze všech osob, které v tomto roce z Tibetu odešli. Většina z těchto migrantů, která se následně vracela do Tibetu, byla tvořena dětmi a mládeží navštěvující internátní školy a univerzity, a také mniši a mnišky navštěvující náboženské vzdělávací akce nebo jiné náboženské události. Jiní se pohybovali mezi různými indickými městy a regiony a prodávali sezónní zboží (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

CTA provedla v roce 2009 další demografický průzkum, který se počtem Tibeťanů žijících v exilu zabýval. Dle zjištění výzkumu, žilo v roce 2009 v exilu celkem 128 014 Tibeťanů (CTA, 2010).

V Tabulce 1 jsou zaznamenány počty Tibeťanů v jednotlivých zemích exilu, ale i v Tibetu samotném, které jsou zkompileovány zdrojem Tibet Data (2015) z nejaktuálnější dostupných zdrojů k roku 2015, jelikož údaje z demografického průzkumu provedeného CTA v roce 2010 nereflektují situaci ve všech exilových zemích, a pro některé země už data z tohoto průzkumu nejsou aktuální. Data k určení počtu osob tibetské národnosti v jednotlivých zemích exilu nejsou však vždy snadno dostupná, a proto se v několika případech zdroj Tibet Data (2015) odkazuje na autory Bentz, Ghoso, MacPherson (2008_a), kteří podobný přehled vytvořili v roce 2008. Na tyto autory se zdroj Tibet Data (2015) odkazuje v případech, kdy nezískal data aktuálnější, než jaká byla uvedena v přehledu z roku 2008.

Země	Populace	Procento	Zdroj
Tibet (Amdo, Kham a Ů-Cang)	6 282 187	97.980 %	2010 China Census
Indie	94 203	1.470 %	2009 CTA Demographic Survey of Tibetans in Exile
Nepál	13 514	0.211 %	2009 CTA Demographic Survey of Tibetans in Exile
USA	11 265	0.176 %	2013 American Community Survey 5-yr estimates
Kanada	4 640	0.072 %	2011 Canada Census
Švýcarsko	1 540	0.024 %	1998 CTA Survey *
Bhútán	1 298	0.020 %	2009 CTA Demographic Survey of Tibetans in Exile
Velká Británie	650	0.010 %	2008 Office of Tibet, London *
Ostatní evropské státy (kromě Švýcarska a Skandinávie)	640	0.010 %	1998 CTA Survey *
Austrálie	533	0.008 %	2006 Australian Census *
Taiwan	485	0.008 %	Taiwan Mongol and Tibetan Affairs
Skandinávie	110	0.002 %	1998 CTA Survey *
Nový Zéland	66	0.001 %	2006 New Zealand Census *
Japonsko	60	0.001 %	1998 CTA Survey *
Celkem	6 411 191	100 %	

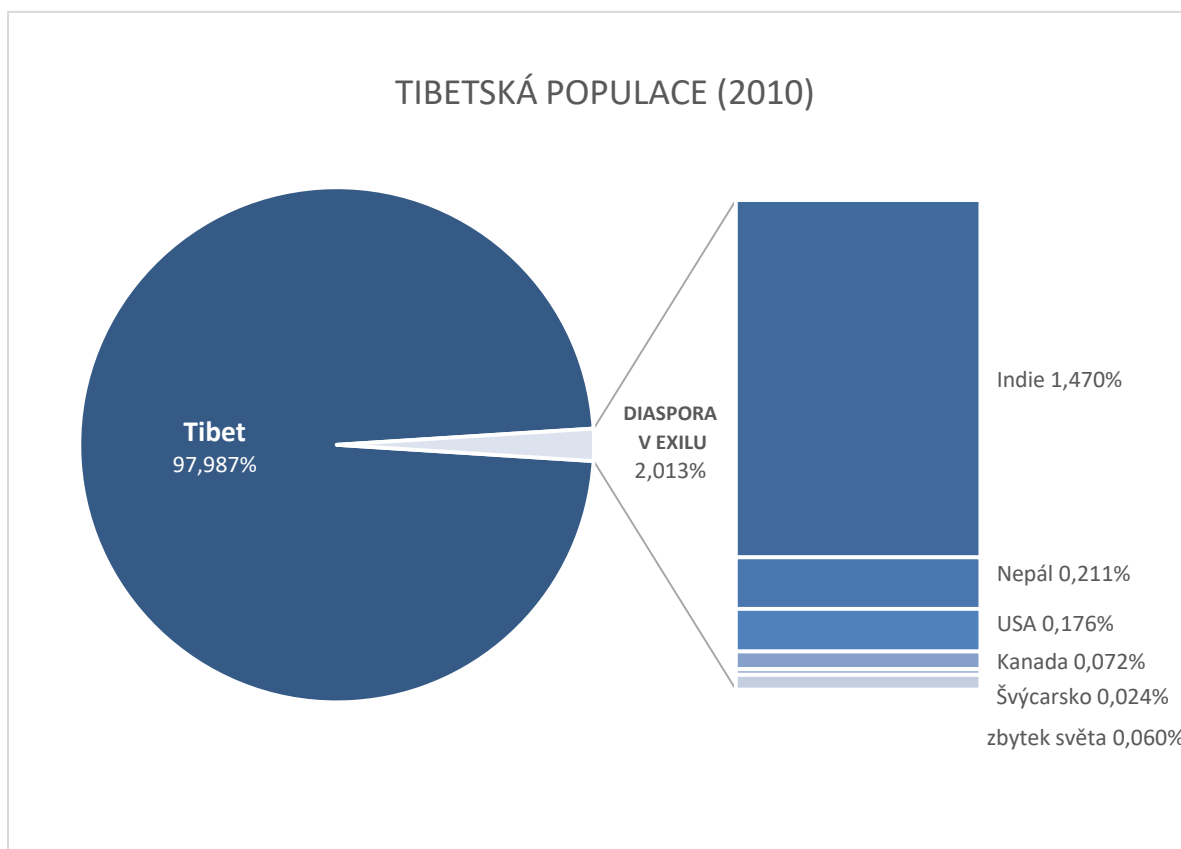
Tabulka 1: Počet Tibetánů v jednotlivých zemích exilu a v Tibetu samotném.

Zdroj: Tibet Data, 2015. Upraveno autorkou pro účely diplomové práce.

Poznámka: U zdrojů uvedených s hvězdičkou převzal zdroj Tibet Data, 2015 data ze zdroje Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a.

V Tabulce 1 je uveden také procentní podíl Tibetánů v jednotlivých zemích k celkovému počtu Tibetánů, viz sloupec Procento.

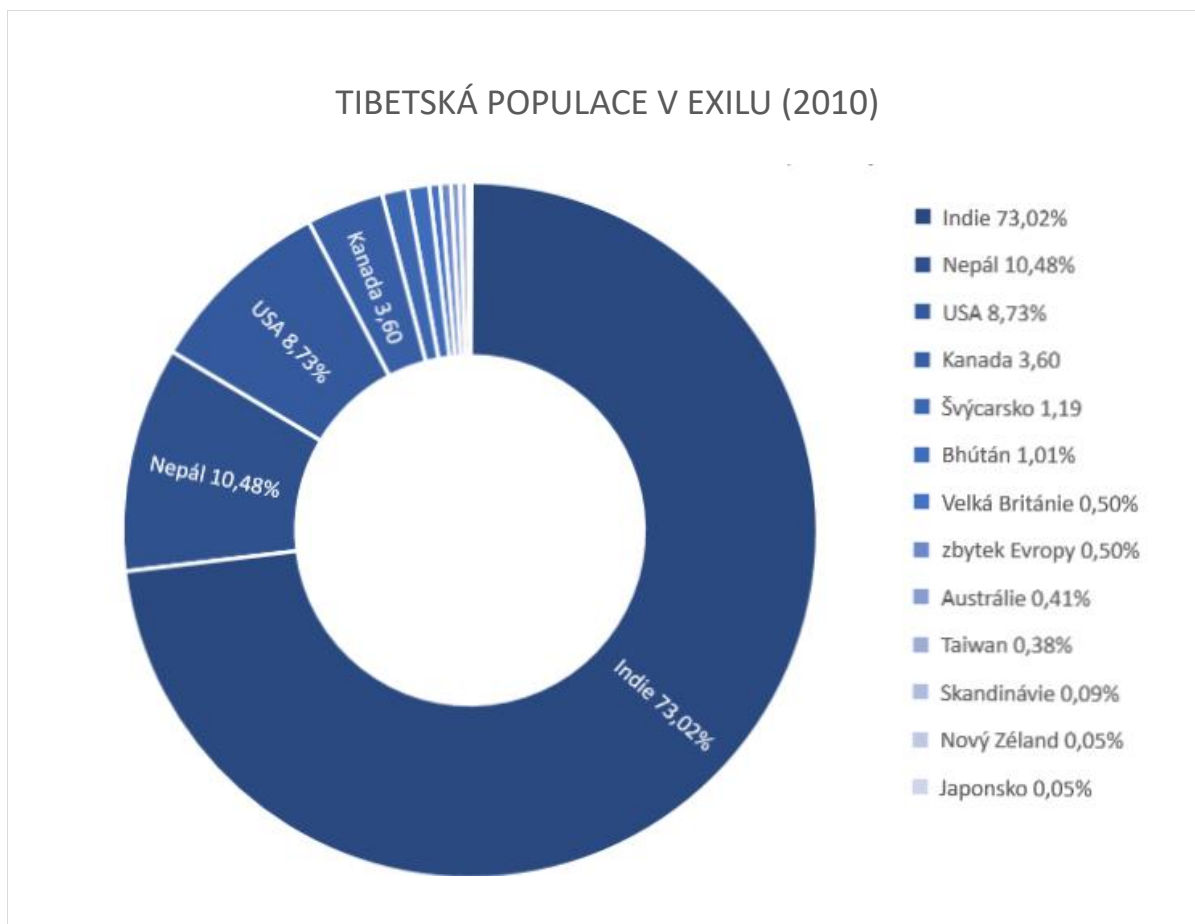
V následujícím grafu (Graf 1) je možné vidět, jak je tibetské obyvatelstvo rozptýlené po světě. Hodnoty jsou uváděné v procentech a znázorňují procentuální podíl Tibetánů v jednotlivých zemích k celkovému počtu tibetského obyvatelstva. Pojmem Tibet se v tomto grafu rozumí provincie Kham, Amdo a Ů-Cang, tedy historické pojetí Tibetu.

Graf 1: Tibetská populace (2010).

Zdroj: Tibet Data, 2015. Upraveno autorkou pro účely diplomové práce.

Z Grafu 1 je patrné, že počet Tibetánů žijících v exilu (tedy mimo území Tibetu) není v porovnání s celkovou tibetskou populací na světě příliš výrazný. Téměř 98 % Tibetánů žije stále na území historického Tibetu (Tibet Data, 2015). Je tomu tak mimo jiné i proto, že emigrovat do exilu je nesmírně nebezpečné a po roce 2008, kdy ČLR výrazně zintenzivnila kontrolu hranic, je to téměř nemožné. Následkem těchto opatření se počet osob každoročně opouštějících Tibet po roce 2008 velmi razantně snížil (TJC, 2016).

Graf 2: Tibetská populace v exilu (2010).

Zdroj: Tibet Data, 2015. Upraveno autorkou pro účely diplomové práce.

Druhý graf (Graf 2) je již zaměřen pouze na tibetské obyvatelstvo žijící v exilu. Z něj je možné vidět, jaký je procentuální podíl Tibetců v jednotlivých zemích exilu k celkovému počtu tibetského obyvatelstva žijícího mimo Tibet.

3.2.1 Od uprchlictví k organizované diaspoře

V roce 1956 se 14. dalajláma zúčastnil výročí 2,5 tisíce let od narození Buddhy v Bódhgaja v Indii (Sklenka_b, 2000). Během této cesty Dalajláma žádal o útočiště tehdejšího indického premiéra Nehrua. Nehru jej odmítl a povzbuzoval ho, aby se vrátil do Lhasy, aby s Číňany jednal, což Dalajláma také udělal (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Jeho úsilí o setrvání v Tibetu však skončilo v roce 1959, kdy Dalajláma uprchl do Indie, kde mu a dalším 80 000–100 000 Tibetců Nehru poskytl azyl (Berne-Wabern, 2013; TJC, 2016). Nehru nabídl utečencům opuštěný britský rezort na sídlišti v McLeod Gandži, který Britové opustili kvůli dřívějšímu zemětřesení. V dubnu 1960 se na toto místo

přestěhoval i Dalajláma, který zde žije do dnes. Nicméně horská oblast Dharamsaly nenabízela dostatek místa pro všechny nově příchozí uprchlíky, a proto více než 10 000 z nich pokračovalo dále do jižní Indie do města Bylakuppe, poblíž města Maisúr. Přesun z horských tibetských výšin do tropické jižní Indie měl však pro tyto uprchlíky velmi nepříznivé dopady. Tisíce z nich onemocněly malárií, tuberkulózou, úplavicí a svrabem. V tento moment se rozhodlo zasáhnout Švýcarsko a v záchranné akci přijalo část tibetských uprchlíků a příkladně je v následujících letech začlenilo mezi své obyvatele (Franz, 2012).

Tato první vlna uprchlíků byla tvořena lidmi z různých oblastí Tibetu a různých sociálních prostředí. Do Indie přišly osiřelé děti, které přišly o své rodiče v konfliktu s čínskými vojsky, ale i celé rodiny, mnichové, mnišky a velký počet mužů bez rodin, jelikož muži v té době čelili mnohem většímu pronásledování než ženy (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

Indie, Nepál a Bhútán – země, kde se tibetští uprchlíci z první vlny usídlili, však nebyly bohatými zeměmi a o uprchlíky se nemohly dostatečně postarat. V počátcích pro ně chybělo jídlo, oblečení, přístřeší, zdravotní péče, příležitosti ke vzdělávání a práci, ale především bezpečnost. V době utrpení se zoufalí Tibeťané obrátili na svého vůdce Dalajlámu, který na situaci reagoval vytvořením exilové vlády (v roce 1959). Pro Tibeťany to znamenalo přesídlení stávající vlády a úředníků. Většina z nich však Dalajlámu již rovnou doprovázela na cestě do indického exilu (Bernstorff, Welck, 2004).

Ústřední tibetská správa v exilu (CTA) sídlí v severoindickém městě Dharamsala, jenž je označováno za srdce tibetské diaspory a je oficiálním sídlem Dalajlámy v exilu (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Pro CTA byly od jejího vzniku prioritní tyto oblasti: postarat se o tibetské uprchlíky, poskytnout dětem a mladistvým vzdělání, zajistit pokračování tibetské kultury, jazyka a náboženství a udržovat kulturní a národní identitu Tibeťanů v exilu. Společná historie, totožný důvod k opuštění Tibetu a vzdálená podpora uprchlíků od Dalajlámy, vytvořily vazbu mezi komunitami Tibeťanů napříč Asií, Evropou a Severní Amerikou. Zde je patrná přeměna uprchlictví v organizovanou diasporu (Bernstorff, Welck, 2004).

Tibeťané žijící v exilu naplňují znaky diaspory, které byly popsány v první kapitole diplomové práce. Prvním znakem diaspory je udržování a rozvoj kolektivní

identity členů diaspory, o což se CTA usilovně snaží, jak bylo zmíněno v předchozím odstavci (Bernstorff, Welck, 2004; Sheffer, 1986). Mimo snahu o zachování tibetské kultury, tradic a náboženství, vyzývá CTA Tibeťany také k tomu, aby nežádali o občanství v cílových zemích migrace, že by tak popřeli samotnou existenci tibetského etnika (Pelkyi, 2016). Druhým znakem je odlišná vnitřní organizace komunity od společnosti v hostitelské zemi (Sheffer, 1986). Tibetská komunita v exilu tento znak diaspory naplňuje už jen tím, že vznikla CTA, která funguje jako vláda na území jiného suverénního státu, a která tibetskou komunitu v exilu řídí a organizuje. Tibetská diaspora především v Indii tak funguje částečně jako stát ve státu (McConnell, 2011). Třetím důležitým znakem diaspory je udržování kontaktu s rodnou zemí, ať už se jedná o skutečné kontakty, či pouze symbolické (Sheffer, 1986). Tento znak diaspory je naplňován jednotlivými Tibeťany, kteří Tibet opustili a odloučili se tak od svých příbuzných a přátel, avšak nadále s nimi udržují kontakt. Značná část Tibeťanů usiluje o osvobození Tibetu, aby se následně do země mohli vrátit (HRW, 2014_b; Peterson, 2015_b).

CTA zřídila v exilu celkem 52 tibetských uprchlických osad, konkrétně 35 osad v Indii, 10 v Nepálu a 7 v Bhútánu. Každá z těchto osad má specifické ekonomické aktivity, místní samosprávu, vlastní školy a bydlení, vše pod správou CTA. Tibetská exilová vláda se tak stará o zdraví, bydlení a vzdělávání tibetských uprchlíků a zajišťuje pravidelné volby kandidátů do Tibetského parlamentu v exilu (Marwah, Soni, 2010). Tyto osady jsou osídlovány především Tibeťany, kteří sdílejí stejnou náboženskou víru a mají s tamní komunitou určité rodinné či regionální vazby. V období samotného vzniku osad byl postaven klášter a následovníci buddhistické školy daného kláštera se zde začali usazovat. Postupně se osady rozrůstaly, jak se rozšiřovaly rodinné větve, a jak další uprchlíci přicházeli do exilu za svými příbuznými (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Jednotlivé tibetské rodiny a komunity však žijí také mimo tyto osady, často v etnicky smíšených městech Jižní Asie. CTA tato sídla pod svou správou nemá, ale nadále dohlíží na aspekty vzdělání, zdraví a pravidelných voleb tibetského lidu, který zde žije (Marwah, Soni, 2010).

Moc CTA je rozlišena, stejně jako u jiných demokratických vlád, na moc zákonodárnou (Tibetský parlament v exilu), výkonnou (Kašag + 7 ministerstev) a soudní (Nejvyšší soudní komise). Exilová vláda však není uznána za oficiální vládu žádným státem světa, Indie není výjimkou (McConnel, 2011). V rámci CTA neexistují žádné

oficiální politické strany s možnou výjimkou Národní demokratické strany Tibetu, která je však považována za nevládní organizaci, i když funguje jako politická strana (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Nejvyšším orgánem legislativní moci CTA je parlament a výkonnou moc vykonává vládní kabinet – Kašag, který je tvořen sedmi ministry. Občané volebních obvodů volí kandidáty, kteří když obdrží určitý počet hlasů, mají právo kandidovat do parlamentu (TIBIINFO, 2000). Tyto volby zahrnují celou diasporu se 130 osadami a obcemi, které se nacházejí v různých částech Indie, Nepálu a Bhútánu a v několika dalších komunitách na Západě (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

Volený parlament je tvořen Shromážděním tibetských lidových zástupců, kteří jsou voleni proporcionalně na základě geografického a náboženského zastoupení. Shromáždění má 36 členů: 10 členů z každé tibetské provincie (Ů-Cang, Kham a Amdo) a další dvě pozice za každou provincii jsou vyhrazeny pro ženy (Roemer, 2008).

Všichni Tibeťané v exilu, kteří splňují volební kritéria, mají právo volit ve volbách, na které dohlíží volební komise CTA. Volební komise je nezávislý orgán, který pracuje na základě souboru pravidel a nařízení, které byly vypracovány parlamentem (TIBIINFO, 2000). V rámci volební komise existuje celkem 65 místních volebních komisí v Indii, Nepálu, Bhútánu, ale i v Evropě, Severní Americe, Tchaj-wanu, Japonsku a Austrálii (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

Exekutivní orgán CTA pod sebe zahrnuje 7 ministerstev, jedná se o ministerstvo financí, zdravotnictví, bydlení, informací a mezinárodních vztahů, náboženství a kultury a ministerstvo bezpečnosti (CTA_d, 2018). Na ministerstvech jsou zaměstnávání jednak mniši, ale i kvalifikovaní profesionálové bez náboženské funkce. Tato ministerstva dohlížejí na všechny tibetské uprchlíky, nicméně největší vliv má především na ty, kteří se usadili v Jižní a Jihovýchodní Asii (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Ministerstvo školství CTA zřizuje na území Indie, Nepálu a Bhútánu 73 škol a ministerstvo zdravotnictví provozuje šest nemocnic, 60 center veřejného zdraví a 36 klinik nabízejících tradiční tibetskou medicínu (CTA_c, 2018; McConnel, 2011). CTA se zaměřuje také na obnovu či rozvoj klíčových kulturních, náboženských a vzdělávacích tibetských institucí v exilu (CTA_d, 2018).

Tibetský lid žijící v exilu má totiž také velkou zodpovědnost za zachování tibetské kultury, náboženství a jazyka, jelikož v Tibetu samotném jsou lidé za jejich praktikování

trestání. Tibetská kultura ve svém rodišti mizí, a to nejen kvůli postihům ze strany ČLR, ale i proto, že mladí tibetští uprchlíci se chtějí přizpůsobit západnímu stylu života a postupně na své kořeny zapomínají. Pokud má bohatá tibetská kultura přežít, musí o to tibetské komunity v exilu usilovat (Peterson, 2015_b).

Činnost CTA je financována z mnoha zdrojů. Na činnost přispívají mimo jiné samotní Tibetané, kteří v exilu žijí, a kteří zažádali o tzv. zelenou knížku (z angl. *Green Book*) vydávanou CTA, která jim za pravidelné příspěvky exilové vládě zaručuje jisté výhody, např. možnost získat zaměstnání v rámci exilové komunity, či možnost zapsání dětí do tibetských exilových škol (Falcone, Wangchuck, 2008; McConnel, 2011).

CTA je finančně podporována také od indické vlády a vlády USA, dále od mezinárodních neziskových organizací i soukromých donorů (CTA, 2018_g; Namgyal, 2013). Některé organizace pořádají sbírky na pomoc tibetské exilové vládě a Tibetánům žijícím v exilu a vytvářejí fondy – např. *Tibet Fund*, následně vybrané finance předávají CTA (Namgyal, 2013). Soukromí dárci mohou na činnost CTA přispívat také skrze tzv. modrou knížku (z angl. *Blue Book*), která je projektem CTA. Tento projekt umožňuje zastáncům Tibetu po celém světě poskytnout finanční příspěvek na pomoc CTA při podpoře vzdělávacích, kulturních, rozvojových a humanitárních aktivit souvisejících s tibetskými dětmi a uprchlíky. Modrá knížka je vydávána v různých kancelářích Tibetu po celém světě (CTA, 2018_f; McConnell, 2016).

Na činnost CTA přispívá také samotný Dalajláma. Významný podíl na financování CTA má také zahraniční rozvojová pomoc. Například americká agentura pro zahraniční rozvojovou pomoc USAID poskytla v roce 2016 CTA grant na pět let činnosti ve výši 23 milionů amerických dolarů (Namgyal, 2013; Samten, 2016).

4 DŮVODY MIGRACE Z TIBETU A DOPADY MIGRACE NA ŽIVOTY UPRCHLÍKŮ

Tato kapitole je rozdělena na dvě hlavní části. První se věnuje důvodům Tibetánů k migraci ze své země původu a druhá část kapitoly je zaměřena na dopady migrace na životy Tibetánů. Zde se práce soustředí na problémy, které mohou tibetské uprchlíky potkat během cesty z Tibetu, ale také na jejich život v jednotlivých cílových zemích.

4.1 Důvody migrace z Tibetu

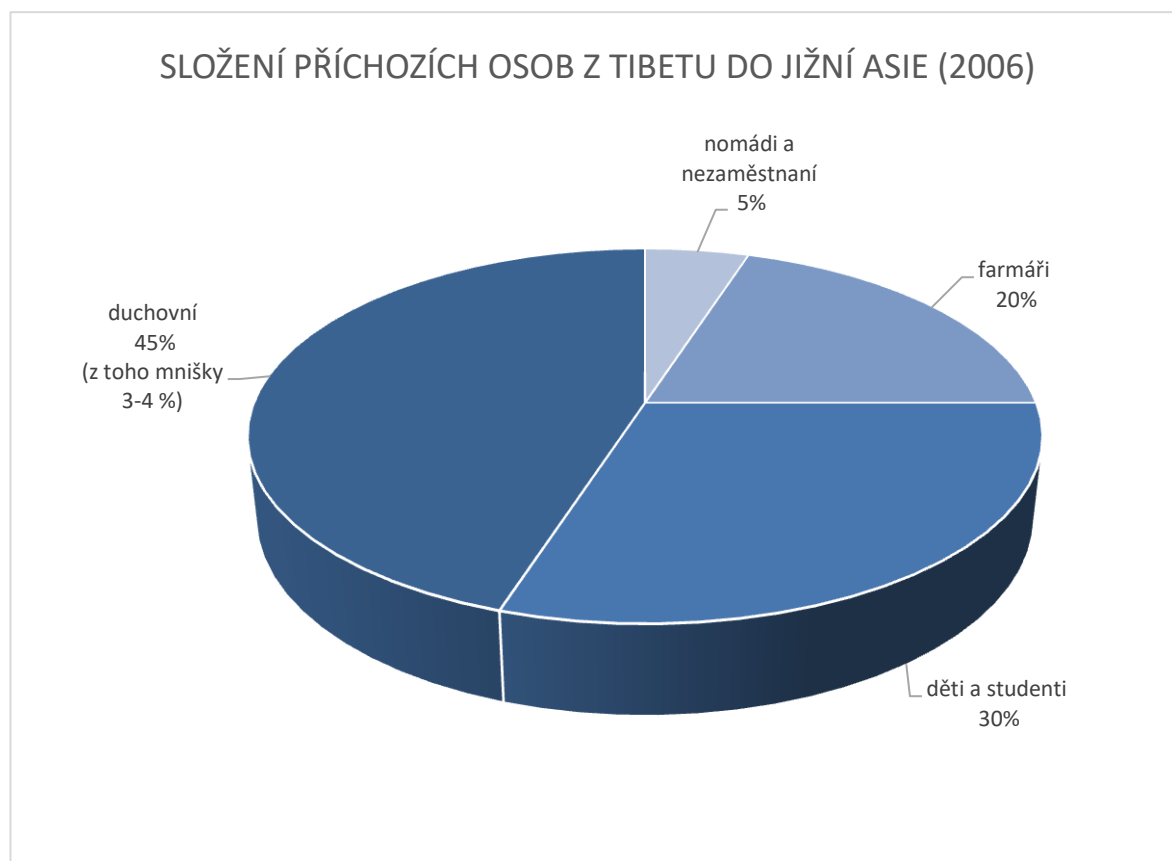
V druhé kapitole této práce byl nastíněn historický vývoj Tibetu a byly zmíněny podstatné události novodobé historie, které měly a mají na současnou migraci z území Tibetu podpůrný vliv. Důvody pro emigraci jsou z této části práce patrné. Tato podkapitola se na ně zaměřuje více konkrétně, důvody jsou rozděleny do čtyř hlavních kategorií a blíže rozebrány.

Migrace z Tibetu však není otázkou pouze novodobé historie. Migrační modely byly založeny už před mnoha lety díky tradicím buddhismu a mnišskému vzdělání a pokračují dodnes. Ať už se jedná o migraci vnitřní či mezinárodní. Tibet měl všudypřítomnou a dobře zavedenou tradici dlouhých pěších poutí, která zahrnovaly i pochody dlouhé několik tisíc kilometrů, od východního Tibetu až po chrám Džókhang v Lhasě nebo horu Kailás, tedy k místům, které patří pro Tibetány mezi nejposvátnější. Mnozí ctižádostiví mniši navíc také často cestovali do vzdálených mnišských komunit, aby mohli například navštěvovat jednu ze tří velkých klášterních univerzit v okolí Lhasy. Během 19. a počátkem 20. století tvořili mniši a mnišky více než 10 % tibetské populace. K vysoké míře migrace Tibetánů však samozřejmě vedly a vedou také ne-náboženské důvody. Tibetané byli v minulosti zvyklí na kočovný způsob života, takže migrace nebyla něčím výjimečným. Avšak i Tibetané, kteří byli zvyklí na usedlý agrární způsob života, byli mnohdy zapojeni do obchodu s Nepálem a Indií, kam se přesouvali ze svých rodinných farem a domovů (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

Novodobou migraci z Tibetu můžeme rozdělit do tří tzv. migračních či uprchlických vln. První uprchlická vlna probíhala od roku 1959, kdy duchovní vůdce Tibetánů – 14. dalajláma opustil Tibet kvůli čínské invazi a našel svůj nový domov v Indii,

kam ho následovalo přibližně 80 000–100 000 tibetských občanů. Druhá vlna přišla s rokem 1979 a trvala až do 90. let, kdy Tibetané opouštěli svou zemi především kvůli nesouhlasu s čínskou politikou a kvůli porušování jejich základních práv a svobod, ale především díky dočasnému uvolnění čínského režimu. Třetí vlna probíhá od roku 1990 až do současnosti (Berne-Wabern, 2013; TJC, 2016). Jak již bylo zmíněno dříve, po roce 2008, kdy ČLR významně zpřísnila hraniční kontroly, poklesl počet osob, které každoročně z Tibetu utečou, z 2 000–3 000 uprchlíků ročně na zhruba 300–400 (Peterson, 2015_a; TJC, 2016). Dnes vedou Tibetany k migraci do zahraničí především důvody náboženské, ekonomické, důvody související se vzděláním a důvody politické (ICT, 2006).

Ve sčítání tibetského lidu v exilu, provedeného CTA v roce 1998, tvrdila většina respondentů, že čínský útlak je primárním důvodem, proč opustili Tibet. Duchovní byli v ČLR pronásledováni a nesměli dále pokračovat ve své náboženské praxi a nomádi byli nuceni, aby žili usedlým způsobem života. Mnoho lidí přišlo o své živobytí, jelikož byli vystěhováni ze své vlastní půdy, kterou obdělávali. Hned po útlaču následovala potřeba vyhledat vhodné vzdělání pro děti, jako důvod k odchodu do exilu (ICT, 2006).

Graf 3: Složení příchozích osob z Tibetu do Jižní Asie (2006).
Zdroj: ICT, 2006. Upraveno autorkou pro účely diplomové práce.

Mniši/mnišky spolu s dětmi a studenty, kteří do exilu přišli kvůli vzdělání, tvořili v roce 2006 většinu uprchlíků (75 %) přicházejících do exilu, viz Graf 3 (ICT, 2006).

Následující podkapitoly se věnují jednotlivým kategoriím důvodů současné migrace z tibetského území. Členění důvodů do těchto čtyř kategorií koresponduje s členěním důvodů v kapitole *Why Tibetans leave Tibet* (v překladu: Proč Tibetané opouštějí Tibet) v reportu organizace International Campaign for Tibet z roku 2006 s názvem: *Dangerous Crossing: Conditions Impacting the Flight of Tibetan Refugees*.

4.1.1 Náboženská represe

Náboženská represe neboli náboženský útlak je jednou z kategorií důvodů, proč Tibetané opouštějí svou vlast. Velkou část tibetských uprchlíků tvoří mniši a mnišky, pro které již nebylo dále možné vykonávat v Tibetu svou náboženskou praxi. Až 45 % uprchlíků, kteří upustili Tibet v roce 2006, vedlo mnišský život (ICT, 2006).

Mniši a mnišky jsou i nadále cílem čínských politických kampaní, které mají za cíl znehodnotit náboženské vzdělání a omezit klášterní vliv na tibetskou komunitu. Čínskou vládou jsou nařizovány přísné kontroly náboženských praktik i dohled nad významnými náboženskými místy na území Tibetu (ICT, 2006).

Mnoho mnichů a mnišek se stalo politickými vězni pro spáchání údajných politických trestných činů. V roce 2006 byl například jeden mnich uvězněn proto, že řekl skupině studentů, že Tibetané nemají žádnou svobodu slova. Následně byl obviněn z významného poškození společnosti a na čtyři roky uvězněn. Je známý i případ uvěznění mnicha za to, že tančil tradiční klášterní tanec. Obviněn byl ze zločinu „podněcování rozdělení státu“ (ICT, 2006).

Mnozí Tibetané opouštějí své domovy také proto, aby se mohli setkat se svým duchovním vůdcem 14. dalajlámou (ICT, 2006; ICT, 2015; Johnson, 2008; Peterson, 2015_a). Čínské úřady však zavedly nová rozsáhlá opatření, aby Tibetánům cestování za Dalajlámou zakázaly, a tvrdě trestají ty, kteří to udělali a následně se do Tibetu vrátili (Johnson, 2008; ICT, 2015). Na prvním velkém buddhistickém učení v roce 2014 v Indii, které bylo vedeno Dalajlámou, bylo přítomno více čínských buddhistů než Tibetánů, kteří přišli z Tibetu. Tato omezení ohrožují přežití tibetského buddhistického učení v samotném Tibetu. Pro mnichy a mnišky je téměř nemožné vycestovat z ČLR, aby mohli obdržet

pokyny od buddhistických učitelů, kteří již žijí v exilu. A stejně obtížné je pro exilové učitele získat povolení cestovat zpět do Tibetu a poskytovat buddhistické vzdělání tam (ICT, 2015).

Existuje však také skupina Tibeťanů, která se mimo svou vlast vydává proto, aby se zúčastnila pější poutě k posvátným místům, a poté se vrací do Tibetu. Podstupují tak dvojí risk zadržení, na cestě tam i na cestě zpět. To stejné platí pro ty, kteří Tibet opouštějí jen dočasně, aby mohli v exilu získat tibetské vzdělání, či aby mohli navštívit své příbuzné, a následně se také vrací do svých domovů. (ICT, 2006).

Tibetská kultura, která je s náboženstvím úzce spjata, v Tibetu velmi rychle mizí. Výrazně se na tom podepsala Kulturní revoluce, která probíhala mezi lety 1966–1976, během které byla zničena většina buddhistických klášterů a památek. Lidé už navíc nežijí tradičním způsobem jako dříve, od doby, kdy se do TAO přistěhovalo velké množství čínského obyvatelstva a ČLR zahájila programy na modernizaci regionu. Tibeťané se stávají na svém území menšinou. Vytrácí se i tibetský jazyk, jelikož ve školách se vyučuje v mandarínštině. Lidé jsou postihováni za vlastnění fotek Dalajlámy i za vykonávání vlastních tradic. Jedinečná tibetská kultura, náboženství, historie a jazyk jsou systematicky a nenávratně ničeny něčím, co Dalajláma označil za "kulturní genocidu" ze strany komunistické strany ČLR. Mnoho mladých lidí se paradoxně rozhodne Tibet opustit proto, aby se v exilu tibetské kultuře, zvyklostem a jazyku naučili (Peterson, 2015_b).

4.1.2 Čínské ekonomické politiky

V historické době se většina Tibeťanů živila zemědělstvím, pastevectvím a řemeslnictvím. Značná část populace také žila v kláštorech a mnišských komunitách. Po čínské anexi se však začalo mnohé měnit a ČLR započala své úsilí o průmyslový rozvoj Tibetu. Začaly vznikat nové komunity podle čínského vzoru, které přispěly k rozpadu tradičního modelu života Tibeťanů. Na mnoha místech byly vybudovány nové továrny, avšak v nich byli namísto Tibeťanů častěji zaměstnáváni nově přistěhovaní Číňané (Procházka, 1993).

Vláda Čínské lidové republiky zastává názor, že ekonomické a sociální změny, které v Tibetu nastoluje, zlepšují životní podmínky Tibeťanů, a ti by proto měli být více

loajální vůči Číně. Tato takzvaná „zlepšení“, společně s kulturními a politickými faktory, jsou však pro Tibetány mnohdy právě důvodem k emigraci (ICT, 2006).

Pekingská ekonomická strategie rozvoje, pojmenovaná jako „Velký rozvoj západu“ prokazatelně mění životy Tibetánů, ale i tibetskou krajinu více, než jakákoli jiná politika. Tato strategie byla Čínou vytvořena v roce 1999, s cílem rozvinout západní čínské regiony včetně TAO (ICT, 2006). ČLR vložila do rozvoje infrastruktury a do výstavby nových škol a městských sídlišť miliardy dolarů, v souvislosti s touto modernizací však ČLR zamezuje Tibetánům žít jejich kočovný život, na který byli dříve zvyklí (Johnson, 2008).

Čínské úřady tvrdí, že strategie rozvoje západních regionů zlepší infrastrukturu, posílí ochranu životního prostředí a přispěje také k rozvoji vědy, techniky a vzdělávání. V případě Tibetu však strategie „Velký rozvoj západu“ odráží také čínskou agendu ovládat toto území a rozvíjet ho podle svých představ a pravidel, bez respektu k tamním zvyklostem a způsobu života. Čínský městský model rozvoje neodpovídá tibetským názorům, potřebám ani tradičním způsobům živobytí. Část tibetského obyvatelstva z hospodářských reforem nepochybně profituje, ovšem zatím jde pouze o menšinu (ICT, 2006).

Strategie rozvoje stanovila jako prioritní rozvoj administrativního a vojenského aparátu státu, čímž si čínská vláda zajistila ještě silnější kontrolu nad Tibetem. Nedochozí k celkovému rozvoji území, Tibetané trpí kvůli rostoucí chudobě a kvůli stále výraznějším nerovnostem mezi rurálními a urbánními oblastmi. Na území Tibetu jsou vykazovány nejhorší indikátory vzdělání z celé Čínské lidové republiky a je zde také poskytována jen velmi málo kvalitní zdravotní péče, v mnoha oblastech není zdravotní péče dostupná vůbec (ICT, 2006). Za posledních 30 let vykazovala TAO nejnižší očekávanou délku dožití ze všech čínských provincií, v roce 2010 byla očekávaná délka dožití 63,3 let. TAO má také nejvyšší míru dětské úmrtnosti mezi všemi provinciemi Číny. Přibližně jedna čtvrtina (23,5 %) všech dětí narozených v TAO zemře do jednoho týdne po narození. To je zhruba trojnásobek čínského národního průměru, který je 8,6 % (Peterson, 2015_b).

Strategie rozvoje západních provincií odpovídá autoritativnímu modelu implementace politik s tzv. strukturou seshora – dolů (z angl. top – down). Tato struktura znamená, že hlavním aktérem a regulátorem rozhodování je stát, který dbá na hierarchický

přenos informací a podmětů směrem od státu k občanům, tedy od shora – dolů. Negativem tohoto modelu je fakt, že velmi často selhává v naplňování potřeb obyčejných lidí, rozhodnutí shora mnohdy neodpovídají přáním a potřebám zezdola (Sabatier, 1986). To je i případ politik rozvoje západních provincií, které jsou naplánovány v Pekingu, avšak selhávají v naplňování potřeb lokálního obyvatelstva (ICT, 2006).

V roce 2006 byla ve Lhase oficiálně otevřena nejvyšší železnice na celém území Tibetské náhorní plošiny, ale také na světě. Železniční stanice Čching-chaj – Tibet zpřístupnila území Tibetu tak jako žádná předchozí infrastrukturní síť. Dokončení trasy o délce 1 142 kilometrů z města Golmud (čínská provincie Čching-chaj) do Lhasy navzdory velmi vysokým nákladům a značným technickým obtížím, odráží politické a strategické cíle Číny v oblasti. Dle čínského tisku se jedná o jádro celé strategie rozvoje západních regionů, jelikož do projektu železnice, která spojuje Lhasu s Pekingem, Šanghají a dalšími čínskými městy, vložila ČLR přes 4,1 miliardy dolarů. Byl tak dokončen megalomanský plán propojení regionů železnicí, trasa z Pekingu do Lhasy je dlouhá celých 5000 km a překonává obrovské výškové rozdíly, mezi nejvyšším a nejnižším místem trati je rozdíl 5000 výškových metrů (Siwek, 2012).

Výstavbou železnice se Peking přiblížil k dosažení cíle stanoveného Mao Ce-tungem před více než 40 lety o faktické začlenění Tibetu do Číny (ICT, 2006). Železnice sice zlepšila dopravní dostupnost, což jistě přispívá k rozvoji ekonomiky v Tibetu, nicméně také podpořila čínské přistěhovalectví do této oblasti, což může být ohrožením pro jedinečnou tibetskou kulturu (Siwek, 2012).

Tibeťané také bojují se stále se zvyšující konkurencí v oblasti získání zaměstnání a stávají se na svém vlastním území národnostní menšinou, jelikož počet přistěhovalců z Číny stále roste (ICT, 2006). Tibetská identita a kultura je z tohoto důvodu značně ohrožena a vynořují se obavy, zda vůbec přežije (Pošta, 2013). Mnoho Tibeťanů navíc opustilo svou vlast z důvodu ztráty zaměstnání či živobytí nebo proto, že byli vystěhováni ze své vlastní půdy. Čína se snaží o trvalé usídlení pastevců, s tím že tvrdí, že usiluje o zlepšení podmínek pro pastevece, o zvýšení životaschopnosti chovu zvěře, o snížení zranitelnosti pastevců před přírodními katastrofami a v neposlední řadě také o zlepšení hospodářské situace. Reálně však tyto politiky znamenají často to, že pastevcí jsou nuceně vystěhováni z míst, kde dříve žili a jsou přesídleni do neperspektivních míst podél silnic či

do nově vytvořených měst. A právě přechod na městský životní styl je pro skupinu dříve kočujících Tibeťanů obtížný. Čelí zde novému problému, musejí si totiž nalézt nové – zcela odlišné živobytí. Mezi pastevcí v Tibetu dochází k nárůstu chudoby a mnoho z nich odešlo do exilu právě proto, že si nebyli schopni udržet své původní živobytí, kvůli ztrátě půdy či hospodářských zvířat v rámci nových hospodářských programů (ICT, 2006).

Tibeťští absolventi středních a vysokých škol navíc protestují proti zjevné diskriminaci ze strany čínských úřadů v oblasti přijímání nových zaměstnanců v rámci státní správy. Podle Radio Free Asia byla krátce po jednom z protestů provedena zkouška a bylo odhaleno, že ze 100 pracovních pozic v rámci státní správy bylo 98 nabídnuto čínským absolventům z různých čínských univerzit a pouze 2 místa byla nabídnuta Tibeťanům (ICT, 2006).

4.1.3 Vzdělání

Další kategorií důvodů, proč Tibeťané odcházejí žít do exilu, je vzdělání. Nízká kvalita vzdělávání na školách v Tibetu a nedostatek politik vzdělávání, které by podpořily studium tibetského jazyka, vede k tomu, že čím dál více Tibeťanů hledá své útočiště v Indii, kvůli kvalitnímu a dostupnému vzdělání v tibetštině (ICT, 2006; Johnson, 2008; Peterson, 2015_b). Čínské politiky a konkurenční trh práce sankcionuje ty, kteří nemluví čínským jazykem. Státem dané vzdělávací osnovy jsou v tibetštině vyučovány pouze na tibetských základních školách (ICT, 2006). Mimo základní školy je tibetský jazyk pouze volitelným předmětem a všechny ostatní předměty jsou vyučovány v mandarínštině (ICT, 2006; Johnson, 2008; Peterson, 2015_b). Děti, kterým čínské jazykové dovednosti chybí, a které potřebují pochopit novou látku, často oproti jiným žákům zaostávají. A to mnohdy vede k tomu, že ztrácejí zájem o školu (ICT, 2006).

Úroveň vzdělanosti Tibeťanů je dle údajů z čínského sčítání lidu mnohem nižší, než jaké dosahují etničtí Číňané a míra negramotnosti mezi Tibeťany je nejvyšší ze všech obyvatel ČLR (ICT, 2006; Peterson, 2015_b). Úroveň vzdělanosti se sice od roku 1990 výrazně zlepšila, v roce 2010 však činila míra negramotnosti v TAO stále celých 24,4 %, což je asi šestkrát více než celonárodní čínský průměr, který dosahuje hodnoty 4 % negramotnosti (Peterson, 2015_b).

Některé bohatší tibetské rodiny posílají často své děti, aby studovaly v Číně a získaly tak kvalitní titul z čínské univerzity, zlepšily si své čínské jazykové dovednosti a následně získali dobré zaměstnání (ICT, 2006). Jiné majetné rodiny najímají pro své děti soukromé učitele či mnichy, aby jejich děti mohly získat tibetské vzdělání (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Rodiny s nižšími příjmy, si však nemohou dovolit zaplatit školné na čínských školách, ani soukromé hodiny, a proto se častěji rozhodnou poslat své děti do exilu v Indii. Tam pak mohou získat potřebné vzdělání a také být nablízku Dalajlámovi (ICT, 2006; Johnson, 2008). To však znamená, že i malé děti musejí podstoupit strastiplnou cestu přes horské průsmyky Himalájí, aby se do exilu dostaly (ICT, 2017). Velmi často tibetští žáci studují také na internátních jezuitských školách v indickém Darjeelingu. Ministerstvo školství v rámci CTA se o vzdělání tibetské exilové komunity stará a v současnosti dohlíží na celkem 73 tibetských škol (bez mateřských a soukromých škol), které jsou zřízeny na území Indie a Nepálu. V těchto školách studuje přibližně 24 000 studentů a je zde zaměstnáno okolo 2 200 zaměstnanců (CTA_c, 2018). Provoz školských zařízení je financováno ze zdrojů CTA s podporou vlády Indie (u škol provozovaných v Indii) a zahraničních dárců (Journey of a Tibetan, 2012).

4.1.4 Politická represe

Bývalí političtí vězni a ti, kteří byli čínskými autoritami označeni za pachatele separatistických aktivit (aktivity s cílem oddělení Tibetu od Číny), jsou skupinou lidí, která se každoročně objeví mezi tibetskými uprchlíky. Jakýkoliv politický aktivismus a aktivity, které mají za cíl dosáhnout nezávislosti Tibetu, jsou zakázány a dle čínského práva přísně trestány (ICT, 2006). Stejně jako všechny aktivity, které jsou v rozporu s čínskou komunistickou stranou. ČLR se tak snaží o maximální zamezení nesouhlasu a protestů (ICT, 2017).

Mniši, kteří jsou přistiženi, že vlastní fotku Dalajlámy nebo tibetskou vlajku, jsou nuceni podstoupit tzv. „vlasteneckou převýchovu“, nebo hůře, jsou zatčeni a mučeni. V roce 1994 zakázala ČLR vyvěšování obrazů zobrazujících Dalajlámu v tibetských kláštrech. Dnes je tento zákaz rozšířen a platí na všechny tibetské domy, a dokonce se fotka či obrázek Dalajlámy nesmí objevit ani v mobilních telefonech Tibetanů. Pokud je odhaleno, že někdo u sebe nebo v telefonu fotku Dalajlámy má, může být odsouzen za podněcování k odtržení Tibetu od Číny a následně uvězněn. Někdy se stává i to, že ti, kteří

jsou zatčeni, zmizí bez jakéhokoliv vysvětlení na celá léta. Jsou známé i případy toho, že vězni zemřeli během několika dnů po propuštění kvůli zraněním, které jim byly způsobeny během mučení (Peterson, 2015_b).

Bývalí političtí vězni a političtí aktivisté čelí extrémním obtížím také poté, co jsou z vězení propuštěni. Například mniši a mnišky se nesmějí vrátit zpět do svých klášterů. A přestože se mnoho z nich snaží začít znovu a nalézt si nové živobytí mimo klášter, příležitostí k tomu je velmi málo a navíc bývalí političtí vězni jsou pod neustálým dohledem a čelí podezřením ze strany čínských autorit (ICT, 2006).

Mezi těmi, kteří se rozhodli z Tibetu utéct, je také mnoho Tibetanů, kteří se snaží zatčení za údajné separatistické aktivity útekem do ciziny vyhnout. Pokud by se do Tibetu jednoho dne rozhodli vrátit, čelili by velmi přísným postihům (ICT, 2006).

4.2 Dopady migrace na životy uprchlíků

Migrace z Tibetu má na tibetské uprchlíky mnohé negativní dopady. Právě těm se věnuje tato podkapitola, která je rozčleňuje do dvou kategorií – na problémy, se kterými se mohou Tibetané setkat během cesty do exilových zemí a na dopady, které se objevují až v místě nového bydliště, tedy v cílových zemích uprchlíků.

Mimo to může mít migrace na tibetské uprchlíky řadu dalších negativních dopadů, které mohou postihnout všechny uprchlíky bez ohledu na to, v jaké cílové zemi se usadili. Tibetané, kteří v exilu našli nový domov, mohou trpět psychickými problémy, například posttraumatickou stresovou poruchou, pokud si v Tibetu či během útěku z něj prožili nějaký mimořádně stresující životní zážitek. Touto poruchou trpí například bývalí političtí vězni, nebo ti, kteří prožili obrovský stres a strach ze zadržení pohraniční stráží na cestě z Tibetu (Mercer, Ager, Ruwanpura, 2005). Traumatický zážitek se jim i v bezpečí může následně vracet ve formě snů či vnučujících se vzpomínek, někdy spolu s živými prožitky, tzv. „*flashbacky*“. Lidé s touto poruchou mohou mít problémy se spánkem, mohou trpět depresemi, nebo naopak být emočně znečitlivělí. Psychické problémy se mohou u uprchlíků objevit také následkem významné životní změny, jakou může být samotná migrace do nového prostředí (Čákiová, 2014).

Psychicky trpí také děti, které jsou často již ve věku pěti či šesti let vysíláni ze svých domovů do exilových internátních škol. Odloučení od rodičů je pro děti v tomto

raném věku velmi stresující. Steskem a odloučením od rodinných příslušníků a přátel však trpí také dospělí Tibetané, kteří v Tibetu zanechali svou rodinu a známé (ICT, 2006).

Na tibetské uprchlíky psychicky nepříznivě působí také fakt, že mají v řadě zemí nejistý legální status – především v zemích, které nepodepsaly Úmluvu o právní ochraně uprchlíků (a ve kterých tak nemají zaručenou právní ochranu), a z toho důvodu žijí v permanentním strachu, že budou jednoho dne vyhoštěni zpět do Tibetu, kde by jim za útěk hrozily tvrdé tresty (ICT, 2002; ICT, 2011; IRIN, 2013; UNHCR, 2015).

Dalším z obecných dopadů migrace na osoby, které opouštějí svou zemi původu, je změna sociálního postavení a sociální role jednotlivých uprchlíků a migrantů (Krchová, Víznerová, 2009). Tibetané, kteří byli zvyklí na určitý způsob života a na specifické živobytí se přesouvají do nových zemí, kde již jejich původní živobytí mnohdy není možné vykonávat. Řada z nich zůstává bez práce a výrazně se tak zhoršuje jejich sociální postavení oproti tomu, jaké měli dříve ve své domovské zemi. Tibetané v cílových zemích bojují také s neznalostí jazyka dané země, což může být dalším problémem pro integraci tibetských uprchlíků do většinové společnosti. To souvisí i s možnostmi nalezení nového zaměstnání, které jsou výrazně nižší, pokud Tibetané nehovoří jazykem přijímající země (IRIN, 2013, TJC, 2016).

Mimo to může být pro Tibetany také obtížné adaptovat se v některých cílových zemích na zcela odlišné klima, než na které byli zvyklí v Tibetu (Franz, 2012). Problematické je pro ně také přizpůsobení se novému způsobu života a odlišné kultuře přijímající země (

Existují pravděpodobně mnohé další dopady migrace na životy uprchlíků, tato práce se však soustředí blíže jen na problémy, které mohou tibetské uprchlíky potkat na cestě do exilu a na specifika jejich následného života v jednotlivých cílových zemích.

4.2.1 Problémy na cestě

Značná část tibetských uprchlíků se na cestu vydává v zimě, kdy jsou hory zasypány hlubokým sněhem a hrozí sněhové bouře. Podchlazení, sněžná slepota, omrzliny a zranění způsobená pádem na ledu jsou velmi častá (ICT, 2006; Johnson, 2008; Peterson 2015_a). Zranění může vést k tomu, že uprchlík dále nestačí skupině, se kterou se na cestu vydal a je jí a jejím horským průvodcem opuštěn. Právě pronajatý horský průvodce hraje

často klíčovou roli v celém útěku, jelikož zná trasy, díky kterým je možné vyhnout se pohraniční stráží (ICT, 2006). Avšak ne všichni uprchlíci mají to štěstí mít drahého průvodce, značná část jich podniká trasu sama, často bez mapy, dostatečného vybavení a adekvátního oblečení. Tato skupina uprchlíků je nejvíce zranitelná. Obecně si však Tibetané na cestu ani nemohou vzít příliš mnoho věcí a jídla, jinak by na sebe přitahovali pozornost pohraniční stráže. Musí působit tak, aby nešlo poznat, že se vydávají na dlouhou cestu (Johnson, 2008).

Případné zdravotní komplikace a zranění navíc hrají velkou roli i v případě, že se uprchlíkům do exilu utéct podaří. Například omrzliny a následné amputace znemožňují (či minimálně znesnadňují) uprchlíkům výkon jakékoliv živobytí v cílové zemi a mnohdy jim tak nezbývá nic jiného, než žebrať na ulici – v případě, že se o ně přijímající země nepostarají jinak (Peterson, 2015_a).

Dle Mezinárodní kampaně pro Tibet, absolvují Tibetané tuto cestu hlavně v zimě právě proto, že čínská pohraniční stráž nehlídá hranice tak důkladně (drží se více u svých základů se zdrojem tepla), a jejich šance na úspěšné překročení hranic je tak v zimních měsících vyšší. Uprchlíci se přesouvají převážně v nočních hodinách, za tmy, kdy je menší pravděpodobnost, že budou zpozorováni a zadrženi čínskou stráží. Ve dne se snaží skrývat, avšak riziko zadržení je i přesto vysoké (ICT, 2004; Johnson, 2008; Peterson, 2015_a). Situace zadržených Tibetanů na útěku je velmi nepříznivá, jelikož uprchlíci jsou v Číně považováni za pachatele trestného činu. Po zadržení jsou většinou navraceni zpět do Tibetu a umístěni ve speciální věznici pro tibetské uprchlíky (ICT, 2004).

V létě však může být cesta přes Himaláje stejně nebezpečná jako v zimě. Sníh se mění v břečku a objevují se mlhy, které mohou způsobit to, že se uprchlíci na cestě ztratí. Trasy navíc často vedou přes ledovce, kde tenká vrstva sněhu může zakrývat hluboké smrtící trhliny. To se může stát pro putující osudným (ICT, 2006). Na úpatích průsmyku je himálajská krajina velmi strmá, pokrytá volně ležícími kameny a půda je zde náchylná k sesuvům, což může být také velmi nebezpečné (Peterson, 2015_a).

Dalším problémem, se kterým se uprchlíci při překonávání horských hřebenů setkávají, je výšková nemoc. Jak již bylo zmíněno, většina Tibetanů přechází Himaláje skrze průsmyk Nangpa La, který leží ve výšce 5 716 m n. m. Bolest hlavy, dušnost a nevolnost jsou v této nadmořské výšce běžné. Výška nad 5 000 m n. m. je však také

dostatečně vysoká na to, aby mohla způsobit mozkový a plicní otok. K tomu dochází, když se mozek nebo plíce naplní tekutinou, což je fyziologickou reakcí na nižší obsah kyslíku ve vzduchu ve vysoké nadmořské výšce. K oběma typům otoků dochází převážně náhle a následky mohou být smrtelné (Peterson, 2015_a).

Jak již bylo zmíněno, velkým problémem se pro uprchlíky může stát případné zadržení čínskou pohraniční stráží. Při jejich odhalení se však může stát i něco mnohem horšího než to, že budou uprchlíci zadrženi a následně umístěni do vězení. Příkladem toho je incident z 30. září roku 2006, kdy pohraniční vojenská hlídka střelila na přibližně 80 tibetských uprchlíků, kteří se přes ledovcové hraniční sedlo Nangpa La snažili překročit čínsko-nepálskou hranici. Čína celý incident popřela a čínský deník *People's Daily* popsal událost tak, že na místě zemřela jedna osoba, která však dle deníku nebyla zastřelena, nýbrž zemřela přirozenou smrtí jako následek vysokohorské nemoci. Mluvčí čínského ministerstva zahraničních věcí uvedl, že k žádné střelbě na hranicích s Nepálem nedošlo. Naneštěstí pro ČLR se však incident nepodařilo utajit, jelikož v těsné blízkosti místa, kde se celá záležitost odehrála, byl postaven horolezecký tábor. Horolezci se stali svědky incidentu, jeden z nich dokonce střelbu natočil. Z videa bylo zřejmé, že Tibeťané nebyli ozbrojeni a nekladli žádný odpor, naopak na některé z nich byla střelba zahájena, když stáli k vojákům zády (ICT, 2006; Procházková, 2007). Bezprostředně při útoku zemřela sedmnáctiletá tibetská mniška Kalzang Namcho pocházející z TAO, která byla zastřelena právě tímto způsobem, tedy střelbou do zad (ICT, 2006; Peterson, 2015_a; Procházková, 2007). Přibližně 40 Tibeťanům se podařilo dorazit do nepálského přijímacího centra, asi 37 osob však bylo zadrženo (jednalo se hlavně o mladé dospělé a děti) a odvezeno do čínských pohraničních měst. Jejich další osud není znám (ICT, 2006; Procházková, 2007).

Cesta však není nebezpečná jen z čínské strany státní hranice, stává se stále více nebezpečnou také ze strany nepálské, jelikož nepálská pohraniční stráž se rovněž podílí na střelbě na nepálsko-čínských hranicích (Peterson, 2015_a; Procházková, 2007). Z toho je patrné, že ČLR zintenzivňuje svůj vliv nad nepálskou vládou a kvůli zachování dobrých vzájemných vztahů Nepál vybízí, aby se jasně postavil k tibetské otázce. Uprchlíkům je kvůli této politické situaci v Nepálu odpíráno právo na ochranu a hrozí jim také vyšší riziko nucené repatriace do Tibetu, kde mohou čelit následné perzekuci (Procházková,

2007). Podrobněji jsou životní podmínky uprchlíků v této zemi rozepsány v této kapitole v části o tibetské diaspoře v Nepálu.

4.2.2 Život v cílových zemích migrace

I když se tibetským uprchlíkům podaří utéct z místa, kde jsou jim odpírána základní lidská práva a svobody a dorazí v pořádku do exilu, tak to ještě neznamená, že už je více nečekají žádné potíže. Uprchlíci jsou v cílových zemích vystaveni řadě překážek, které jim jejich nový život znesnadňují. A to stejné mnohdy platí i pro další generace, které se už v exilu narodí. Tato část diplomové práce se věnuje životu v jednotlivých cílových zemích tibetských uprchlíků a popisuje i zmíněné obtíže a omezení, kterým Tibetáncé čelí.

4.2.2.1 Diaspora v Indii

Nejvýznamnější tibetská diaspora v exilu se nachází v Indii. Diaspora Tibetánů je zde nejpočetnější, a proto je životu v této cílové zemi věnováno v diplomové práci nejvíce pozornosti.

4.2.2.1.1 Počet tibetských uprchlíků v Indii

Dle sčítání lidu provedeného CTA v roce 1998, žila v Indii největší populace Tibetánů v exilu. Celkem v tomto roce žilo v Indii 85 149 Tibetánů (Planning Council, 2000). Údaje z dalšího demografického průzkumu zaměřeného na Tibetány v exilu, který byl proveden Plánovací komisí v rámci CTA v roce 2009, říkaly, že k tomuto roku žilo v Indii 94 203 Tibetánů. Jde o dosud poslední oficiální údaj o počtu tibetského obyvatelstva žijícího v Indii, který byl CTA vydán (CTA, 2010). Jiné zdroje usuzují, že dnes může žít v Indii až 130 000 Tibetánů (Potala.cz, 2018; Tibetan Innovation Challenge, 2018; TJC, 2016).

4.2.2.1.2 Vývoj přistěhovalectví do Indie

Důvodem, proč je Indie zemí s největší diasporou Tibetánů, není jen její geografická blízkost, ale také značná blízkost kulturní a především náboženská. Většina uctívaných zakladatelů buddhismu pocházela právě z Indie a tato země tak hraje pro Tibet roli jakési duchovní matky. Právě sdílené duchovní kořeny a pocit duchovní spřízněnosti přispěly pravděpodobně k indické pohostinnosti vůči tibetským uprchlíkům. Není však pochyb o tom, že svou roli hrají také indické strategické zájmy, vzhledem k tomu, že celé

území indických Himalájí dříve patřilo Tibetu či minimálně bylo toto území velmi úzce nábožensky, kulturně, lingvisticky a ekonomicky s Tibetem spojeno. Dnes jsou bývalá tibetská buddhistická království jako Ladakh a Sikkim pod kontrolou Indie, stejně jako mnoho dalších území zajištěných po čínsko-indické válce v roce 1962 (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Historie tibetské přítomnosti v Indii je dlouhá a složitá, zahrnující náboženské výměny, proměnlivé územní hranice a sezónní obchodování mezi Tibetany a Indy (McConnell, 2011).

Nyní se však budeme věnovat pouze novodobé migraci z Tibetu po přelomovém roce 1949 a především po roce 1951, kdy nově vzniklá ČLR provádí tzv. „osvobození“ Tibetu, na které Tibetané reagují v roce 1959 velkým národním povstáním (McConnell, 2011; The Tibet Museum, 2014). Jak již bylo zmíněno, první velká skupina tibetských uprchlíků (80 000–100 000) přišla do Indie v důsledku těchto událostí mezi lety 1959–1970, kdy následovala svého duchovního vůdce do exilu (Berne-Wabern, 2013; TJC, 2016; The Tibet Museum, 2014). Ti Tibetané, kteří do Indie přišli před rokem 1979, nebo se v Indii již narodili (2. generace Tibetanů), získali indické povolení k pobytu, které si musí každý rok obnovovat. Povolení k pobytu je vyžadováno k získání práce, pronájmu bytu, otevření bankovního účtu a k získání průkazu totožnosti, který je nezbytný pro mezinárodní cesty. Přestože Tibetané jsou v Indii považováni za cizince a bylo jim zakázáno vlastnit půdu, indická vláda k nim byla v počátku velmi šetrná a darovala jim pozemky k osídlení v severních regionech Indie, kde se také nakonec Dalajláma i jeho následovníci v roce 1960 usadili. Během této uprchlické vlny nabídla indická vláda Tibetanům také několik veřejných zakázek, na kterých mohli pracovat a získat tak nové živobytí. Tyto veřejné zakázky zahrnovaly výstavbu silnic ve vysokých himálajských oblastech až po práce ve speciálních vojenských jednotkách indické armády chránících himálajské hranice mezi Indií a Čínou. Mimo tyto zakázky, byli Tibetané vyloučeni z výkonu veřejných funkcí a z vlastnictví nemovitostí (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Celkově však byla indická vláda vůči tibetským uprchlíkům nesmírně pohostinná. V této době si však indická vláda i tibetští uprchlíci ještě mysleli, že se čínsko-tibetská situace brzy vyřeší a Tibetané se budou moci vrátit do svých domovů. Žádná z dalších migračních vln již nebyla tak početná jako tato první. Čínské autority totiž zpřísnily kontrolu hranic, a to především v období tzv. kulturní revoluce (Kauffmann, 2015).

Druhá vlna začala v 80. letech a skončila v polovině 90. let (Berne-Wabern, 2013). Během této doby dovolila indická vláda 25 000 tibetských uprchlíků usadit se v Indii. Tento příliv uprchlíků odpovídal období dočasné liberalizace v Číně po smrti Mao Ce-tunga a po ukončení Kulturní revoluce, což umožnilo více mnichům a mniškám emigrovat. Právě mniši a mnišky tvořili celých 44 % ze všech příchozích uprchlíků během této druhé uprchlické vlny. Zároveň v těchto letech dramaticky vzrostl počet lidí, kteří jen dočasně, na krátkou dobu, opustili Tibet a následně se do země vrátili. Například až 100 000 Tibetanů se zúčastnilo náboženského obřadu Kalachakra v Sarnathu v roce 1990. Většina z těchto návštěvníků se následně do Tibetu vrátila. Indie již během této druhé migrační vlny nebyla tolik přívětivá. Velké části z těchto nově příchozích Tibetanů bylo odepřeno povolení k pobytu a vzhledem k tomu, že existujícím tibetským osídlením již navíc nebylo uděleno povolení k dalšímu rozšíření, tibetští uprchlíci se začali přesouvat do jiných zemí a tibetská diaspora se tak rozšířila i mimo území Asie (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

Třetí a současná vlna, která započala přibližně v roce 1990, je charakterizovaná výrazným poklesem počtu uprchlíků i návštěvníků přicházejících do Indie a nepřiměřeně vysokým podílem mnichů a mnišek k celkovému počtu těchto nově příchozích. V roce 1998 přišlo do Indie 2 200 Tibetanů, z nichž většina byla tvořena mnichy a mniškami, kteří do Indie přišli kvůli buddhistickému vzdělání a náboženským svatyním (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; Berne-Wabern, 2013).

4.2.2.1.3 Právní postavení tibetských uprchlíků v Indii a jejich přístup k právům

Indie není signatářem Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951, která je primárním nástrojem pro stanovení mezinárodních norem pro zacházení s uprchlíky. Indie nepodepsala ani Newyorský protokol o právním postavení uprchlíků z roku 1967. V důsledku toho zůstávají indické politiky a praktiky vůči uprchlíkům mimo dohled UNHCR. Tibetané jsou však zvláštní skupinou uprchlíků – jedinou, kterou indická vláda za uprchlíky uznala, a které udělila povolení k legálnímu pobytu v Indii (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; TJC, 2016). Tibetané v Indii se těší i dalšímu preferenčnímu zacházení ze strany indické vlády, které nebylo nabídnuto jiným skupinám uprchlíků. Například jim byla umožněna relativně autonomní správa nad veřejným vzděláváním

Tibeťanů a některými dalšími veřejnými podporami (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; McConnell, 2011).

Tibetské exilové společenství v Indii je tak velmi specifickou a ojedinělou komunitou. Sama vytváří vládní strukturu, která sice nemá mezinárodně právní uznání, avšak jako vláda působí na území jiného suverénního státu. Z pohledu indického státu jsou Tibeťané v Indii považováni za cizince či emigranty, zároveň jsou však v očích CTA viděni jako tibetští občané (McConnell, 2011).

Navzdory tomu, že indická vláda označila Tibeťany za uprchlíky, podle mezinárodního práva jedná indická politika i praxe s Tibeťany ve skutečnosti jako s cizinci, což významně omezuje životy Tibeťanů v Indii. Od vlastnictví majetku, přes zaměstnání, svobodu pohybu v Indii i za její hranice, až po strach z deportace zpět do Tibetu / Číny a následné uvěznění a mučení, které by se pravděpodobně po deportaci v Číně odehrálo. Zatímco Indie byla mnoha způsoby velkorysým hostitelem, přestože nepodepsala Úmluvu OSN o právním postavení uprchlíků, je pozice Tibeťanů v této zemi nejistá, bez přístupu k plným občanským právům a zranitelná vůči změnám politické vůle (TJC, 2016).

Tibetští uprchlíci do nedávna neměli možnost získat indické občanství, i když na něj měli mít podle indického práva nárok. Bez indického občanství nemohou Tibeťané volit v indických volbách, být zaměstnání ve státní sféře, ani v Indii vlastnit půdu (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; McConnel, 2011). Nemohou také získat indické pasy (UNHCR, 1999). Od března 2017 vstoupila v platnost nová změna politiky, která říká, že Tibeťané narození na území Indie mezi roky 1950 a 1989, musí být v Indii bráni, jako kdyby indické občanství měli. Dle této nové politiky tedy musí být bráni jako indiští občané, měli by obdržet indické cestovní pasy (což by vyřešilo situaci neuznání identifikačního certifikátu jako cestovního dokumentu v mnoha zemích, o čemž bude hovořeno v části o potřebné dokumentaci uprchlíků) a mít možnost volit v indických volbách. Očekává se, že tato politika bude přínosem pro tisíce Tibeťanů žijících v Indii v nuceném exilu (Garg, 2017). Je třeba však také zmínit, že velká část Tibeťanů v exilu – nejen v Indii, o občanství přijímající země nežádá. Naopak je Centrální tibetskou správou vyzývána, aby tak nedělala, že by tím popřela samotnou existenci tibetské entity (Pelkyi, 2016).

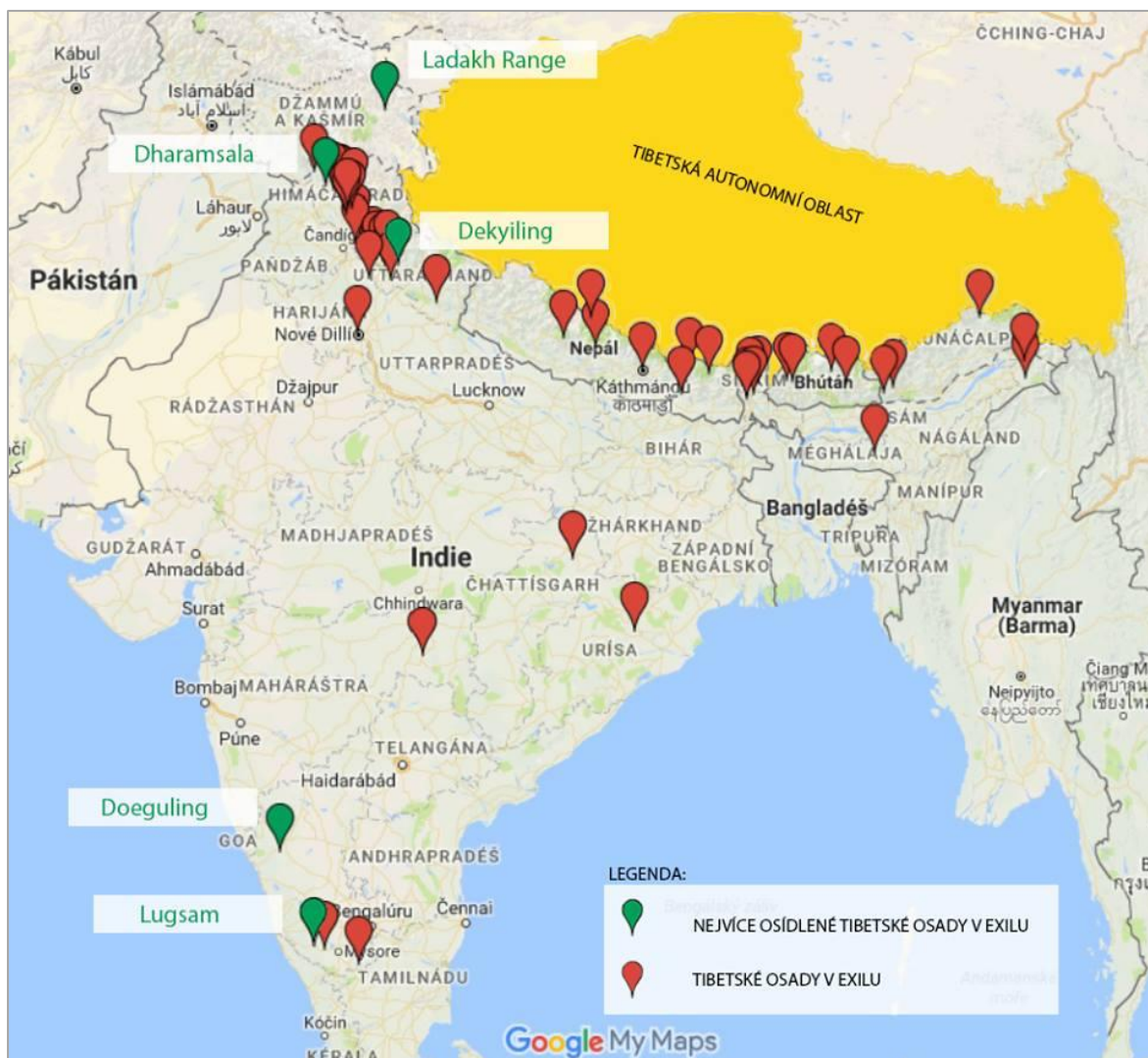
4.2.2.1.4 Role CTA v Indii

V roce 1990 otevřela CTA Příjímací centrum pro tibetské uprchlíky v Dharamsale. Až později byla otevřena další přijímací centra v Dillí a Káthmándú. V Káthmándú je přijímací centrum podporováno CTA společně s UNHCR, kdežto centra v Indii jsou financována hlavně CTA za spolupráce s vládou Spojených států amerických. UNHCR z počátku poskytovalo v Indii materiální pomoc uprchlíkům (do roku 1975, kdy UNHCR a indická vláda usoudili, že tibetští uprchlíci jsou v Indii již ekonomicky soběstační), i po zastavení této pomoci však nadále pokračovalo se zajišťováním legální ochrany (Phuntso, 2018).

UNHCR v roce 2013 uvedl, že z Nepálu do Indie přejde každoročně přibližně 800 tibetských uprchlíků. Tito uprchlíci, kteří nejdříve vstoupí na území Nepálu a až poté míří do Indie, jsou před odjezdem ubytováni v Káthmánském přijímacím centru (Berne-Wabern, 2013).

CTA zřizuje na indickém území také tibetské osady. Většina všech Tibetanů v exilu žije právě v těchto uprchlických osadách v Indii (CTA, 2010; Tibet Data, 2015). V současnosti zde CTA zřizuje celkem 35 osad, které jsou rozmístěny v jednotlivých spolkových státech, přičemž nejvíce Tibetanů žije ve státě Himáčalpradéš, kde se nachází i město Dharamsala s oficiálním sídlem Dalajlámy (Marwah, Soni, 2010). Jednotlivé osady jsou rozděleny dle ekonomické činnosti, na které se zaměřují. Z 35 osad je 16 zaměřeno na zemědělství, 14 na zemědělsko-průmyslové aktivity a zbylých 5 je soustředěno na výrobu a prodej rukodělných výrobků – především koberců (Kauffmann, 2015).

Nejvíce osídlené osady v Indii jsou označeny zeleně v Obrázku 3. Jsou to od severu k jihu: Ladakh Range – 6 769, Dharamsala – 13 701, Dekyiling – 5 686, Doeguling – 9 847 a Lugsam – 9 229 Tibetanů. V těchto pěti komunitách žije téměř polovina (48 %) ze všech Tibetanů žijících v Indii (Tibetan Innovation Challenge, 2018).

Obrázek 3: Tibetské osady v Indii, Nepálu a Bhútánu.
Zdroj: Tibetan Innovation Challenge, 2018. Vytvořeno autorkou.

Ti Tibeťané, kteří žijí v Indii a rozhodnou se přispívat na činnost tibetské exilové vlády, získají od CTA tzv. zelenou knížku (z angl. *Green book*). Jde o identifikační dokument, který CTA vystavuje od roku 1971 a slouží jako průkaz opravňující volit v tibetských volbách. Na základě zelené knížky mohou Tibeťané získat zaměstnání v exilové komunitě, děti mohou být díky této kartě přijaty do tibetských škol či získat školní stipendia (McConnel, 2011). Karta je vydávána za pravidelné příspěvky na činnost CTA (Falcone, Wangchuck, 2008).

4.2.2.1.5 Potřebná dokumentace uprchlíků v Indii

Do roku 2003 nebyl vyžadován žádný cestovní dokument uprchlíka, potřebný k překročení hranice mezi Nepálem a Indií. Od té doby se však od nově příchozích požaduje, aby získali zvláštní vstupní povolení, které mohou získat na indické ambasádě v Káthmándú (Berne-Wabern, 2013; HRW, 2014_a). Toto zvláštní povolení může být vydáno za 1. za účelem studia – toto povolení je platné pouze po dobu studia v Indii, za 2. za účelem náboženské pouti – tento druh povolení se vydává pouze na tři měsíce (max. 6 měsíců) a za 3. za účelem uprchlictví, což je jediný druh povolení, který umožňuje Tibetánům dlouhodobě pobývat na indickém území (Berne-Wabern, 2013).

Přijímací centrum v Dharamsale uprchlíky po příjezdu z Nepálu registruje a následně informuje přijímací centrum v Káthmándú, aby se ověřilo, zda se všichni uprchlíci z Nepálu bezpečně dostali až do Dharamsaly. Tibetané v přijímacím centru zůstávají až do doby, než jim je udělen tzv. registrační certifikát (z angl. *Registration Certificate*). Následně pak mohou pokračovat do některé z tibetských osad či do nových domovů mimo tyto osady (Berne-Wabern, 2013).

Většina Tibetánů žijících v Indii tento registrační certifikát získá. Díky certifikátu mohou Tibetané získat mimo jiné doklady vydané indickou vládou, které jim umožňují cestovat do zahraničí (identifikační certifikát, popsáno níže). Registrační certifikát je pro uprchlíky nejdůležitějším dokumentem, jelikož jim umožňuje na indickém území pobývat legálně (Falcone, Wangchuk, 2008). Certifikát je platný na dobu 6–12 měsíců a následně musí být obnoven indickou vládou. Tibetané, kteří se již v Indii narodili, nebo zde žijí déle než dvacet let, mohou registrační certifikát obnovovat až po pěti letech (Falcone, Wangchuk, 2008; TJC, 2011).

Mezi lety 1995 a 2003 indická vláda registrační certifikáty neudělovala. Tibetané, kteří do Indie přišli v této době, tak nemají žádný oficiální dokument a zdržují se na indickém území nelegálně. Bez tohoto certifikátu nemají navíc přístup ke službám indického státu – např. k lékařské péči, nemohou legálně pracovat a volně cestovat (HRW, 2014_a).

Dalším důležitým dokumentem, který mohou uprchlíci získat, je tzv. identifikační certifikát (z angl. *Identity certificate*), který jim umožňuje cestovat do ciziny. Jak již bylo zmíněno, jeho vydání je vázáno na vlastnění registračního certifikátu. Identifikační

certifikát slouží jako cestovní pas, je vydáván na deset let s možností prodloužení (Berne-Wabern, 2013). I přes to, že jde o oficiální doklad vydaný indickou vládou, není certifikát v mnoha zemích uznán jako mezinárodně platný cestovní pas. Do těchto zemí tedy tibetští uprchlíci nemají oprávnění ke vstupu. Kanada a USA, kde se vyskytuje významná tibetská diaspora, identifikační certifikát za platný cestovní doklad uznávají (TJC, 2016).

4.2.2.1.6 *Problematické oblasti přistěhovalectví Tibetanů do Indie*

Rehabilitace (čili úsilí o sociální začlenění do nové společnosti) dětí mladších osmnácti let a mnichů a mnišek je v Indii poměrně snadná a úspěšná, jelikož děti mohou být poslány do indických internátních škol a mniši a mnišky do klášterů v různých částech Indie. Rehabilitace dospělých uprchlíků (mimo mnichy a mnišky) je však značně problematická. Je tomu tak proto, že většina nově příchozích dospělých uprchlíků je nekvalifikovaná a neumí potřebný jazyk, a má proto problém s nalezením nového živobytí. S uplatněním však mají problém také tibetští absolventi indických škol, jelikož Indie trpí přelidněností a konkurence na trhu práce je obrovská. Problémem je také to, že většina tibetských osad zřizovaných CTA je v Indii přeplněná, a tak nemůže přijímat další příchozí Tibetany a zajistit jim zaměstnání. Na základě těchto důvodů otevřela CTA v roce 1993 zvláštní centrum pro vzdělávání dospělých na okraji města Dharamsala, aby poskytovala odborné a jazykové vzdělání novým uprchlíkům (Phuntso, 2018).

Problematická rehabilitace se však netýká jen první vlny uprchlíků, ale pokračuje i s dalšími generacemi Tibetanů, kteří se už v Indii narodili. Mnohá původní živobytí Tibetanů už není možné v Indii dále provozovat, a proto se indická vláda snažila najít možnosti zaměstnání, do kterých by se uprchlíci mohli zapojit. Přišla s nabídkou zahrnutí tibetské menšiny do drobného průmyslu. Vzhledem k problematickému zapojení uprchlíků do společnosti, se také snažila přepracovat celý plán rehabilitačních aktivit. V roce 1988 byla zřízena Rada pro plánování (z angl. *Planning Council*) v rámci tibetské exilové komunity v Indii, aby zlepšila využívání lidských, fyzických a finančních zdrojů CTA pro rozvoj uprchlické komunity. Rada přispěla k vytvoření Tibetského centra pro zachování tradic a Rady pro rozvoj řemesel, dále také zavedla v komunitě mikropůjčky a podpořila vznik mikropodniků. Rada pro plánování také provádí demografické průzkumy tibetské uprchlické komunity (Phuntso, 2018).

V Indii však existuje také velká opozice proti usazování Tibetanů. Kritika pochází mimo jiné ze strany učení Dodrže Šugdena (tzv. „Řvoucí blesk“), které Dalajláma zakázal, jelikož mezi lety 1617–1682 toto učení způsobovalo napětí mezi čtyřmi buddhistickými školami. Asi 20 000 stoupců tohoto kultu kritizují Dalajlámovu integrační politiku a opakovaně na něj útočí. V roce 1994 toto napětí v Dharamsale dosáhlo svého vrcholu, když mladý Tibetan v hádce probodl muže z indického kmene Ghaddi. Následně stoupci tohoto kmene podpalovali obytné domy Tibetanů v exilu a násilí trvalo několik dalších dní, kdy mladí rebelové protestovali s nápisy: „Tibetané pryč“, „Smrt Dalajlámovi“ apod. Indická nacionalistická strana Bháratíja Janata pokračovala dále v násilí a žádala, aby se Dalajláma přemístil do Bangalore, města na jihu Indie, kde v té době žilo 35 000 Tibetanů (Franz, 2012).

Se vzestupem sporů mezi tibetskými exulanty žijícími v osadách a místním obyvatelstvem, rostou také obavy o zajištění právní ochrany pro tibetské uprchlíky. Ti jsou povinni obnovit si registrační a identifikační certifikáty. V případě selhání v obnovení, nemohou v Indii vlastnit půdu, legálně pracovat a volně cestovat. Mimo to je mohou postihnout přísné tresty, včetně případů zatčení, za to, že tyto dokumenty nemají. Nový zákon o nahlížení na tibetské uprchlíky jakoby měli indické občanství, se navíc vztahuje jen na určitou skupinu Tibetanů a ostatní tak v případě neobnovení certifikátů zůstávají zcela bez ochrany a přístupu k právům (Pelkyi, 2016).

4.2.2.2 Diaspora v Nepálu

Další významnou cílovou zemí tibetských uprchlíků je Nepál, jelikož je pro většinu uprchlíků první zemí, do které se z Tibetu dostanou a také proto, že v Nepálu žije druhá nejpočetnější diaspora Tibetanů ze všech exilových zemí.

4.2.2.2.1 Počet tibetských uprchlíků v Nepálu

Dle sčítání lidu provedeného CTA v roce 1998, žilo v Nepálu v tomto roce 13 720 Tibetanů (Planning Council, 2000). UNHCR vyčíslilo v roce 2006 počet tibetských občanů žijících v Nepálu na 20 184 (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). V roce 2009 byl proveden CTA další demografický výzkum zaměřující se na Tibetany v exilu a ten uvádí, že v tomto roce byl Nepál domovem pro 13 514 Tibetanů (Tibet Data, 2015). Jiné zdroje

usuzují, že v současné době žije v Nepálu téměř 20 000 Tibetců (IRIN, 2013; Potala.cz, 2018).

4.2.2.2.2 Vývoj migrace do Nepálu

Během první velké migrační vlny tibetských uprchlíků, která započala rokem 1959, přijímal Nepál nově příchozí Tibetce bez problému. Nepálská vláda jim vydávala tzv. kartu uprchlíka (z angl. *refugee card*), která jim umožňovala pobývat v Nepálu legálně (IRIN, 2013). V této době měli tibetští uprchlíci v Nepálu přístup k mnoha občanským právům (TJC, 2002). Značná část uprchlíků však z Nepálu pokračovala dál za svým duchovním vůdcem – Dalajlámou do Indie (ICT, 2001; Johnson, 2008).

Tento pro Tibetce bezproblémový přístup do Nepálu se však začal výrazně měnit koncem 90. let 20. století. V roce 1986 byla totiž mezi Nepálem a ČLR podepsána dohoda, které omezuje vstup dalším uprchlíkům do Nepálu, a která také zamezuje všem Tibetcům, aby volně přejížděli přes Nepál do Indie (HRW, 2014_b). V roce 1989 byl tlak ČLR na Nepál ještě vyšší, čínské autority vyzývaly nepálskou vládu k tomu, ať se jasně postaví k tibetské otázce a přiměla ji k tomu, aby posílila pohraniční stráž. To způsobilo výrazné snížení počtu nově příchozích uprchlíků. Ve stejném roce pak Nepál zrušil vydávání karet uprchlíka, což pro nově příchozí Tibetce a pro ty, kteří se v Nepálu narodili, znamenalo a znamená to, že se na území zdržují nelegálně (HRW, 2014_b; IRIN, 2013).

Nepál s ČLR podepsal také několik dohod o bezpečnosti a sdílení informací za to, že bude ve své zemi soustavně sledovat tibetské komunity, jejich vůdce a aktivisty. Nepálská vláda se také zavázala k větší spolupráci s Čínou na střežení čínsko-nepálských hranic, jak již bylo dříve zmíněno. Společně tak vytvářejí účinný systém repatriace nelegálních přistěhovalců, aniž by respektovali právo na ochranu žadatelů o azyl a uprchlíků (HRW, 2014_b).

V současnosti se nově příchozí uprchlíci, dle nařízení nepálské vlády, smí v Nepálu zdržet maximálně po dobu dvou týdnů (TJC, 2002). V roce 1989 Nepál zásadně změnil celou svou politiku vůči přijímání tibetských uprchlíků a od tohoto roku se zde nesmějí usazovat nastálo. Musela být tedy vypracována strategie, která by uprchlickou situaci v Nepálu řešila, aniž by byli Tibetci posíláni zpět, odkud přišli. CTA spolu s UNHCR následně uzavřely s nepálskou vládou neformální dohodu, označovanou jako

tzv. *Gentleman's Agreement*, jejíž hlavním posláním bylo umožnění bezpečného přemístění tibetských uprchlíků z nepálského území do Indie či jiné cílové země (HRW, 2014_a; TJC, 2002).

Dohoda stanovuje čtyři základní body, které má nepálská vláda dodržovat. První bod říká, že Tibetánům, kteří se snaží dostat do Indie, musí být umožněn vstup na nepálské území. Druhý bod vyžaduje dodržování principu *non-refoulement*. Uprchlíci nesmějí být deportováni zpět do Tibetu a tento zákaz musí platit i v případě zadržení uprchlíků na čínsko-nepálských hranicích. Třetím bodem nepálská vláda souhlasila, že nebude zatýkat a trestat tibetské uprchlíky pro nelegální vstup do země. Poslední – čtvrtý bod říká, že Nepál bude nově příchozím uprchlíkům vydávat tzv. výstupní povolení (z angl. *exit permit*), aby mohli pokračovat na své cestě do Indie či jiné země exilu (HRW, 2014_a; TJC, 2002).

Nařízení nepálské vlády o maximální době pobytu tibetských uprchlíků je však nezřídka kdy obcházeno, a ve skutečnosti tak Tibetáné zůstávají v Nepálu často mnohem déle. Riskují tím však to, že budou odhaleni nepálskou policií. Pokud se tak stane, hrozí Tibetánům přísné tresty a v nejhorším případě i předání čínské policii a následná deportace zpět do Tibetu. Tím by však byl porušen druhý bod zmíněné dohody (TJC, 2002).

Někteří uprchlíci se z Nepálu vracejí zpět do Tibetu, další pokračují do Indie či jiných exilových zemí a ti, kteří se v Nepálu přes nařízení nepálské vlády rozhodnou zůstat, jsou zahrnuti do jedné z mnoha vzdělávacích, klášterních nebo ubytovacích institucí, které CTA provozuje (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a)

Situace se pro tibetské uprchlíky v Nepálu ještě více zhoršila po protestech proti čínské nadvládě nad Tibetem v roce 2008 (před olympiádou v Pekingu), které probíhaly v mnoha zemích světa. ČLR totiž na protesty reagovala výrazným zpřísněním dohledu nad Tibetem a jeho obyvatelstvem, větším úsilím o zabránění útěku Tibetánů do zahraničí, ale i větší snahou o umlčení tibetských komunit, které už v zahraničí žijí, zejména potom tu v Nepálu (HRW, 2014_b; ICT, 2011; Peterson, 2015_a).

Podle Káthmánského přijímacího centra (z angl. *Kathmandu Reception Center*, dále jen zkráceně jako KRC) a UNHCR, které vedou záznamy o tibetských uprchlících, utíkalo do roku 2008 přes nepálské hranice přibližně 2 000 tibetských uprchlíků ročně (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Dle CTA však počet uprchlíků, kteří každoročně z Tibetu

utíkají, razantně klesl po roce 2008, kdy ČLR výrazně zpřísnila kontrolu hranic a ke stejné akci vyzvala i nepálskou stranu, které pomohla s výcvikem pohraničních hlídek. Migrační cesta přes Nepál je pro tibetské uprchlíky totiž klíčová. Podle CTA se po roce 2008 snížil počet nově příchozích tibetských uprchlíků na 300–400 osob ročně z předchozích 2 000–3000 tibetských uprchlíků za rok (HRW, 2014_a; ICT, 2011, Peterson, 2015_a).

4.2.2.2.3 Právní postavení tibetských uprchlíků v Nepálu a jejich přístup k právům

Nepál rovněž není signatářem Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 ani Protokolu z roku 1967, avšak i přesto se zavázal dodržovat zásadu nenávratnosti neboli dodržování principu *non-refoulement*, jak bylo zmíněno výše (ICT, 2011). V Nepálu neexistují žádné vnitrostátní právní předpisy, které by Tibetčanům zajistily získání azylu nebo statusu uprchlíka. Tibetčané jsou tedy na nepálském území považováni za cizince (ICT, 2011; IRIN, 2013).

Nově příchozí tibetští uprchlíci nejsou oprávněni v Nepálu pobývat déle než po dobu dvou týdnů. Ti, kteří by v Nepálu pobývali déle než těchto čtrnáct dní a ti, kteří v Nepálu žijí dlouhodobě (jelikož do Nepálu přišli ještě předtím, než začalo toto nařízení platit), avšak nemají žádnou osobní dokumentaci, nemají přístup k legálnímu zaměstnání ani ke vzdělání. Nemají tedy ani možnost získat nepálské občanství. Nepálský zákon technicky vzato neupírá Tibetčanům možnost získat občanství. Vládní úředníci však upřímně přiznali, že Nepál si nepřeje, aby se Tibetčané stali nepálskými občany (TJC, 2002). Jak již bylo zmíněno, velká část Tibetčanů si však ani nepřeje občanství cizího státu získat, jelikož stále věří, že jednoho dne Tibet získá nezávislost a tibetští uprchlíci se budou moct vrátit zpět domů (Falcone, Wangchuk, 2008; Pelkyi, 2016).

Bez nepálského občanství nemají uprchlíci práva k vlastnění majetku a k podnikání, nemohou volit v nepálských volbách, volně cestovat ani pracovat mimo tibetské osady. Tibetčané, kteří v Nepálu dlouhodobě žijí (ti, kteří přišli před rokem 1989), avšak nepálské občanství nemají, zůstávají ekonomicky a sociálně vyloučení z nepálské společnosti (TJC, 2002).

4.2.2.2.4 Role CTA v Nepálu

Od roku 1959 opustila většina tibetských uprchlíků svou zemi tak, že pěšky přešla himálajské horské průsmyky a absolvovala tak velmi náročnou a nebezpečnou cestu do

Nepálu. Z tohoto důvodu zřídila CTA v hlavním městě Nepálu Káthmánské přijímací centrum (KRC), které koordinuje své aktivity spolu s kanceláří UNHCR, aby pomohlo novým tibetským uprchlíkům na cestě do Dillí a poté do Dharamsaly, aby se zde mohli setkat s Dalajlámou (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

KRC je mimo UNHCR a CTA finančně podporováno také řadou mezinárodních donorů. Cílem centra je příjem nových uprchlíků a jejich zabezpečení. KRC se do roku 1989 podílelo také na vyjednávání s nepálskou pohraniční stráží, v případě, že byli uprchlíci zadrženi na čínsko-nepálských hranicích. Po příchodu je Tibetánům v centru poskytnuto dočasné ubytování, strava a oblečení. Tibetané jsou v KRC zaregistrováni a dále už jim je pomáháno s následnou cestou do Indie či jiné exilové země (ICT, 2011).

Stejně jako v Indii se tibetští uprchlíci v Nepálu mohou zapojit do financování CTA a za pravidelné příspěvky obdržet zelenou knížku (Falcone, Wangchuck, 2008).

V současnosti je v Nepálu 11 tibetských uprchlických osad, přičemž jen v Káthmándú žije přibližně 9 000 Tibetánů (IRIN, 2013). Obrázek 4 znázorňuje nejvýznamnější tibetské osady v Nepálu.

Obrázek 4: Tibetské osady v Nepálu.

Zdroj: Tibetan Innovation Challenge, 2018. Vytvořeno autorkou.

4.2.2.2.5 Potřebná dokumentace uprchlíků

V souladu s nepálským nařízením si Tibetané po zaregistrování v KRC podávají žádost o vstupní povolení do Indie. Jakmile ho získají, kontaktuje UNHCR nepálský imigrační úřad (z angl. *Department of Immigration*) a žádá o vydání výstupního povolení od nepálské vlády (HRW, 2014_a; ICT, 2011). Posléze už uprchlíkům nic nebrání v jejich cestě do cílové země.

Jak bylo popsáno v části o vývoji přistěhovalectví do Nepálu, od roku 1989 přestala nepálská vláda vydávat Tibetanům karty uprchlíka. To znamená, že Tibetané, kteří se do Nepálu dostali až po tomto roce, nebo se v Nepálu narodili, nemají žádnou formu osobní dokumentace. To jim brání v tom, aby získali přístup ke vzdělání v Nepálu a k legálnímu zaměstnání (IRIN, 2013).

Podle UNHCR žije v Nepálu dlouhodobě přibližně 15 000 tibetských uprchlíků, kteří do země přišli před rokem 1990, z nichž více než polovina nemá žádnou formu dokumentace. UNHCR nadále usiluje o vydání dokumentů pro všechny dlouhodobě pobývajících Tibetany (IRIN, 2013).

Avšak ani ti Tibetané, kteří v zemi dokumenty vlastní, se netěší velkým výhodám. Tibetané, kteří získali kartu uprchlíka (z angl. *refugee card*), mohou v Nepálu legálně pobývat a pracovat, ale mají např. omezenou svobodu pohybu. V Nepálu existují zóny, kam tibetští uprchlíci nesmějí vstoupit. Jde například o zónu v blízkosti čínsko-nepálských hranic. Pokud by v této oblasti byli zadrženi, hrozí jim zatčení, ale také deportace zpět do Tibetu (ICT, 2011). Pokud by Nepál podepsal Úmluvu OSN z roku 1951 o právním postavení uprchlíků, dopustil by se deportací uprchlíků zpět do Tibetu porušení principu *non-refoulement* (který je také obsažen v *Gentleman's Agreement*), a tím i porušení mezinárodního práva (OSN, 1951; Vejvodová, 2017). Nepál však smluvní stranou Úmluvy ani Protokolu z roku 1967 o právním postavení uprchlíků není a v Nepálu ani neexistují žádné vnitrostátní právní předpisy, které by Tibetanům získání azylu nebo statusu uprchlíka zajistily (ICT, 2011; IRIN, 2013).

Uprchlíci z Nepálu také nemohou volně vycestovat, musejí nejdříve získat povolení, tzv. cestovní dokument uprchlíka. Velmi často je však proces žádosti zdlouhavý a mnohdy pro uprchlíky neúspěšný. Cestovní dokument uprchlíka je navíc platný jen po dobu jednoho roku a dále není obnovitelný. Při žádosti o cestovní dokument musejí

uprchlíci předložit kartu uprchlíka a zaplatit správní poplatky, ale také uvést důvody pro cestu do jiné země. Situace je tedy o to komplikovanější pro ty, kteří v Nepálu nemají žádnou osobní dokumentaci. Tito lidé nemají možnost cestovní dokumenty získat (HRW, 2014_a).

Situace byla do roku 2000 značně jednodušší v případě dalšího cestování uprchlíků do Indie. Do tohoto roku mohli Tibeťané odjet do Indie bez dnes potřebných cestovních dokumentů. V současnosti jsou cestovní dokumenty pro uprchlíky nutností, avšak dochází k jejich častému falšování, či překračování hranic bez potřebného povolení, protože je není snadné získat (HRW, 2014_a).

4.2.2.2.6 *Problematické oblasti přistěhovalectví Tibeťanů do Nepálu*

Přísnější čínská politika vůči Tibeťanům se odráží také v Nepálu, který v důsledku čínského nátlaku zavádí stále větší omezení pro Tibeťany, kteří v zemi žijí. Tibetské uprchlické komunity v Nepálu nyní čelí zákazu politických protestů, prudkým omezením veřejných aktivit podporujících tibetskou kulturu a náboženství a špatnému zacházení ze strany nepálských bezpečnostních sil. Mezi ně patří nadměrné využívání síly, svévolné zatýkání, špatné zacházení ve vazbě, hrozby a zastrašování, a také svévolné uplatňování nejasně formulovaných a příliš širokých definic bezpečnostních přestupků (HRW, 2014_b; ICT, 2011).

Ředitel KRC skončil v červnu 2008 v nepálské policejní vazbě, když byl spolu s dalšími významnými představiteli tibetské komunity v Nepálu zatčen na základě obvinění za provádění „aktivit proti Číně“ a odsouzen na 90 dní ve vězení (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Tibeťští uprchlíci mají v Nepálu strach o svou bezpečnost, obávají se, že nepálské úřady budou s ČLR sdílet jejich rodinné údaje – bojí se totiž o své příbuzné, kteří v Tibetu zůstali. Zdá se, že pro Nepál je omezení práv Tibeťanů jen malou cenou, kterou musí zaplatit, aby uklidnil svého mocného souseda (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; HRW, 2014_b). Maoistická strana navíc v Nepálu získává popularitu a moc (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

Lidsko-právní organizace *Human Rights Watch* vyzývá Nepál, aby přijal konkrétní opatření, s cílem lépe zaručit základní lidská práva Tibeťanům v zemi, včetně poskytnutí karty uprchlíka všem Tibeťanům. Dále vybízí k přísnému dodržování mezinárodního práva a principu *non-refoulement*. Organizace vyzvala také Čínu, aby

přestala na Nepál vyvíjet nátlak k přijetí opatření, která jsou v rozporu s mezinárodními závazky Nepálu v oblasti lidských práv a uprchlického práva (HRW, 2014_b).

4.2.2.3 Diaspora v Bhútánu

Diaspora Tibeťanů v Bhútánu je na mezinárodní úrovni velmi často opomíjena. Je tomu tak z důvodu, že zde tibetská komunita není příliš početná, ale také proto, že je Bhútán Západem vnímán jako ideální monarchie, ve které lidé žijí v míru, kde vznikl ukazatel hrubého národního štěstí (z angl. *gross national happiness*), a kde tudíž není potřeba se zabývat menšinami, které v zemi žijí. Předpokládá se totiž, že je zde soužití tibetské minority s většinovou společností od počátku bezproblémové (Kauffmann, 2015). Avšak ani zde není situace tibetské komunity tak jednoduchá, jak by se mohlo zdát. Proto se diplomová práce zabývá i diaspoře Tibeťanů v této zemi.

4.2.2.3.1 Počty tibetských uprchlíků v Bhútánu

Oproti diaspoře v Indii a Nepálu je diaspora v Bhútánu jen málo početná. Dle demografického průzkumu CTA z roku 2009 zaměřeného na tibetské obyvatelstvo, které žije v exilu, obývalo v tomto roce Bhútán celkem 1 298 Tibeťanů (Tibet Data, 2015).

4.2.2.3.2 Vývoj přistěhovalectví do Bhútánu

Tibetští uprchlíci byli v Bhútánu přivítáni v padesátých letech 20. století, kdy jim také tehdejší bhútánský král poskytnul pozemky k osídlení. Bhútán má však jen malou populaci – méně než 700 000 lidí a po přílivu Tibeťanů v roce 1959 (první a největší migrační vlna Tibeťanů) uzavřel svou severní hranici s ČLR kvůli obavám, že přijde příliš velké množství uprchlíků, které země nebude moci integrovat. V této době nebyl Bhútán ještě oficiálně uznán jako nezávislý stát a byl pod kontrolou indické policie, tibetským uprchlíkům byla tímto způsobem zajištěna v Bhútánu bezpečnost (Denyer, 2008).

Mezi lety 1951–1961 byl však Bhútán využíván především jako tranzitní země na cestě tibetských uprchlíků do Indie. Nicméně v roce 1961, po rostoucím napětí mezi Čínou a Indií, uzavřela Indie svou severní hranici s Bhútánem a přiměla tak bhútánskou vládu, aby uspořádala setkání s vládou Indie a CTA. Cílem setkání bylo vyřešit, jak se má bhútánská vláda vypořádat s těmi Tibeťany, kteří v zemi po uzavření hranic uvízli. Vláda Bhútánu následně souhlasila s přijetím 4 000 Tibeťanů. Bhútánský lid však na nové přistěhovalce nereagoval velmi pozitivně, jelikož byli nespokojeni, že se Tibeťané odmítli

asimilovat do bhútánské kultury (Roemer, 2008). V roce 1974 bylo 28 Tibetánů v Bhútánu zatčeno a obviněno ze spiknutí a vraždy krále Jigme Singye Wangchucka. Po této události se vztahy mezi Bhútánem a ČTA výrazně zhoršily a v roce 1979 vláda Bhútánu oznámila, že všechny Tibetány, kteří nezískali občanství Bhútánu, deportuje zpět do Číny. Přes nesouhlasný postoj ČTA, 2 300 Tibetánů požádalo následně o státní občanství Bhútánu, většina zbylých se přemístila do Indie. Nakonec však část Tibetánů v Bhútánu zůstala, i přes to, že o bhútánské občanství nepožádala (Kusco, 2017). Noví uprchlíci již nejsou v Bhútánu vítáni (Denyer, 2008).

4.2.2.3.3 Právní postavení tibetských uprchlíků v Bhútánu a jejich přístup k právům

Bhútán, stejně jako Indie a Nepál nepodepsal Úmluvu ani Protokol o právním postavení uprchlíků. Tibetským uprchlíkům není v Bhútánu udělován politický azyl (UNHCR, 2015).

Ti, kteří se vzdali práva na návrat do Tibetu, dostali bhútánské občanství a na základě toho získali také právo volit v bhútánských volbách. Velká část Tibetánů však bhútánským autoritám sdělila, že by se ráda jednoho dne do Tibetu vrátila. Následkem toho jsou tito Tibetané v Bhútánu bráni za cizince a nemají tak stejná práva jako Bhútánci. Bez bezpečnostní prověrky Tibetánů, která je vyžadována, a kterou je velmi obtížné získat, Tibetané nemohou získat práci ve státní sféře, zapsat své děti na vysoké školy nebo získat licenci k provozování soukromého podnikání (Denyer, 2008).

4.2.2.3.4 Problematické oblasti přistěhovalectví Tibetánů do Bhútánu

Malé buddhistické království Bhútán je s Tibetem etnicky, kulturně a lingvisticky velmi úzce spojeno. I přes to však bhútánský lid nevyjádřil tibetským uprchlíkům příliš velkou podporu, pravděpodobně kvůli dlouholeté izolaci země a také kvůli negativním historickým událostem a neochotou Tibetánů se zcela asimilovat do bhútánské společnosti (jak již bylo výše zmíněno).

Od údajného spiknutí 28 Tibetánů a zavraždění bhútánského krále Jigme Singye Wangchucka v roce 1974, začala bhútánská vláda bedlivě sledovat činnost Tibetánů v zemi a snažila se tibetské uprchlíky rozdělit do malých skupin a rozptýlit je po celém království, aby se nemohli zdržovat pohromadě a žít izolovaně od zbytku společnosti (India Today, 2014).

Navzdory rozvoji a modernizaci, zůstává Bhútán pevně řízenou společností, kde jsou kritika elit a jakékoliv protesty nežádoucí. V roce 2008, kdy se po celém světě objevovaly protesty proti čínské vládě v Tibetu, se malá tibetská komunita v Bhútánu cítila bezmocná, když protesty sledovala, aniž by se do nich mohla sama zapojit – demonstrace totiž v Bhútánu nejsou povoleny (Denyer, 2008).

Tibeťané však na druhou stranu mají v Bhútánu svobodu praktikovat své náboženství a jsou také dobře integrováni do bhútánské společnosti (Denyer, 2008).

4.2.2.3.5 Role CTA v Bhútánu

CTA v Bhútánu zřizuje celkem 7 osad pro tibetské uprchlíky (Marwah, Soni, 2010). Nejvýznamnější jsou znázorněny v Obrázku 5.

Obrázek 5: Tibetské osady v Bhútánu.

Zdroj: Tibetan Innovation Challenge, 2018. Vytvořeno autorkou.

Všech 7 osad je zaměřeno na zemědělskou činnost (CTRC, 2015). Tibeťané v Bhútánu se mohou stejně jako Tibeťané v Indii a Nepálu rozhodnout přispívat na činnost CTA a získat tak zelenou knížku, která jim zajistí přístup k zaměstnání v rámci tibetské

komunity v Bhútánu, přístup do škol zřizovaných CTA a další výhody (Falcone, Wangchuck, 2008; McConnel, 2011).

4.2.2.4 Diaspora mimo Asii

Tato část práce se zabývá Tibeťany, kteří se usadili v zemích mimo Asii. Z důvodu omezeného rozsahu diplomové práce je tato oblast popsána jen stručně a nepokračuje v členění na jednotlivé oblasti života v cílových zemích, jak tomu bylo u popisu života Tibeťanů v Indii, Nepálu a Bhútánu. Cílové země mimo Asii se od prvních tří popsaných diaspor navíc velmi liší a role CTA zde není tak významná jako u diaspor v sousedních zemích Tibetu. Z těchto důvodů část práce o diaspoře Tibeťanů žijící mimo Asii ve stejné struktuře členění nepokračuje.

Diaspora tibetského obyvatelstva žijící mimo území Asie je nejpočetnější v USA, zde dle Průzkumu americké komunity (*American Community Survey 5-yr estimates*) žilo k roku 2013 celkem 11 265 Tibeťanů. Po USA následuje diaspora v Kanadě, kde dle sčítání lidu v roce 2011 žilo celkem 4 640 osob tibetského původu (Tibet Data, 2015).

Převážná většina tibetských migrantů žijících mimo Jižní, Jihovýchodní a Střední Asii, byla z tibetských komunit v Asii přesídlena v rámci tzv. relokačních programů. Proces relokace (neboli organizovaného přesídlení uprchlíků) na Západ začal na počátku 60. let, kdy švýcarský Červený kříž přesídlil přes 1 500 Tibeťanů z Asie do Švýcarska (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Švýcarsko se stalo jednou z prvních zemí Západu, která se rozhodla tibetským uprchlíkům pomoci poté, co se politická situace v Tibetu začala výrazně zhoršovat, a velké množství Tibeťanů začalo utíkat do zahraničí. Na následnou chudobu a utrpení Tibeťanů v uprchlických táborech v Indii a Nepálu, zareagovalo Švýcarsko poskytnutou humanitární pomocí a nabídkou relokace části tibetských uprchlíků (Bernstorff, Welck, 2004).

Mnoho z těchto Tibeťanů dosáhlo ve Švýcarsku vyšší úrovně vzdělanosti, než které dosáhli ti, kteří žili v osadách v Jižní Asii a Tibetu, a tito přesídlení Tibeťané také více ekonomicky prospívali. Dnes ve Švýcarsku žije trvale asi 1 500–2 000 Tibeťanů (Tibet Data, 2015; Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Integrace tibetských uprchlíků není však ve Švýcarsku úplně snadná, už jen proto, že Tibeťané se svým asijským vzhledem výrazně odlišují od většinové populace. Významnou odlišnost představuje také buddhistická víra tibetských uprchlíků a s ní spojená kultura, která je

ve výrazném kontrastu s křesťanskou kulturou Švýcarska. To stejné platí i pro další přijímající země Evropy a Ameriky (Bernstorff, Welck, 2004). Druhá největší komunita Tibetánů v Evropě žije ve Velké Británii. Tibetská kancelář v Londýně v roce 2008 odhadovala, že v Británii žije přibližně 650 Tibetánů. Podle odhadů z tibetského sčítání lidu provedeného CTA v roce 1998, žilo dalších přibližně 110 Tibetánů ve Skandinávii a dalších 640 Tibetánů bylo rozmístěno ve zbývajících evropských zemích (Tibet Data, 2015).

Švýcarsko, Velká Británie i další evropské země umožňují tibetským uprchlíkům získat politický azyl i občanství. Díky obdržení občanství mohou Tibetané získat také cestovní pasy a volit v místních volbách (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_b).

V 70. letech započalo přesídlování Tibetánů do Severní Ameriky. Došlo k tomu poté, co Dalajláma povzbudil kanadskou i americkou vládu k přijetí uprchlíků na základě úspěchu přesídlení Tibetánů do Švýcarska. Avšak pouze Kanada reagovala na tuto výzvu kladně. Stala se tak po Švýcarsku druhou zemí mimo území Asie, která přijala tibetské uprchlíky (Bernstorff, Welck, 2004). V rámci Kanadského programu pro tibetské uprchlíky dorazilo mezi lety 1971–1972 do Kanady z Indie a Nepálu celkem 228 Tibetánů. Kanadská vláda založila první tibetské osady v provinciích Ontario, Québec, Manitoba, Alberta a Britská Kolumbie (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; Bernstorff, Welck, 2004).

Do roku 1998 se tibetská populace v Kanadě rozrostla na 700 osob a mezi lety 1998–2001 přišla do Kanady další větší vlna tibetských uprchlíků (přibližně 1 000 osob), kteří přicestovali z USA (Bernstorff, Welck, 2004). Uprchlíci z USA se do Kanady přesouvali především proto, že v USA v této době nemohli získat status uprchlíka, kdežto v Kanadě ano. Tento status jim zaručoval získání většiny občanských práv a ochran, což zahrnovalo také přístup k sociálním službám státu (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

Přesun Tibetánů do Kanady zpomalila v roce 2004 dohoda s USA o přijímání migrantů z třetích zemí. Ta vyžadovala, aby uprchlík obdržel uprchlický status v první zemi, kde přistane. To znesnadnilo další přesuny Tibetánů, kteří již žili na americkém území. I přesto se však poměrně velký počet Tibetánů nadále do Kanady přesouvá, což je umožněno ustanovením Dohody o osobách bez státní příslušnosti a výjimkami stanovenými pro slučování rodin. Sňatky a nově narozené děti také představují současný

nárůst tibetského obyvatelstva v Kanadě (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). V roce 2011 zde tibetská populace čítala na 4 640 osob (Tibet Data, 2015).

Tibeťanům se do Kanady podařilo celkem úspěšně integrovat, snadno našli nové způsoby živobytí. První generace Tibeťanů pracovala především v odvětví průmyslu a služeb – často jako pomocní pracovníci ve školách, či jako opatrovníci a pečovatelé v nemocnicích a domovech pro seniory. Mnoho Tibeťanů druhé generace již má také vysokoškolské vzdělání. Ve všech regionech, kam byli Tibeťané v počátcích relokováni, našli také podpůrné organizace, do jejichž činnosti se mohli zapojit. Dnes mimo jiné tyto organizace učí nejmladší generaci tibetskému jazyku (Bernstorff, Welck, 2004).

Rovněž v 70. letech dorazilo několik jednotlivců a pár tibetských rodin také do Spojených států amerických. Nešlo však o početnou skupinu, první větší přistěhovalecká vlna přišla do USA až počátkem 90. let poté, co americký Kongres přijal imigrační zákon z roku 1990. Tento zákon povolil vydávání 1 000 víz pro Tibeťany, kteří měli být přesídleni z Indie a Nepálu. V reakci na to CTA zorganizovala loterii, která určila, kteří uprchlíci víza obdrží (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a). Ti, kterým se tímto způsobem podařilo do USA dostat, jsou privilegovaní v držení amerického občanství (Pelkyi, 2016). Následně se pak tibetská populace v USA dále rozrůstala a v roce 1998 zde dle CTA žilo až 5500 Tibeťanů. K takovému navýšení počtu došlo především procesem sloučení rodin a také proto, že vláda Spojených států amerických podporovala rostoucí zájem Tibeťanů o život v USA tím, že poskytovala vysokoškolská stipendia, sponzorovala programy přesídlování a příznivě zvažovala žádosti Tibeťanů o politický azyl ((Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; *Journey of a Tibetan*, 2002). Tibetská kancelář v New Yorku v roce 2008 odhadla, že ve Spojených státech amerických žilo k tomuto roku asi 9 000 Tibeťanů. Ještě vyšší počet uvedl Průzkum americké komunity (*American Community Survey 5-yr estimates*), který byl proveden v roce 2013. Ten uvedl, že v USA žilo k tomuto roku celkem 11 265 Tibeťanů (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a; Tibet Data, 2015). Je však pravděpodobné, že je počet Tibeťanů, kteří v současné době pobývají v USA na turistická a krátkodobá víza, mnohem vyšší (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

Tibeťané se v Severní Americe shromáždili především v klíčových městských centrech, jmenovitě v Torontu (3 475 osob tibetského původu) a New Yorku (asi 3 000

Tibeťanů), ale také v Minneapolis, San Francisku, Portlandu, Bostonu, Calgary, a Vancouveru (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a)

V USA i v Kanadě mohou dnes tibetští uprchlíci získat politický azyl i občanství (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_b).

Do Austrálie a na Nový Zéland migrovali Tibeťané sami, tedy bez jakéhokoliv relokačního programu. Přistěhovali se za prací či studiem, někteří se provdali za tamní občany, jiní se do těchto zemí přestěhovali, aby se zabývali náboženskými nebo kulturními aktivitami. Od konce devadesátých let vyslala CTA do Austrálie několik bývalých tibetských politických vězňů a jejich rodin z Jižní Asie za účelem přesídlení a rehabilitace (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_a).

Podle australského sčítání lidu z roku 2006, uvedlo celkem 533 lidí, že má tibetské předky, z toho téměř polovina měla nahlášené bydliště v Sydney. Sčítání z Nového Zélandu z roku 2006 říká, že zde žilo v tomto roce 66 osob tibetského etnika (Tibet Data, 2015).

Diaspora Tibeťanů mimo Asii je velmi odlišná. Migrace na Západ představuje významnou výzvu pro tibetskou uprchlickou komunitu, která se i nadále snaží o zachování svého jazyka a kultury v globalizovaném světě. Přestože se počáteční úsilí tibetské exilové komunity o založení osad a institucí v Jižní Asii ukázalo v krátkodobém horizontu jako mimořádně účinné, zachování tradic a kultury se stává čím dál obtížnější, protože děti tibetských uprchlíků v západních zemích vyrůstají daleko od svých kořenů a tibetská kultura se pro ně stává cizí. Tibetské děti a mládež vychované na Západě mají ve srovnání s těmi vychovanými v Jižní Asii vyšší pravděpodobnost, že nebudou znát tibetský jazyk, a že se nebudou účastnit náboženských aktivit a událostí, protože jsou více vystaveni západní kultuře (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_b).

5 SOUČASNÁ SITUACE A POTENCIÁLNÍ BUDOUCÍ VÝVOJ

Pátá kapitola této práce se věnuje situaci, která se odehrává v Tibetu právě teď. Mimo to však tato kapitola hovoří také o možném budoucím vývoji tibetské otázky.

5.1 Současná situace

V současné době žádná země otevřeně nezpochybňuje nárok Číny na svrchovanost nad Tibetem a ČLR zablokovala všechny rezoluce OSN týkající se Tibetu od doby, kdy se v roce 1971 stala stálým členem Rady bezpečnosti OSN (BBC, 2017).

V reportu *Freedom in the World 2018* zveřejněného organizací Freedom House je Tibet (myšleno TAO i provincie Amdo, Kham a Ů-cang) označován jako zcela nesvobodná země. Na škále od 1 do 7, kdy 1 znamená zcela svobodná země a 7 zcela nesvobodná, získal Tibet hodnocení 7. Politická práva a občanské svobody v Tibetu jsou rovněž hodnoceny nejhorším stupněm – tedy číslem 7. Tibet je řízen vládou Čínské komunistické strany se sídlem v Pekingu, přičemž místní rozhodovací pravomoc je soustředěna v rukou čínských stranických představitelů. Obyvatelům tibetské etnické příslušnosti jsou odepřena základní lidská práva a čínské orgány jsou obzvláště přísné v potlačení jakýchkoli projevů nesouhlasu mezi Tibetany, ale i projevů jedinečné tibetské kulturní identity a tibetského náboženství. Čínské státní politiky navíc podporují migraci z jiných částí Číny do TAO, a tím zde snižují podíl etnicky tibetského obyvatelstva (Freedom House, 2018).

V současné době se situace v Tibetu nezlepšuje ani neuklidňuje. Od roku 2009, po desetiletích čínské okupace, začali Tibetané stále žijící v Tibetu vyjadřovat své kategorické odmítnutí politik Pekingu prostřednictvím sebeupalování (MWA_b, 2014). První akt sebeupálení byl zaznamenán v roce 2009 (Tibet Society, 2018) a od tohoto roku do současnosti je známo více než 130 případů sebeupálení (jejichž následkem byla smrt). Tímto aktem se Tibetané snaží vyjádřit svůj nesouhlas s čínskou politikou vůči tibetskému lidu (MWA_a, 2014). Tyto tragické činy odráží zoufalé tibetské pocity, způsobené zhoršující se situací uvnitř Tibetu, roky represe a hluboké frustrace z nedostatečného pokroku směrem k spravedlivému a mírovému řešení. Téměř všichni, kteří akt sebeupálení spáchali, provolávali během tohoto činu slogany podporující svobodný Tibet a většina z nich také požadovala, aby se Dalajláma směl vrátit do Tibetu. Mnoho z nich také

vyžadovalo dodržování lidských práv, náboženskou svobodu a jednotu mezi Tibetány (Tibet Society, 2018).

Politika čínské vlády v Tibetu, která omezuje základní lidská práva a svobody, se výrazně zhoršila po roce 2008 poté, co před olympijskými hrami v Pekingu proběhly po světě mnohé protesty proti útlaku tibetského lidu. Čínské úřady tyto protesty připsaly Dalajlámovi a reagovaly na celou situaci zvýšením státního dozoru, aby odstranily všechny stopy odporu (Peterson, 2015_b). Došlo k nárůstu počtu vojsk umístěných na tibetském území a mniši a mnišky byly podrobeny „vlastenecké reedukaci“. Demonstrace v Tibetu poté dále pokračovaly, avšak nedosáhly žádných pozitivních výsledků, naopak zadržené protestující postihly přísné tresty. Akt sebeupálení je tak pro mnohé poslední možným krokem, kdy ještě cítí, že mají nad svým životem kontrolu. A nadějí pro ně je, že jejich čin upozorní na situaci v Tibetu a nakonec snad i přinese pozitivní změnu pro ostatní Tibetány (Tibet Society, 2018).

Podle zprávy Tibetského střediska pro lidská práva a demokracii by mělo být sebeupálení bráno jako ukazatel toho, že se podmínky v Tibetu stále zhoršují. Nedostatek náboženské svobody, svévolné zatýkání a mučení a nerovný přístup Tibetánů k rozvoji země vede některé k zoufalým činům. Podle rozhovorů s tibetskými uprchlíky čínská policie ve Lhase náhodně kontroluje mobilní telefony, přičemž nalezení fotky Dalajlámy nebo tibetské vlajky v paměti telefonu jsou důvody pro zatčení. Uprchlíci, kteří již žijí v exilu, jsou se svými příbuznými, kteří v Tibetu zůstali, v kontaktu skrze moderní technologie. O politických záležitostech s nimi však mluvit nesmí, aby nevystavili rodinu riziku. Nikdy totiž neví jistě, jestli jejich hovor není monitorován. Raději se také vyhýbají konverzaci o Dalajlámovi, protože ví, že by se čínské autority mohly začít telefonátem zabývat (Peterson, 2015_b).

5.2 Potenciální budoucí vývoj

Určit, jak se bude do budoucna situace v Tibetu vyvíjet je příliš velkým tématem pro jednu podkapitolu diplomové práce. Proto se zde autorka pokouší pouze o stručné nastínění možného budoucího vývoje a reflektuje, čeho se snaží tibetský lid dosáhnout.

Cíle 14. dalajlámy se v průběhu času lišily. Od počátečního požadavku na úplnou nezávislost Tibetu až k aktuální snaze o dosažení alespoň skutečné autonomie v rámci

ČLR. Rozhodujícím momentem se stal tzv. Štrasburský návrh, pojmenovaný po projevu, který přednesl Evropskému parlamentu v roce 1988. V tomto návrhu se oficiálně vzdal požadavku Tibetu na nezávislost. Mnoho Tibetů v exilu nebylo připraveno na tak radikální rozhodnutí, nicméně Štrasburský návrh načrtl hlavní rysy toho, co bylo později známo jako *Middle Way Approach* (zkráceně MWA), v překladu tzv. Přístup střední cesty. Jde o pragmatický politický směr, který se stal oficiální linií Dalajlámy a CTA (Bentz, Ghoso, MacPherson, 2008_b).

Na základě tohoto přístupu, kterým se Tibetové následně rozhodli řídit, se tibetská vláda a 14. Dalajláma nadále snaží o nalezení mírového a nenásilného řešení situace skrze dialog. Takový dialog, který je realistický a usiluje o dosažení jak tibetských tak čínských zájmů. Pro Tibetany znamená tento Přístup střední cesty usilování o skutečnou autonomii v rámci Čínské lidové republiky. Tato vize je vyjádřena v Memorandu o skutečné autonomii pro tibetský národ, které bylo představeno čínské vládě v roce 2008. Tibet se snaží, aby si mezinárodní společenství uvědomovalo toto úsilí, a apeluje na ty, kteří podporují zachování tibetské kulturní identity, aby se za Tibet postavili (MWA_b, 2014).

I přesto, že dialog mezi vyslanci Jeho Svatosti dalajlámy a čínským vedením je jedinou možností, jak se v situaci posunout vpřed, nedaří se dialog s čínskou stranou navázat. Čína nadále odmítá přijmout tibetskou vizi o skutečné autonomii, vyjádřenou v Memorandu z roku 2008. Mezitím však mnoho vlád, včetně USA, Evropské unie, Francie, Japonska, Austrálie, Brazílie a Nového Zélandu, nazvaly proces dialogu životaschopným a rozumným postupem, jak situaci řešit. Navzdory zhoršujícím se podmínkám uvnitř Tibetu a čtenému sebeupalování Tibetů, je tibetský závazek k Politice střední cesty stále platný, Tibetové ho stále dodržují. Ve své víře v tuto politiku jsou posilováni tím, že podpora od mezinárodního společenství, včetně mnoha Číňanů, kteří věří v mír a spravedlnost, neustále roste (MWA_a, 2014).

Po zlomovém roce 1949 hrozilo Tibetu, že ateismus přicházející z Číny zničí veškerou buddhistickou kulturu. Současnost však ukazuje opak, kvůli čínskému útlaku se tibetský buddhismus rozptýlil po celém světě. Franz (2012) se domnívá, že právě buddhismus by mohl být smířující silou mezi Čínou a Tibetem. Čína v roce 1965 vyhlásila Tibetskou autonomní oblast a dala jí možnost ekonomicky se rozvíjet. Negativní dopady čínského útlaku na tibetském území jsou sice nevrátelné, ale je nutné zaměřit se

na budoucnost. Pokud bude dostatečná vůle ze strany Číny, ale i ze strany Tibetu, tak je možné vypracovat pro Tibet nový plán. To však bude vyžadovat velkou trpělivost a toleranci obou stran.

I přes mnohá utrpení, není Tibet ztracenou zemí. Je to země, která prodělává výraznou proměnu a transformaci a budoucí vývoj Tibetu není zatím zcela jasný. Britsko-čínská vyjednávání o budoucnosti Hongkongu se táhla mnoho let, nakonec však dospěla k výsledku, že vznikne model pro oddělené královské kolonie, tedy že bude existovat jedna země, avšak v ní dva samostatné systémy. Tento model by se dal dle Franze (2012) využít i v případě Tibetu, je však nutné nejdříve zapomenout a odpustit si vzájemné křivdy. Teprve poté se dá o tomto modelu dle Franze uvažovat.

Situace mezi Tibetem a Čínou se však stane pravděpodobně ještě komplikovanější, jakmile zemře 14. dalajláma Tändzin Gjamccho, kterému je dnes již 82 let. Podle buddhistické víry se po smrti narodí opět jako dítě někde na Zemi a stane se dalším, tedy 15. dalajládou. Tuto reinkarnaci předchozího dalajlámy rozeznává pančenláma, který označí, do kterého dítěte se dřívější dalajláma převtělil. Převtělení pančenlámy zase rozeznává žijící dalajláma (BBC, 2014; Beech, 2015; The Guardian 2015).

Problémem však je, že současný 11. pančenláma Gedhuna Choekyi Nyima, kterého Dalajláma vybral v roce 1995, byl ve věku svých šesti let ČLR unesen a jeho osud (stejně jako osud jeho rodiny a mnichů, které pomohli Pančenlámu vybrat) dodnes není znám (BBC, 2014; Beech, 2015; Saldon, 2017). Až v roce 2015, tedy po dvaceti letech držení Pančenlámy v zajetí, se čínské úřady k celé situaci vyjádřily a uvedly, že Gendun Choekyi Nyima vyrostl ve zdraví, žije normální život a nechce být nyní vyrušován (The Guardian, 2015). ČLR se tak postarala o to, že není možné, aby v budoucnu 11. pančenláma označil další reinkarnaci Dalajlámy a ten proto připouští, že existuje i možnost, že on sám bude posledním dalajládou vůbec a tradice reinkarnace nejvyššího představitele tibetského buddhismu skončí. Podle buddhistických tradic je totiž vysoce postaveným lámům dána schopnost kontrolovat okolnosti svého znovuzrození. Dalajláma však také naznačil, že pokud k reinkarnaci dojde, je možné, že nový nástupce se narodí mimo oblast Tibetu a ČLR (BBC, 2014; Beech, 2015; The Guardian, 2015).

Čína však chce udělat všechno proto, aby zbavila Dalajlámu moci, a to i v jeho příštím životě. Proto přistoupila k několika krokům, které se mohou zdát až jako absurdní. V roce 2007 vydal čínský Státní úřad pro náboženské záležitosti soubor pravidel, které určují, jak se mohou lámové reinkarnovat, např. musí o reinkarnaci oficiálně požádat čínskou vládu, jinak bude z pohledu čínské vlády považována reinkarnace jako nezákonná (The Tibet Museum, 2014). Komunistická strana Číny také usiluje o to, aby byl nový nástupce Dalajlámy vybrán z jejich vlastních řad. Proto Čína – oficiálně ateistická země v roce 1995 jmenovala svého vlastního pančenlámu s cílem získat ještě větší vliv nad Tibetány. Přesto většina Tibetánů považuje jmenování nového pančenlámy za podvod (Reuters, 2016). Pokud však tento Čínou jmenovaný pančenláma zvolí nového dalajlámu, a pokud to stejné učiní současný Dalajláma, může tak potenciálně nastat situace, že budou v jeden čas existovat dva dalajlámové, což situaci na území Tibetu nejenže neuklidní, ale pravděpodobně ji ještě více rozdmýchá.

ZÁVĚR

Závěrem této práce jsou shrnuty jednotlivé kapitoly, samotný obsah a jsou zde odpovědi na otázky, které si práce v úvodu stanovuje.

Cílem této diplomové práce bylo: **analyzovat a popsat uprchlictví z Tibetu se zaměřením na využívané migrační cesty, na důvody k opuštění země původu a na dopady emigrace na životy uprchlíků.**

K dosažení tohoto cíle bylo na začátku práce stanoveno celkem šest výzkumných otázek, na které se práce snažila odpovědět. Tyto otázky byly:

- 1. Jaké jsou historické příčiny hromadné migrace Tibetánů z území Tibetu?**
- 2. Jakých migračních cest využívají/využívali tibetští uprchlíci?**
- 3. Jaké jsou cílové země tibetských uprchlíků a jaké jsou počty tibetských uprchlíků v těchto zemích?**
- 4. Z jakých hlavních důvodů opouštějí tibetští uprchlíci Tibet?**
- 5. Jaké má migrace z Tibetu dopady na životy tibetských uprchlíků?**
- 6. Jak vypadá situace v Tibetu dnes a jak se bude dál pravděpodobně vyvíjet?**

První kapitola práce vymezila teoretické pojmy, které byly pro další části práce stěžejní. Byly zde vysvětleny pojmy jako migrace, migrant, uprchlík, azylant a diaspora.

Druhá kapitola byla rozdělena na dvě podkapitoly. První z nich se věnovala Tibetu obecně, byla zde uvedena základní geografická a demografická fakta a byl zde také vysvětlen rozdíl mezi historickým územím Tibetu a současnou Tibetskou autonomní oblastí Čínské lidové republiky. V druhé podkapitole se práce zaměřovala na historický vývoj Tibetu, z čehož byly patrné i historické příčiny migrace Tibetánů z tibetského území. Tato podkapitola byla rozdělena do dvou částí, první se věnovala historickému vývoji do roku 1949, druhá období po tomto přelomovém roce. Tato kapitola tak odpověděla na výzkumnou otázku č. 1. Hlavní historickou příčinou migrace z Tibetu je okupace Tibetu ze strany Čínské lidové republiky, která započala v roce 1950. Roky 1949 (vznik Čínské lidové republiky) a 1950 (vpád čínských vojsk na tibetské území) jsou ve vývoji situace v Tibetu přelomové. Anexe velké části historického Tibetu k Čínské lidové republice, omezování základních lidských práv Tibetánů, náboženská represe, politický útlak, ničení tibetské kultury, snaha o omezení využívání tibetského jazyka

a celkové úsilí o postupné vymizení tibetského etnika jsou příčiny, proč Tibeťané každoročně utíkají hledat své nové domovy do exilu.

Třetí kapitola této práce, která byla zaměřena na mapování využívaných migračních cest tibetských uprchlíků a na mapování počtu tibetských uprchlíků v jednotlivých cílových zemích, zodpovídá na druhou a třetí výzkumnou otázku. Uprchlíci využívají především migrační cestu přes vysokohorský průsmyk Nangpa La (nejblíže od Lhasy), která vede poblíž nejvyšší hory světa do Nepálu. V Nepálu však uprchlíci nesmí zůstat dlouhodobě. Proto jejich cesty dále pokračují buď do Indie, kde se nachází největší počet tibetských osad zřízených CTA, a také zde žije nejvíce Tibeťanů z celé tibetské diaspory v exilu včetně samotného tibetského duchovního vůdce Dalajlámy, nebo pokračují na své cestě do jiné cílové země – např. do USA, Kanady, do zemí EU, atd.

Mimo průsmyk Nangpa La využívají tibetští uprchlíci také cestu kolem posvátné hory Kailás a cestu přes město Dram, které se nachází na čínsko-nepálské hranici. V neposlední řadě tibetští uprchlíci využívají také cesty přes nepálský region Mustang, přes údolí Chosar. Uprchlíci volí především migrační cesty směřující do Nepálu, jelikož indicko-čínská hranice je téměř kompletně uzavřena a v Bhútánu a Myanmaru nejsou tibetští uprchlíci vítáni.

Nejvíce Tibeťanů v exilu se usadilo v Indii, kde se nachází přibližně 94 203 osob tibetského původu. Druhá největší diaspora Tibeťanů sídlí v Nepálu, zde žije přibližně 13 514 Tibeťanů. Cílovou zemí s třetím největším počtem Tibeťanů je USA s asi 11 000 Tibeťany, následuje Kanada (4 640 osob tibetského původu), Švýcarsko (1 540 Tibeťanů) a Bhútán (1 298 osob tibetského původu). Dalšími cílovými zeměmi jsou Velká Británie, země Skandinávie a další evropské země, Austrálie, Taiwan, Nový Zéland a Japonsko.

Čtvrtá kapitola práce rozebrala důvody, proč se každý rok stále další Tibeťané rozhodují z Tibetu utéct, kapitola se tak věnovala čtvrté výzkumné otázce. Tibeťany k emigraci vede řada důvodů, mezi nejčastější a nejpodstatnější patří omezování základních lidských práv, náboženská a kulturní nesvoboda, politický a ekonomický útlak, snaha o potlačení tibetského jazyka a nedostatek kvalitního vzdělání. Důvody byly v této kapitole rozčleněny do čtyř hlavních kategorií a rozebrány. Tyto kategorie byly: důvody způsobené čínskými ekonomickými politikami, důvody náboženské, důvody spojené se vzděláním a důvody způsobené politickou represí v Tibetu.

Rovněž ve čtvrté kapitole této práce byla rozebrána také další výzkumná otázka týkající se dopadů migrace na životy tibetských uprchlíků. Ty zde byly rozděleny do dvou oblastí: na problémy na cestě z Tibetu a na život uprchlíků v jednotlivých cílových zemích migrace. Během migrace z Tibetu jsou uprchlíci vystaveni mnohým nebezpečím. Většina uprchlíků utíká z Tibetu v zimních měsících, kdy jsou čínsko-nepálské hranice méně stráženy. To však s sebou nese řadu rizik. Tibeťané, jak již bylo řečeno, využívají nejčastěji migrační cesty přes zamrzlý průsmyk Nangpa La, kde jim hrozí vysokohorská nemoc, omrzliny, podchlazení, sněžná slepota a další zdravotní komplikace. Mimo zdravotní problémy jsou vystaveni riziku, že budou zpozorováni pohraniční stráží a následně deportováni zpět do Tibetu a tvrdě potrestáni (v nejhorším případě se může také stát, že budou stráží zastřeleni, jak se již v minulosti stalo).

Část práce o životě uprchlíků v jednotlivých cílových zemích migrace se věnovala nejvýznamnějším cílovým zemím tibetských uprchlíků a v nich vývoji přistěhovalectví, právnímu postavení uprchlíků, roli CTA, potřebné dokumentaci uprchlíků a problematickým oblastem přistěhovalectví do těchto cílových zemí. V této části bylo zjištěno, že ve všech třech nejvýznamnějších cílových zemích – v Indii, Nepálu a Bhútánu se objevují problematické oblasti, které život tibetským uprchlíkům v těchto zemích znesnadňují. Žádná z těchto zemí nepodepsala Úmluvu OSN o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a zacházení s uprchlíky na území těchto zemí tak stojí mimo dohled UNHCR. Ochrana práv uprchlíků je ohrožena především v Nepálu, který pod nátlakem ČLR zcela změnil politiku vůči přijímání nově příchozích Tibeťanů a omezil práva těch, kteří již v zemi žijí. V Indii a Bhútánu se zase objevuje napětí mezi majoritní společností a tibetskou minoritou. Tibeťané v těchto třech zemích nejsou formálně uznáni za uprchlíky a není jim zaručen politický azyl a práva, která se k němu váží.

Poslední výzkumná otázka byla rozebrána v páté – závěrečné kapitole této práce, která se soustředila na současnou situaci v Tibetu a na potenciální budoucí vývoj situace. V současnosti se situace v Tibetu nezlepšuje, což dokazují další a další případy sebeupalování Tibeťanů, kteří tím vyjadřují svůj protest proti čínskému útlaku, nesvobodě a porušování lidských práv. Tibetský lid se však rozhodl následovat tzv. politiku střední cesty, která usiluje o získání skutečné autonomie v rámci ČLR, čehož se snaží dosáhnout mírovou cestou skrze dialog s čínskou stranou. Řada zahraničních vlád i jednotlivců vyjádřila tomuto postupu podporu, včetně mnoha Číňanů, kteří Tibet podporují.

Situace se však do budoucna může ještě více zkomplikovat po smrti 14. dalajlámy v souvislosti s jeho následovnictvím. Správně by měl nového dalajlamu určit (rozpoznat jeho reinkarnaci) 11. pančenláma, který byl však již před dvaceti lety unesen a stal se politickým vězněm v ČLR. O své příští reinkarnaci však může rozhodnout i sám Dalajláma. Po zabránění 11. pančenlámovi, aby nového dalajlamu určil, si ČLR zvolila svého vlastního pančenlámu. Usiluje tak o to, aby eliminovala vliv Dalajlámy, a to i po jeho smrti. Může však nastat situace, že budou vybráni dva různí dalajlamové – jeden určen samotným Dalajlamou a druhý pančenlámou, kterého zvolila ČLR. To pravděpodobně stále vypjatý vztah mezi Čínou a Tibetem ještě více rozvíří.

BIBLIOGRAFIE

- BBC. 2008. *Tibet profile* [online, cit. 9. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16689779>
- BBC. 2014. *Dalai Lama concedes he may be the last* [online]. BBC News [cit. 18. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-30510018>
- BBC. 2015. *China urged to release Panchen Lama after 20 years* [online]. BBC News [cit. 18. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-3277124>
- Beech, H. 2015. *China Says It Will Decide Who the Dalai Lama Shall Be Reincarnated As* [online]. TIME [cit. 18. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <http://time.com/3743742/dalai-lama-china-reincarnation-tibet-buddhism/>
- Bentz, A. S., Ghoso, D. B., MacPherson, S. 2008_a. *Global Nomads: The Emergence of the Tibetan Diaspora (Part I)* [online]. MPI (Migration Policy Institute) [cit. 20. 2. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.migrationpolicy.org/article/global-nomads-emergence-tibetan-diaspora-part-i>
- Bentz, A. S., Ghoso, D. B., MacPherson, S. 2008_b. *The Tibetan Diaspora: Adapting to Life outside Tibet (Part II)* [online]. MPI (Migration Policy Institute) [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.migrationpolicy.org/article/tibetan-diaspora-adapting-life-outside-tibet-part-ii>
- Berne-Wabern. 2013. *The Tibetan Community in India* [online]. Federal Office for Migration [cit. 14. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.sem.admin.ch/dam/data/sem/internationales/herkunftslander/asien-nahost/ind/IND-ber-tibetan-community-e.pdf>
- Bernstorff, D., Welck, H. 2004. *Exile as Challenge. The Tibetan Diaspora*. New Delhi: Orient Longman
- Buddhismus.cz. 2018. *Kailás* [online, cit. 12. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.buddhismus.cz/kailas.htm>

- CTA (Central Tibet Administration). 2010. *Tibet in Exile* [online, cit. 6. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibet.net/about-cta/tibet-in-exile/>
- CTA (Central Tibet Administration). 2018_a. *His Holiness the Dalai Lama* [online, cit. 29. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibet.net/about-tibet/his-holiness/>
- CTA (Central Tibet Administration). 2018_b. *Issues facing Tibet today* [online, cit. 29. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibet.net/important-issues/issues-facing-tibet-today/>
- CTA (Central Tibet Administration). 2018_c. *Department of Education* [online, cit. 2. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibet.net/department/education/>
- CTA (Central Tibet Administration). 2018_d. *Departments of CTA* [online, cit. 6. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibet.net/department/>
- CTA (Central Tibet Administration). 2018_e. *Tibet at a glance* [online, cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibet.net/about-tibet/tibet-at-a-glance/>
- CTA (Central Tibet Administration). 2018_f. *Friends of Tibet* [online, cit. 2. 5. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibet.net/support-tibet/friends-of-tibet/>
- CTA (Central Tibet Administration). 2018_g. *Department of Finance* [online, cit. 2. 5. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibet.net/department/finance/>
- CTCRC (Central Tibetan Relief Committee). 2015. *Tibetan Refugee Settlements in Bhutan* [online, cit. 2. 5. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.centraltibetanreliefcommittee.org/doh/settlements/bhutan/settlements-in-bhutan.html>
- Čákiová, J. 2014. *Stresové reakce, poruchy přizpůsobení* [online]. Stopstigma [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z WWW: www.stopstigma.cz/neuroticke-poruchy-reakce-na-stres-a-poruchy-prizpusobeni.html
- Denyer, S. 2008. *In Bhutan, Tibetan refugees yearn to join protests* [online]. Reuters [cit. 8. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.reuters.com/article/us-bhutan-tibet/in-bhutan-tibetan-refugees-yearn-to-join-protests-idUSDEL25188520080401>

- Düvell, F. 2005. *Illegal Immigration in Europe. Beyond Control?*. London: Palgrave Macmillan
- Falcone, J., Wangchuk, T. 2008. “*We're Not Home*”: *Tibetan Refugees in India in the Twenty-First Century*. *India Review*. 7:3, 164–199
- Franz, U. 2012. *Tibet*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Freedom House. 2018. *Freedom in the World 2018* [online, cit. 18. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/tibet>
- Garf, A. 2017. *Tibetan refugees to get Indian passports* [online]. *The Times of India* [cit. 27. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/tibetan-refugees-to-get-indian-passports/articleshow/58231841.cms>
- Grasdorff, G. 1999. *Hostage of Beijing: The Abduction of the Panchen Lama*. Dorset: Element Books
- HRW (Human Rights Watch). 2014_a. *Under China's Shadow: Mistreatment of Tibetans in Nepal* [online, cit. 14. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.hrw.org/report/2014/04/01/under-chinas-shadow/mistreatment-tibetans-nepal>
- HRW (Human Rights Watch). 2014_b. *Nepal: Increased Pressure from China Threatens Tibetans* [online, cit. 27. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.hrw.org/news/2014/04/01/nepal-increased-pressure-china-threatens-tibetans>
- ICT (International Campaign for Tibet). 2004. *Dangerous crossing: Conditions Impacting the Flight of Tibetan Refugees* [online]. Report by the International Campaign for Tibet [cit. 12. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.savetibet.org/wp-content/uploads/2013/02/2004RefugeeReport.pdf>
- ICT (International Campaign for Tibet). 2006. *Dangerous Crossing: Conditions impacting the flight of Tibetans refugees* [online]. Report by the International Campaign for Tibet [cit. 21. 2. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.savetibet.org/wp-content/uploads/2013/03/2006RefugeeReport.pdf>

- ICT (International Campaign for Tibet). 2011. *Dangerous Crossing: Conditions impacting the flight of Tibetans refugees* [online]. Report by the International Campaign for Tibet [cit. 14. 3. 2018]. Dostupné z WWW: https://www.savetibet.org/wp-content/uploads/2013/06/Dangerous-Crossings_2011-Update.pdf
- ICT (International Campaign for Tibet). 2015. *"A policy alienating Tibetans" The denial of passports to Tibetans as China intensifies control* [online, cit. 26. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.savetibet.org/wp-content/uploads/2015/07/A-policy-alienating-Tibetans.pdf>
- ICT (International Campaign for Tibet). 2017. *Tibetan Refugees* [online, cit. 24. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.savetibet.org/resources/tibetan-refugees/>
- India Today. 2014. *Bhutanese Government says political ties between Tibetans and Dharamsala unacceptable.* [online, cit. 2. 5. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.indiatoday.in/magazine/neighbours/story/19790131-bhutanese-government-says-political-ties-between-tibetans-and-dharamsala-unacceptable-821835-2014-12-19>
- IOM. (International Organization for Migration). 2011. *Key Migration Terms* [online, cit. 14. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.iom.int/key-migration-terms>
- IRIN. 2013. *Tibetan Refugees in Nepal Crying out for Documentation* [online]. IRIN News [cit. 12. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.irinnews.org/report/98158/tibetan-refugees-in-nepal-crying-out-fordocumentation>
- Jandourek, J. 2012. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Johnson, T. 2008. *Tibetan refugees brave perilous journey to freedom* [online]. McClatchy Newspapers [cit. 29. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.mcclatchydc.com/news/article24478723.html>
- Journey of a Tibetan. 2012. *Tibetan Immigrants in the United States.* [online, cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z WWW: http://www.tenzinyeshi.com/2012/07/tibetan-immigrants-in-united-states_20.html
- Kapstein, M. 2011. *Dějiny Tibetu*. Praha: Grada Publishing, a.s.

- Kauffmann, T. 2015. *The Agendas of Tibetan Refugees: Survival Strategies of a Government-in-Exile in a World of Transnational Organizations*. Oxford: Berghahnbooks
- King, R. 2008. *Atlas lidské migrace*. Praha: Mladá fronta, a.s.
- Kolmaš, J. 2011. *Stručná historie států – Tibet*. Praha: Libri
- Kopecký, P. 2017. *Tibetská otázka a historie sinizace jeho území* [online]. E-polis.cz [cit. 29. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.e-polis.cz/clanek/tibetska-otazka-a-historie-sinizace-jeho-uzemi.html>
- Krchová, E., Víznerová, H. 2009. *Deník migranta/migrantky*. Praha: Evropská kontaktní skupina v České republice
- Kusco, S. 2017. *Tibetans rejected by Bhutan* [online]. Dorje Shugden [cit. 17. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.dorjeshugden.com/all-articles/news/tibetans-rejected-by-bhutan/>
- Maerwah, R., Soni, S. K. 2010. *Tibetans in South Asia: a research note*. Asian Ethnicity. 11:2, 263–268
- Matoušek, O. 2008. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál
- Mcconnell, F. 2011. *A state within a state? Exploring relations between the Indian state and the Tibetan community and government-in-exile*. Contemporary South Asia, 19:3, 297–313
- Mcconnell, F. 2016. *Rehearsing the State: The Political Practices of the Tibetan Government-in-Exile*. New Jersey: John Wiley & Sons Ltd
- Mercer, S., Ager, A., Ruwanpura, E. 2005. *Psychosocial distress of Tibetans in exile: integrating western interventions with traditional beliefs and practice* [online]. PubMed [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15482877>
- MWA (Middle Way Approach). 2014_a. *Middle Way Approach. Peaceful conflict resolution for the 21th century* [online, cit. 9. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://mwa.tibet.net/>

- MWA (Middle Way Approach). 2014_b. *Middle Way Approach. Genuine Autonomy for the Tibetan People*. [online, cit. 9. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://mwa.tibet.net/#/document/1>
- Namgyal, T. 2013. *Central Tibetan Administration's Financial Viability* [online]. Phayul News [cit. 2. 5. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.phayul.com/news/article.aspx?id=33499>
- OSN. 1951. *Úmluva o právním postavení uprchlíků* [online, cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.osn.cz/wpcontent/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>
- Oxford dictionaries. 2018. *Dictionary: Migrant* [online, cit. 14. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/migrant>
- Pelkyi, T. 2016. *Tibet in Limbo: An Exile's Account of Citizenship in a World of Nation-States* [online, cit. 23. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <https://thediplomat.com/2016/01/tibet-in-limbo-an-exiles-account-of-citizenship-in-a-world-of-nation-states/>
- Peterson, N. 2015_a. *No Way Out: The Forbidden Himalayan Escape Route for Tibetan Refugees From China* [online]. The Daily Signal [cit. 12. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://dailysignal.com/2015/12/28/no-way-out-the-forbidden-himalayan-escape-routefor-tibetan-refugees-from-china/>
- Peterson, N. 2015_b. *The Forgotten Refugee Crisis* [online]. The Daily Signal [cit. 25. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.dailysignal.com/2015/10/23/tibet-the-forgotten-refugee-crisis/>
- Phuntso, T. 2018. *Reconstruction in Exile* [online]. The Office of Tibet, Washington DC [cit. 14. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibetoffice.org/exile-community/reconstruction-in-exile>
- Planning Council. 2000. *Tibetan Demographic Survey, 1998*. Dharamsala: Central Tibetan Administration

- Pošta, M. 2003. *ČR-Tibet-Čína. Stalo se...v druhé polovině roku 2002* [online]. TIBINFO. [cit. 23. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=321>
- Potala.cz. 2018. *Informace o Tibetu* [online, cit. 28. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.potala.cz/o-potale/o-tibetu/informace-o-tibetu>
- Procházka, M. 1993. *Tibet – země sněhu a záhad*. Geografické rozhledy, 3:2, 39–40
- Procházková, M. 2007. *Nešťastná cesta za svobodou* [online]. TIBINFO [cit. 23. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=543>
- Protibet.cz. 2018_a. *O Tibetu* [online, cit. 28. 2. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.protibet.cz/o-tibetu/>
- Protibet.cz. 2018_b. *Dějiny Tibetu* [online, cit. 28. 2. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.protibet.cz/o-tibetu/dejiny-tibetu/>
- Reuters. 2016. *China's Panchen Lama carries out religious rite in Tibet, first in 50 year* [online, cit. 8. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.reuters.com/article/us-china-tibet/chinas-panchen-lama-carries-out-religious-rite-in-tibet-first-in-50-years-idUSKCN1010S5>
- Roemer, S. 2008. *The Tibetan Government-in-Exile: Politics at Large*. London: Routledge, Taylor & Francis Group
- Sabatier, P. A. 1986. *Top-Down and Bottom-Up Approaches to Implementation Research: a Critical Analysis and Suggested Synthesis*. Journal of Public Policy 6:1, 21–48
- Safran, W. 1999. *Comparing Diasporas: A review essay*. Diaspora: A Journal of Transnational Studies, 9:3, 255–291
- Saldon, T. 2017. *Ten Facts About The Missing Panchen Lama* [online]. CTA (Central Tibet Administration) [cit. 06. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibet.net/2017/05/ten-facts-about-the-missing-panchen-lama/>

- Samten, T. 2016. *Grant Funding for the Tibetan Exile Community Thanks to USAID* [online]. Contact News [cit. 2. 5. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.contactmagazine.net/october-2016/grant-funding-tibetan-exile-community-thanks-usaid/>
- Sheffer, G. 1986. *Modern Diasporas in International Politics*. New York: Saint Martin Press
- Siwek, T. 2012. *Vlakem přes Tibet*. Geografické rozhledy, 21:4, 28–29
- Sklenka L. 2000_a. *Obyvatelé Tibetu* [online]. TIBINFO [cit. 31. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=234>
- Sklenka, L. 2000_b. *Historie Tibetu v datech* [online]. TIBINFO [cit. 31. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=55>
- Sklenka, L. 2006. *Co se stalo v Tibetu v roce 1959 a děje dnes* [online]. TIBINFO [cit. 28. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=342>
- Tanner, A. 2005. *Emigration, Brain Drain and Development: The Case of Sub-Saharan Africa*. Helsinki: East-West Books
- The Guardian. 2015. *China says Panchen Lama 'living a normal life' 20 years after disappearance* [online]. The Guardian News [cit. 18. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/06/china-says-panchen-lama-living-a-normal-life-20-years-after-disappearance>
- The Tibet Museum. 2014. *Key dates in Tibetan history* [online, cit. 28. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <http://tibetmuseum.org/history/>
- Thinley, D. 2005. *Tibet at a Glance*. Dharamsala: The Tibet Museum
- Tibet Society. 2018. *Self-immolations in Tibet* [online, cit. 9. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibetsociety.com/content/view/214/>
- Tibetan Innovative Challenge. 2018. *Background on Tibetan Refugees* [online, cit. 28. 1. 2018]. Dostupné z WWW: https://www.rochester.edu/tibetchallenge/background/#link_acc-1-3-d

- TIBINFO. 2000. *Struktura Ústřední tibetské správy v exilu* [online, cit. 7. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=247>
- TJC (Tibet Justice Centre). 2002. *Tibet's Stateless Nationals I: Tibetan Refugees in Nepal* [online]. Report by Tibet Justice Center [cit. 26. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibetjustice.org/reports/nepal.pdf>
- TJC (Tibet Justice Centre). 2011. *Tibet's Stateless Nationals II: Tibetan Refugees in India* [online]. Report by Tibet Justice Center [cit. 21. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibetjustice.org/reports/stateless-nationals-ii/stateless-nationals-ii.pdf>
- TJC (Tibet Justice Centre). 2014. *Asylum* [online, cit. 26. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibetjustice.org/asylum/>
- TJC (Tibet Justice Centre). 2016. *Tibet's Stateless Nationals III: The Status of Tibetan Refugees in India* [online]. Report by Tibet Justice Center [cit. 27. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.tibetjustice.org/wpcontent/uploads/2016/09/TJCIndiaReport2016.pdf>
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). 2017. *Migrant / Migration* [online, cit. 14. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>
- UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees). 1999. *India: Situation of Tibetan refugees and those not recognized as refugees; including legal rights and living conditions* [online, cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.refworld.org/docid/3ae6ad4124.html>
- UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees). 2015. *States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol* [online, cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b73b0d63.pdf>

- UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees). 2016. *Žadatelé o azyl / Žádosti o mezinárodní ochranu* [online, cit. 9. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <http://www.unhcr.org/cz/98-czkomu-pomahamezadatele-o-azyl-html.html>
- UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees). 2017. *What is a refugee* [online, cit. 14. 1. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/what-is-a-refugee/>
- Vejvodová, K. 2017. *Non-refoulement* [online]. Encyklopedie migrace [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z WWW: <http://encyklopedie.org/non-refoulement>
- Wong, E. 2013. *China Makes Inroads in Nepal, and Stanches Tibetan Influx* [online]. The New York Times [cit. 26. 4. 2018]. Dostupné z WWW: <https://www.nytimes.com/2013/04/14/world/asia/china-makes-inroads-in-nepal-stemming-tibetan-presence.html>
- Yemini, L. A., Berthomiere, W. 2005. *Diaspora: A Look Back on a Concept*. Bulletin du Centre de recherche français à Jérusalem, 16, 262–270
- Žagabpa, C. W. D. 2000. *Dějiny Tibetu*. Praha: Lidové noviny